

**T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI**

**DEFLASYONUN JAPONYA VE YUNANİSTAN
EKONOMİSİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

Akyol ŞAHİN

İSTANBUL-Haziran 2019

**T.C.
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI**

**DEFLASYONUN JAPONYA VE YUNANİSTAN
EKONOMİSİNE ETKİSİ**

Akyol ŞAHİN

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Özlem YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

İSTANBUL-Haziran 2019

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezimi hazırlama süreci boyunca desteklerini esirgemeyen değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem TOPLU YILMAZ'a, üzerimde her türlü emeği olan anneme, ailemize katılarak neşe getiren, kendisine zaman ayıramadığım Zeyneb Serra'ya ve Jüri üyeleri olan Volkan KAYMAZ ve Hakan YILDIRIM'a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	İ
İÇİNDEKİLER	İİ
ÖZET.....	İV
ABSTRACT.....	V
TABLO LİSTESİ	VI
ŞEKİL TABLOSU	Vİİ
GRAFİK TABLOSU.....	Vİİİ
KISALTMALAR	İX
GİRİŞ	1
1. DEFLASYON HAKKINDA GENEL BİLGİ.....	3
1.1. Deflasyonun Oluşum Türleri	4
1.2. Deflasyonun Nedenleri	5
1.3. Deflasyon ile Mücadele Politikaları	7
1.3.1. Para Politikası	7
1.3.1.1. Para Politikası Tanımı ve Önemi	7
1.3.1.2. Para Politikası Amacı	8
1.3.1.3. Para Politikası Türleri	14
1.3.1.3.1. Geleneksel Para Politikası	15
1.3.1.3.2. Geleneksel Olmayan Para Politikası ve Türleri.....	16
1.3.1.3.2.1. Miktersal (Niceliksel) Genişleme (Quantitative Easy)	17
1.3.1.3.2.2. Kredi Genişlemesi (Credit Easy)	19
1.3.1.4. Parasal Aktarım Mekanizmasının Kanalları ve İşleyişi.....	20
1.3.1.4.1. Faiz Kanalı	21
1.3.1.4.2. Varlık Fiyatı Kanalı	22
1.3.1.4.2.1. Hisse Senedi Fiyatı Kanalı	22
1.3.1.4.2.2. Döviz Kuru Kanalı	25
1.3.1.4.3. Beklenti Kanalı	26

1.3.1.5. Para Politikası Yetersizliği	29
1.3.2. Maliye Politikası	30
1.3.2.1. Kamu ve Sosyal Harcamalar	31
1.3.2.2. Kamu ve Sosyal Koruma Harcamalarının Yetersizliği ve Nedenleri	32
1.3.2.2.1.Vergi Gelirleri Politikası	33
1.3.2.2.2.Bütçe Politikası.....	37
1.3.2.2.3.Borçlanma Politikası	40
2. DEFLASYONUN JAPONYA EKONOMİSİNE ETKİSİ	44
2.1. Japonya’da Deflasyon ve Deflasyon İle Mücadele	44
2.2. Japonya’da İşsizlik ve İşsizlik İle Mücadelesi.....	50
2.3. Japonya’da Ücretler	55
2.4. Japonya’da Kayıt Dışı Ekonomi	59
2.5. Japonya’da Sosyal Koruma Harcamaları.....	64
2.6. Japonya’da Doğrudan Yabancı Yatırımlar	68
2.7. Japonya’da Portföy Yatırımları	71
2.8. Japonya’da Gelir Dağılımı.....	75
2.9. Genel Değerlendirme	76
3. DEFLASYONUN YUNANİSTAN EKONOMİSİNE ETKİSİ	78
3.1. Yunanistan’da Deflasyon ve Deflasyon İle Mücadelesi.....	78
3.2. Yunanistan’da İşsizlik ve İşsizlik İle Mücadelesi.....	84
3.3. Yunanistan’da Ücretler	88
3.4. Yunanistan’da Kayıt Dışı Ekonomi	91
3.5. Yunanistan’da Sosyal Koruma Harcamaları	96
3.6. Yunanistan’da Doğrudan Yabancı Yatırımlar	99
3.7. Yunanistan’da Portföy Yatırımları	102
3.8. Yunanistan’da Gelir Dağılımı.....	105
3.9. Genel Değerlendirme	107
SONUÇ.....	109
KAYNAKÇA	114

ÖZET

Fiyat istikrarsızlığı ülke ekonomilerinin önemli sorunlardan biri olmuştur. Fiyat istikrarsızlığı türlerinden biri olan deflasyon, “pozitif arz şoku” veya “negatif talep şoku” olmak üzere iki farklı nedenle meydana gelerek, ekonomileri olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle deflasyon ile mücadele kaçınılmazdır.

Bu çalışmada, sürekli pozitif arz şoku nedeniyle deflasyon yaşayan Japonya ile Yunanistan’ın girdiği borç krizi yüzünden negatif talep şokunun yol açtığı deflasyonun olumsuz etkileri, deflasyon ile mücadelede uygulanan politikalarda karşılaşılan sorunlar incelenmiştir. Uzun süren deflasyon ile mücadelede, genişletici maliye politikası uygulanmasının kamu bütçesinde meydana getirdiği açıklar, beraberinde mali sorunlara yol açmakta ve genişletici maliye politikasının uygulanabilirliğini engellemekte, hatta yeterli mali alana sahip olamayan ülkelerde oluşan bütçe açıkları nedeniyle uygulanan mali uyum politikaları, mali tuzağın meydana gelmesine yol açmaktadır.

Genişletici maliye politikası ile beraber uygulanması zorunlu olan genişletici para politikasına bağlı olarak faiz oranlarındaki düşüş, ülkedeki borçlanma araçlarına yapılacak olan yatırımları azaltmaktadır. Ayrıca deflasyonun olumsuz etkileri sonucunda işletmelerin hisse senedine yönelik yatırımlarında azalması, ülkenin hem borçlanma araçlarına hem de hisse senedine yönelik yatırımları olumsuz etkileyerek, portföy yatırımlarında istikrarlı çıkışa yol açmaktadır.

Diğer taraftan, deflasyon ile işletmelerin karlarının azalması, firmaların piyasa değerinin sermaye yenileme maliyetine göre düşmesine yol açarak, üretime yönelik yapılacak olan yatırımları olumsuz etkilemekte ve doğrudan yabancı yatırım çıkışlarında artışa yol açarak, küreselleşmenin nedeni olmaktadır. Deflasyon ile işletmelerin olumsuz etkilenmesi, büyük işletmelerin yatırımlarında çıkışa neden olması işgücü piyasasını esnekleştirmekte, böylece düzenli ve düzensiz iş gücü piyasasının oluşmasıyla yoksulluk meydana gelebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deflasyon, İşsizlik, Ücretler, Yatırımlar, Gelir dağılımı

ABSTRACT

Price instability is one of the major problems of a country's economy. Deflation, which is one of the price instabilities, has two different reasons: “positive supply shock” and “negative demand shock”, and these shocks affect economies negatively. Therefore, combating with deflation is crucial.

In this study, the negative effects of the deflation caused by the negative demand shock in Japan and deflation caused by the debt crisis of in Greece are analyzed. The problems during the implementation of policies in the fight against deflation are also examined. Because of deflation, the deficits in the public budget caused by the implementation of the expansionary fiscal policy let to financial problems and hamper the applicability of the expansionary fiscal policy. If the countries do not have enough financial power, the fiscal adjustment policies implemented due to the budget deficits can lead to a financial trap.

The decrease in the interest rates due to the expansionary monetary policy, which is implemented together with the expansionary fiscal policy, reduces the investments in the country. In addition, the decrease in enterprises' investments in stock markets as a result of the deflation's negative effects adversely affects both the capital market instruments and direct investments in the country and this leads to an outflow of portfolio investments.

On the other hand, the decrease in the profits of enterprises due to the deflation causes a decrease in the market value of the firms relative to the capital renewal cost, which would adversely affect the direct investments negatively. Negative impacts of deflation in enterprises and outflow of large-scale investments lead to flexibility in the labor markets, so that poverty can occur due to the irregular labor market.

Key Words: Deflation, Unemployment, Wages, Investments, Income distribution

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Japonya 'da Ekonomik Büyüme, Enflasyon, Mal ve Hizmet İthalat ve İhracat	46
Tablo 2: Japonya'da İşsizlik	51
Tablo 3: Japonya'da Yıllık Ortalama Ücretler	56
Tablo 4: Japonya'da Asgari Ücretler	57
Tablo 5: Japonya'da Devlet Vergi Gelirlerinin/GSYH	62
Tablo 6: Japonya'da Sosyal Koruma Harcamaları	64
Tablo 7: Japonya Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Net Çıkışları	69
Tablo 8: Japonya'da Portföy Yatırımları	72
Tablo 9: Japonya'da Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı)	75
Tablo 10: Yunanistan'da Ekonomik Büyüme, Enflasyon, Mal ve Hizmet İthalat ve İhracat	80
Tablo 11: Yunanistan'da İşsizlik	85
Tablo 12: Yunanistan'da Yıllık Ortalama Ücretler	89
Tablo 13: Yunanistan'da Asgari Ücretler	90
Tablo 14: Yunanistan'da Devlet Vergi Gelirlerinin/GSYH	94
Tablo 15: Yunanistan'da Sosyal Koruma Harcamaları	97
Tablo 16: Yunanistan'da Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Net Çıkışlar	101
Tablo 17: Yunanistan'da Portföy Yatırımları	104
Tablo 18: Yunanistan'da Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı)	106

ŞEKİL TABLOSU

Şekil 1: Toplam Negatif Talep ve Pozitif Arz Şokları	6
Şekil 2: Döviz kuru Kanalı Aktarım Mekanizması	25
Şekil 3: Beklentiler Kanalı ile Aktarım Mekanizması.....	28
Şekil 4: Mali Tuzak	39

GRAFİK TABLOSU

Grafik 1: Borçlanma Limitinin Belirleyicisi.....	42
Grafik 2: Japonya’da Faiz Oranı Değişimi.....	48
Grafik 3: AMB (Yunanistan) Faiz Oranı Değişimi	82

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AMB/ECB	:Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank)
AMBS	:Avrupa Merkez Bankası Sistemi
API	:Açık Piyasa İşlemleri
AR-GE	:Araştırma ve Geliştirme
ASE	:Athens Stock Exchange
ASEAN	:Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
ASF	:Avrupa Sosyal Fonu
BOJ	:Bank of Japan (Japonya Merkez Bankası)
ÇUŞ	:Çokuluslu şirketler
DİBS	:Devlet İç Borçlanma Sistemi
DYY	:Doğrudan Yabancı Yatırım
EFT	:Exchange Traded Funds (Borsada İşlem Gören Fonlar).
EURES	:European Employment Services
FED	:Federal Reserve (Amerika Merkez Bankası)
GOÜ	:Gelişmekte olan Ülkeler
GSMH	:Gayri Safi Milli Hâsıla
GSYH	:Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla

HELEX	:Athens Exchange Group
IMF	:International Money Fund (Uluslararası Para Fonu)
JBIC	:Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası
JGB	:Japon Devlet Tahvilleri
KDV	:Katma Değer Vergisi
KHK	:Kanun Hükmünde Kararname
NEET	:Not Education and Employment Trainee
OAED	:Organismos Apasholisseos Ergatikou Dynamikou
OECD	:Organisation for Economics Co-operation Development (Ekonomik Kalkınma ve İş birliği Örgütü)
PES	:Public Employment Services
PIIGS	:Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan, İspanya
QE	:Miktarsal Genişleme (Quantitative Easing)
QQE	:Quantitative and Qualitative Monetary Easing (Niceliksel ve Niteliksel para politikası)
SEPE	:Labour Inspectorate (Çalışma Müfettişliği).
TCMB	:Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
UDY	:Uluslararası Doğrudan yatırım

GİRİŞ

Fiyat istikrarsızlığı ülke ekonomilerinde birçok ekonomik faktörü etkilemesinden dolayı iktisat alanında en önemli sorunlar içerisinde yer almıştır. Fiyat istikrarsızlığı denildiğinde akıllara ilk gelen enflasyon olurken, deflasyon ekonomilerde sık görülmemesinden dolayı arka planda tutulmuştur. Ancak son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde teknolojinin gelişmesiyle de artan üretim (Pozitif arz şoku) sonucu deflasyon sık karşılaşılan bir sorun haline dönüşmüşken, bazı ekonomilerde artan kamu harcamaları sonrası kamu bütçe açıkları sorunlarına bağlı uygulanan kemer sıkma (Negatif talep şoku) politikalarıyla görülmeye başlamıştır. Bu nedenle ülke ekonomilerinde yaşanan gelişmelerin özellikle teknolojinin de gelişmesiyle artan üretime (pozitif arz şoku) bağlı oluşabilen deflasyon, teknolojinin hızla gelişmesinden gelecekte en önemli ekonomik sorunlar haline dönüşmesi olasıdır.

Deflasyon: Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli düşüş olarak tanımlanmaktadır. Fiyat istikrarsızlığı olan ve arz lehine bozulan piyasa dengesi ile başlayan deflasyonist süreç, fiyatların düşmesi ile devam etmektedir. Başlangıçta fiyatların düşmesi sonucu tüketicilerin alım gücünü artıran deflasyon, olumlu olarak görünse de, ekonomide birçok olumsuzluğa yol açması nedeniyle önemli bir fiyat istikrarsızlığı sorunudur.

Deflasyonun söz konusu olduğu ülke ekonomileri deflasyonun birçok olumsuz etkisinden dolayı, önemli bir sorun olarak görmekte ve bu süreç boyunca farklı politikalarla deflasyondan kurtulmayı hedeflemektedir. Deflasyon ile mücadelede özellikle Japonya birçok farklı politikalar uygulamasına rağmen tam anlamıyla kurtulamamakta ve ekonomide istenilen büyümeyi sağlamakta zorlanmaktadır.

Bu durum ülke ekonomisinin en önemli sorunu olmakla birlikte, BoJ sürekli yeni parasal politikalarla deflasyon sorunundan kurtulmayı amaçlamaktadır. Ayrıca borç krizi nedeniyle Yunanistan'da deflasyondan ağır bir şekilde etkilenen ekonomi olmuştur. Yunanistan'ın deflasyona alışık olmamasından dolayı, ekonomisinde daha ağır sorunlar yaşamış ve Japonya ekonomisine göre daha olumsuz etkilerle sonuçlanmıştır. Ülke ekonomilerinde hem meydana gelen deflasyon, hem de deflasyon

ile m¼cadeleye yönelik uygulanan politikalar ise ekonomi üzerinde meydana getirdiği etkiler merak edilmiştir.

Bu nedenle çalışmanın birinci bl¼m¼nde fiyat istikrarsızlığı olan deflasyon hakkında bilgi verilerek, deflasyonun oluşum t¼rleri, deflasyonun nedenleri, deflasyondan kurtulmak için uygulanan politikalar ve bu politikaların yetersizliği açıklanmıştır.

İkinci bl¼mde, Japonya ekonomisinin uzun s¼ren deflasyon ile m¼cadelesi ve deflasyonun doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği ekonomik faktörler incelenmiştir.

¼nc¼ bl¼mde ise, Yunanistan'ın borç krizi ile yaşadığı deflasyon ile m¼cadelesi ve deflasyonun doğrudan ya da dolaylı olarak etkilediği ekonomik faktörler incelenmiştir

Son bl¼mde ise, konu kısaca özetlenip, yorumlanmıştır.

1. DEFLASYON HAKKINDA GENEL BİLGİ

Ekonomik istikrarın sağlanması kapsamında fiyat istikrarı ile tam istihdamın sağlanması en önemli iki başlıktır. Fiyatlar genel seviyesinin daima yukarı yönlü hareket etmesi enflasyona yol açmakta iken aşağı hareket etmesi deflasyona neden olmaktadır. Fiyat istikrarından fiyatlar genel seviyesinin aşağı veya yukarı doğru hareket etmemesi (dalgalanmaması) (Tosun, 2010:10) ya da fiyat istikrarı için enflasyon oranının sürünen enflasyon (%2 veya %5) seviyelerinde seyretmesi gerekmektedir (Şahin, 2018:7).

Fiyat istikrarsızlığı olan deflasyon; bir ekonomide fiyatlar genel seviyesindeki sürekli düşüştür. Deflasyon, cari fiyat düzeyinde toplam arz ile toplam talep arasındaki ilişkide piyasa dengesinin arzın lehine bozulması, diğer bir ifadeyle talebin arzı karşılayamamasıdır (Tosun, 2010:41). Deflasyondaki bir ekonomide, fiyatlar genel düzeyi sürekli düşmekte, bu durum sonucunda para değer kazanmaktadır. Bu nedenle ekonomideki para talebi artmakta, mal ve hizmet talebini ise azalmaktadır (Sügün, 2002:31).

Fiyat istikrarı amaçlarından biri olan enflasyonun düşük düzeyde tutulması ve fiyat deflasyonundan da kaçınmak olduğu vurgulanır. Çünkü deflasyonun önlenmesi, en az enflasyonun önlenmesi kadar önemlidir (Kılıçkan, 2014:15). Deflasyonun işsizlik üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle ekonomi, tam anlamıyla durma seviyesine gelebilmektedir. Bu nedenle deflasyon, enflasyon gibi önemli bir ekonomik istikrarsızlıktır (Sügün, 2002:31).

Fiyat istikrarının nihai hedef olduğu para politikalarında resesyoningist beklentilerin olmasıyla genişletici, enflasyonun geçerli olması halinde ise daraltıcı para politikaları tercih edilmektedir. Buna göre para arzının artırılması ve faiz oranlarının düşürülmesi temel genişletici politikaları oluştururken tersi durumlarda ise para arzı azaltılarak faiz oranları yükseltilmekte ve dolayısıyla daraltıcı politikalar uygulanmaktadır (Arıcan ve Okay, 2014:4).

1.1. Deflasyonun Oluşum Türleri

Charles Rist'e göre: Deflasyon genel olarak mali, para ve borç deflasyonu olarak üç farklı şekilde meydana gelmektedir (Kılınç, t.y.).¹

Mali Deflasyon: Kamu harcamalarını azaltmaya veya vergileri arttırmaya dayanan bütçe fazlalığına yönelik uygulanan politikalar malî deflasyon olarak ele alınabilir. Bu fazlalıklar ya kullanılmaz ya da kamu borçlarının ödenmesine harcanır (Kılınç, t.y.). Ülke ekonomilerinde tüketimin azaltılmasına yönelik uygulanan daraltıcı politikalar ile tüketimde meydana gelen düşüş sonucu deflasyonun meydana gelmesi mali deflasyon olarak nitelendirilmektedir.

Para Deflasyonu: Para deflasyonu; piyasada dolaşan para miktarının yetersiz olması ve para miktarının azaltılması ile bireylerin ellerinde bulundurduğu para miktarının azalmasına bağlı oluşan deflasyondur. Para arzının azaltılmasına bağlı insanlar zenginliklerinin istedikleri kadar kısmına para olarak sahip olmadıklarında, bu para miktarını artırabilmek için girişimde bulunurlar. Kısa sürede ek gelirin mümkün olmadığı düşünüldüğünde, sadece iki yöntemle bunu sağlayabilmektedirler (Horwitz, 2010:126). Bu durumda ya ellerinde bulunan diğer varlıkları elden çıkartırlar ya da harcamalarını kısırlar. Ancak, diğer varlıkları elden çıkarmak, bireyin kontrolünde olmayan alıcıya ihtiyaç duyulması ve herkesin paraya sıkışması durumunda herhangi bir alıcı olmaması gibi sorunları beraberinde getirdiğinden sorunludur bu yüzden, harcamaların azaltılmasına yol açmaktadır. Herkes harcamalarını azalttığında, firmaların gelirlerindeki düşüş çalışanların gelirlerini etkileyecek böylece ekonomi genelinde fiyatlar genel düzeyi düşecektir (Horwitz, 2010:126).

---

¹ <https://kanberkilinc.com.tr/deflasyon-nedir.htm>. (Erişim: 01.06.2019).

Borç Deflasyonu: Borç Deflasyonu mekanizması, beklenmedik bir deflasyon, borcun reel değerinde artışa neden olduğu için, borçlulardan alacaklılara bir gelir transferi olmasıdır. Çünkü deflasyon nominal olarak sözleşmeli ödenmemiş borçların reel değerini yükselmektedir. Borçluların, kredi verenlere kıyasla harcama eğilimleri daha yüksek olmasından böyle bir gelir transferi toplam talepte düşüğe neden olmaktadır (Afşar ve diğ., 2012:183).

Firmaların ve bireylerin aşırı borçlanmaları nedeniyle harcamalarının azalması ve fiyatlar genel düzeyindeki beklenmeyen düşüş sonucunda reel servetin borçlulardan alacaklılara doğru yeniden dağıtılması olarak tanımlanan borç deflasyonunun temeli, finansal piyasaların serbestleşmesi ve globalleşmesine dayanmaktadır (Ulusoy ve Diğ., 2015:2).

1.2. Deflasyonun Nedenleri

Talep itişli deflasyon, bir ekonomide toplam talepte meydana gelen daralma nedeniyle fiyatlar genel seviyesinin düşmesidir. Harcamalarda ortaya çıkan daralma nedeniyle fiyatlar genel seviyesindeki düşüş ile firmalar da üretimlerini azaltırlar (Tosun, 2010:41).

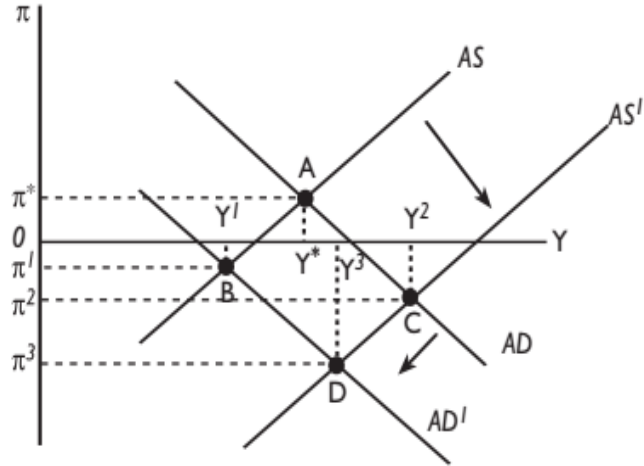
Maliyet çekişli deflasyon, üretim aşamasında kullanılan faktör maliyetlerinin azalması ya da teknolojik gelişmeler sonucunda fiyatlarda meydana gelen düşüş şeklinde tanımlanabilir. Arzın artması sonucu, fiyatlarda düşüş, mal ve hizmetlerin arz fazlalıklarında ise artış ortaya çıkmaktadır (Tosun, 2010:41).

Deflasyon bir ekonomide yeterli talebin oluşmamasıdır. Talep ve Arz'da oluşan şoklar deflasyona yol açabilir. Negatif talep şoklarında düşüğe geçen fiyatlar malların ve hizmetlerin talebindeki düşüşü sonucu ortaya çıkarken, pozitif arz şoklarında ise fiyatların düşmesi çıktı artışıyla oluşabilir (Kaya, t.y:7-8).

Aşağıdaki şekilde bir ekonomideki deflasyon süreci, toplam arz ve toplam talep şokları ile birlikte açıklanmaktadır.

Şekil 1: Toplam Negatif Talep ve Pozitif Arz Şokları

Toplam Talep ve Arz Şokları

Kaynak: Afşar M., Özdemir B. K. ve Arslan B. G., 2012, **Para Teorisi**, T.C. Anadolu Üniversitesi Eskişehir Yayını No: 2635, s.182.

Şekil 1'e göre ekonomi ilk olarak tam istihdam düzeyinde A noktasında (π^* , Y^*) dengededir. Negatif talep şoku ile toplam talep eğrisinin (AD) sola kaymasına neden olmaktadır. Toplam talep eğrisinin sola kayması ile ekonomi deflasyon bölgesine girmektedir. (Ekonomide negatif talep şoku; balon fiyatlar² veya daraltıcı politikalardan kaynaklanabilmektedir). Böylece arz miktarı düşer ve ekonomideki fiyatların artış hızı negatif olarak gerçekleşmektedir (π^1 , Y^1).

Pozitif bir arz şoku (örneğin verimlilik şoku, teknolojik değişim gibi) ise toplam arz eğrisini sağa kaydırarak fiyatlar genel düzeyinin düşmesine yol açmaktadır (Yiğit ve Gökçe, 2012:46). Bu değişimin sonrasında; üretim düzeyi yükselirken fiyatlar genel düzeyi düşmektedir (π^2 , Y^2). Talep ve arz şoklarının aynı anda gerçekleştiği bir ekonomide toplam talep eğrisi (AD) ve toplam arz eğrisi (AS) birlikte kaymaktadır. Bu

² **Balon Fiyatlar:** Bir ekonomide varlık veya gayrimenkul piyasalarında enflasyon düzeyinin üzerinde gerçekleşen fiyat artışları olarak nitelendirilmektedir.

durum ile birlikte ekonomideki deflasyonist baskılar artmakta ve üretim miktarındaki daraltıcı etkide azalacaktır (π_3 , Y_3).

1.3. Deflasyon ile Mücadele Politikaları

Deflasyon ile mücadelede para politikası ve maliye politikası önemli piyasa düzenleyici politikalarlardır. Bu politikalar yalnız deflasyona yönelik mücadele ile sınırlı kalmayıp, fiyat istikrarının sağlanması içinde en önemli iki farklı politikalar.

1.3.1. Para Politikası

1.3.1.1. Para Politikası Tanımı ve Önemi

Para politikası kavramı, parasal yetkililerin belirlemiş olduğu, hedeflere ulaşmak amacıyla benimsedikleri eylem ve kuralları ifade etmektedir. Para politikası uygulamalarının sonucunda merkez bankaları reel ekonomideki aktiviteyi etkileyebilir. Ekonomiyi etkiledikleri bu mekanizma (Para Politikası → Para Arzı → Faiz Oranı → Toplam Talep → Üretim ve İstihdam) para politikasının, merkez bankasının para politikası araçları yardımıyla ekonomideki toplam talebi kontrol etme politikası olarak adlandırılmaktadır (Macit ve Durgun, 2019:78).

Para Politikası; fiyat istikrarı, ekonomik büyüme ve istihdam artışı gibi hedeflere ulaşılabilmesi için paranın elde edilebilirliğini ve maliyetini etkilemeye yönelik alınan kararları ifade etmekte olup, politikanın uygulanmasından sorumlu kuruluşlar özerkliğe sahip merkez bankalarıdır (Çağlav, 2014:3). Para politikası ile paranın maliyetini, miktarını ve firmalar ile hane halklarının bekleyişlerini etkileyerek temel amaçlara ulaşmaya yönelik oluşturulan stratejiler bütünüdür; diğer bir tanıma göre para politikası ulusal (yerel) ekonomi politikalarını desteklemek amacıyla merkez bankasının para miktarı ve faiz oranları üzerindeki kontrolüdür (Çağlav, 2014:3).

Merkez bankası para politikasını kullanarak fiyat istikrarı, tam istihdam ve ödemeler bilançosu açıklarının azaltılmasını hedeflemekte ve asıl hedeflerine ulaşmaktadır. Böylece, merkez bankalarının hedeflediği para politikası kararlarının ekonomiyi hangi yönde etkileyeceğine ve uygulayacağı para politikası stratejisi doğrultusunda paranın maliyetini nasıl ve ne yönde belirlemesi gerektiğine karar vermesi gerekmektedir. Bu noktada, parasal aktarım mekanizması, para politikası araçları ve para politikası stratejileri ortaya çıkmaktadır (Gökova, 2018:11-12).

Para Politikası kararları alınırken devletin amacı enflasyona yol açmadan tam istihdam düzeyine ulaşmak ve bunu sürdürmektir. Bir diğer ifade ile ekonomi durgunluğa (girdiğinde) girme eğilimi gösterdiğinde ve ekonomik faaliyetlerde bir duraklama başladığında merkez bankası para arzını arttırmaya ve faiz oranlarını düşürmeye karar vermektedir. Bu yöndeki para politikasına genişlemeci veya gevşek para politikası adı verilmektedir (Öner, 2015:6).

1.3.1.2. Para Politikası Amacı

Para politikasının en son amacının ülkedeki refahı en yükseğe çıkarmak olduğu söylenebilir. Bu en son amaç için belirlenen ve para politikasının tamamen kontrol edemediği temel amaçların; fiyat istikrarı, tam istihdam, faiz istikrarı, finansal istikrar, döviz kuru istikrarı, iktisadi (ekonomik) büyüme ve ödemeler dengesinin istikrarı olduğu görülmektedir (Yazgan, 2015:34).

Merkez bankalarının para politikası amaçları “fiyat istikrarsızlığı ve toplam talep” sorunları ile ekonomide oluşan dış ve iç dengelerdeki sapmaların giderilmesi için tanımlanan nihai hedeflerdir”. Diğer bir ifadeyle; fiyat istikrarını sağlamak ve bu istikrarı sürdürülebilir hale getirmek, hükümet ile beraber koordineli ve eşgüdümlü çalışarak ülkenin potansiyel büyüme hızını doğal düzeye ulaştırmak ve 2008 ekonomik krizinden sonra büyük bir önem kazanan finansal istikrarı gözetmek olarak sıralayabiliriz (Teber, 2018:6).

Fiyat İstikrarı: Ekonomide fiyatların, istikrarlı seyrinin devam etmesi, tüm ekonomik dengelerin kararlılığı açısından çok önemlidir. Genel olarak çok sık değişen fiyatlar, piyasalarda, karar alma mekanizmalarında ve geleceğe yönelik tahminlerde umutsuzluk ve istikrarsızlık yaratır bu da (ekonomik) iktisadi istikrarsızlıkların oluşmasına neden olmaktadır (Arslan, 2003:12).

Fiyat istikrarının sosyal ve ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için vazgeçilmez bir ön koşul olduğu genel kabul görmektedir. Fiyat istikrarı olmadığında, uluslararası piyasalarda ekonominin rekabet edebilirliği azalmakta, sermaye piyasalarına erişilmesini kısıtlamakta, işgücü piyasalarının verimli olarak çalışmasını engellemekte, gelir dağılımını bozmakta ve bireylerin karar alma süreçlerinde geleceğe yönelmesinden çok geçmişe endeksleme alışkanlıklarının ortaya çıkmasına yol açarak, enflasyonun tembellik kazanmasına neden olmaktadır (Kara ve Orak, 2008:2). Fiyatlar genel düzeyinde sürekli meydana gelen değişimler milli gelir ve istihdam düzeyini, dış ödemeler dengesini, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Tüm bu unsurlar göz önüne alındığında, fiyat istikrarının bir toplumun iktisadi ve sosyal refahının sağlanması açısından ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Kara ve Orak, 2008:2). Fiyat istikrarının olmadığı ekonomilerde ekonomik faaliyetler normal seyrini takip edemeyeceğinden ekonomik gelişmeyi engeller ve sosyal sınıf durumları ile gelir dağılımını etkileyerek sosyal problemler yaratır (Macit, 2018:9). Fiyat istikrarı yalnızca bir para politikası klişesi değildir. Fiyat istikrarını sağlamanın amacı; insanların iş ve aş bulabilecekleri, işletmelerin yatırım yapabilecekleri, toplumun geleceğe güvenle bakabilecekleri ortam yaratma çabasıdır (Gürsoy, 2013:30).

Tam İstihdam: Bir ekonominin tüm kaynaklarının üretim sürecinde yer alması ve bütün üretim faktörlerinden ve bunların yarattığı olanaklardan tam olarak kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Gökdemir, 2018:37). İktisat politikasında tam istihdamın hedef olarak belirlenmesi 1929 krizine kadar uzanmaktadır. Tam istihdam, bütün üretim faktörleri için amaçlanmakla birlikte, en çok üzerinde durulan, emek faktörünün tam istihdamıdır. Emek piyasasının istihdam durumu, ekonomideki bütün üretim

faktörlerinin istihdam düzeyinin değerlendirilmesi için temel oluşturur (Sevçin, 2018:65).

Para politikasında bu hedefin seçilmesi durumunda aşırı ya da eksik istihdam durumuna göre toplam talebi azaltmak ya da artırmak üzere (sıkı) daraltıcı ya da genişlemeci para politikaları uygulanmaktadır (Aksoy, 2018:27). Tam istihdamın sağlanmasının iki önemli sebebi vardır. İlki yüksek işsizlik, yoksulluk seviyesinin artış göstermesine, firmaların finansal olarak sıkıntıya düşmesine, sosyal, psikolojik sıkıntıların ve suç oranlarının artmasına neden olabileceği iken, ikincisi; ekonomide sadece işten çıkarılma korkusu içinde olanlar ve işsiz kişiler değil, işletme yatırımlarında da daralma yaşanacağından dolayı tam istihdam önemli bir hedef olmasıdır (Gökova, 2018:13).

Ekonomilerin tam istihdam da olmaması işsiz olan kesimin, belirli bir düzeyde gelir elde edebilmek için, kanunlara uygun olup olmadığını sorgulamadan, farklı yollara başvurmaktadır. Bu nedenle işsizlik kayıt dışı ekonominin genişlemesine yol açmaktadır (Şölen, 2017:26). İstihdam durumu farklı yönleriyle gelir dağılımını etkilemektedir. İlk olarak kişilerin ekonomide üretilen gelirden pay almaları için üretim sürecine dâhil olmaları gerekliliğidir. Üretim sürecinde herhangi bir rol alamamaları işsizlik olarak adlandırılır. İşsizlik doğrudan gelir eşitsizliğini artıran bir ekonomik faktördür (Kutlu, 2018:34). Bu nedenle ekonominin tam istihdam da ya da işsizliğin az olması gerekmektedir.

Ekonomik (İktisadi) Büyüme: Bir ülkenin genellikle bir dönem (yıl) içerisinde üretim kapasitesinde veya reel Gayri Safi Yurtiçi Hâsılasında (GSYH) görülen ve sayısal ifadeyle ölçülebilen reel artışlardır. Sürdürülebilir ve istikrarlı bir büyüme için, istihdam düzeyinin artırılması gerekir. Ekonomideki hâsıla artışı yalnızca üretim faktörlerinin etkin ve tam bir şekilde kullanılmasıyla gerçekleşir (Teker, 2016:14). Para politikasının amaçlarından biri olan İktisadi (ekonomik) büyüme, ekonominin üretim kapasitesindeki yani üretilen mal ve hizmetlerin miktarlarındaki reel artış olarak tanımlanmıştır (Kara, 2010:7).

Ekonomik büyüme iki farklı şekilde gerçekleşebilir. Bunlardan birincisi, ekonominin eksik istihdamdan çıkmasıyla meydana gelen üretim artışları sonucunda ortaya çıkan kısa dönemli iş çevrimlerine dayalı ekonomik büyüme ikincisi, tam istihdamda iken, ekonomik yapıya yeni faktör girdilerinin ilave edilmesi ve/veya teknolojinin gelişmesi ile ortaya çıkan orta ve uzun vadeli ekonomik büyümedir (Türkiye İktisat Kongresi, 2003:4). Sürdürülebilir bir büyüme için ekonomik istikrar; ekonomik istikrar için ise fiyat istikrarı ön şarttır. Bunun yanında sürdürülebilir ve istikrarlı bir ekonomik büyüme olabilmesi için, istihdam düzeyinin de artırılması gerekir (Gürsoy, 2013:34).

Ekonomideki büyümenin istihdam artışı sağlayabilmesi için, komple yeni yatırımların gerçekleşmesi gerekmektedir. Hâli hazırdaki (var olan) tesislere makine ve teçhizat alımına yönelik yatırımlar genellikle istihdamda artışa yol açmayıp, hatta bu tür yatırımlar verimlilikte önemli artış sağladığı için çalışanların bir kısmının işsizliğine ve istihdamın düşmesine neden olmaktadır. Yeni üretim tesislerinin kurulması ise, kuşkusuz işsizlerin işe alımını gerektirir (Kara ve Duruel, 2005:380). Bu yönde yapılacak yatırımların artması da ekonominin genelinde istihdamın artmasını sağlamaktadır. Yalnız istihdamın artırılarak işsizliğin azaltılması için değil, hızlı büyümenin devam edebilmesi için de komple yeni yatırımların devreye girmesi gerekmektedir (Kara ve Duruel, 2005:380). Ekonominin gelişmesi açısından büyüme oldukça önemlidir. Ekonomik büyüme ile toplumsal değişimler hızlanmaktadır. Büyüme ile kentsel ve sanayileşme eğiliminde artış olmakta ve işsizlik azalmaktadır.

Faiz İstikrarı: Ekonomide istikrarın olabilmesi için ekonomik belirsizliğe yol açtığından faiz oranlarındaki dalgalanmaların önlenmesi gerekir. Bu durumda para politikası hedeflerinden biri de faiz istikrarını sağlamaktır. Ekonomide faiz oranlarında gerçekleşen dalgalanma belirsizliğe yol açar ve ekonomik birimlerin gelecekle ilgili planlamalar yapmaları güçleşir. Böylece ekonomik karar birimleri yatırım ve tüketim kararlarını erteler, nihai olarak ekonominin faaliyet hacminde de düşüş görülür (Kaplan, 2019:12-13).

Ekonomik hayatta faiz hem işletmeler hem de bireyler için önemli bir maliyet unsurudur. Faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmalar ekonomideki belirsizliklerin

nedeni olarak geleceğe yönelik planlamaları zorlaştırmaktadır. Ayrıca faiz oranlarında meydana gelen dalgalanmalar finansal piyasaların istikrarı üzerinde de etkili olmaktadır (Işık, 2015:20).

Dış Ödemeler Dengesi ve Döviz Kurları İstikrarı: Dış ödemeler dengesi veya bilançosu, ülkelerin belli dönemdeki (bir yıl) dış ekonomik ve mali ilişkilerinin durumlarını göstermesidir. Ülkenin mal, sermaye ve hizmet akımları gibi işlemler ve farklı ülkelerden sağladığı gelirlerin dışarıya yaptığı ödemelere eşit olup olmadığını ortaya koymaktadır. Böylece bir ülkenin denge veya dengesizlik durumunu o ülkenin uluslararası ödeme gücündeki iyileşme veya bozulmasıyla ortaya çıkarmaktadır (Gökova, 2018:14). Ödemeler dengesinin değişmesinde döviz kuru en önemli olan faktördür. Fiyat değişimleri ve faiz oranı direkt veya indirekt yolla hem döviz kurunu hem de ödemeler bilançosunu etkileyebilmektedir (Kaplan, 2019:12).

Para politikasının ödemeler bilançosunda dengeyi sağlayıp sağlayamadığı önemlidir. Bu dengenin sağlanması irdelenirken yürürlükteki döviz kuru sistemiyle birlikte dikkate alınması zorunludur. Eğer sabit döviz kuru uygulanırken para politikası ödemeler bilançosu dengesinin sağlanmasında yardımcı olabiliyorsa sorun yoktur (Kolliyev, 2013:13-14). Bu sağlanamadığında, dengenin sağlanabilmesi için esnek döviz kuru sistemi önerilmektedir. Esnek döviz kuru sistemi ile yabancı paraların fiyatı dalgalanmaya bırakılır. Paraların fiyatında gerçekleşen değişimlerle ödemeler bilançosu dengesinin sağlanması amaçlanır. Ödemeler bilançosu dengesinin sağlanmasında alternatif bir diğer yol da döviz kontrollerine gidilmesidir. Yani hükümetin getirdiği düzenlemeler dış ödemelerle sınırlı tutularak denge oluşturulmaktadır (Kolliyev, 2013:13-14).

Dış ödemeler dengesinin sağlanması için, uluslararası sermaye hareketleri ile birlikte ticaret faaliyetlerinin GSMH içerisindeki yüzdesel öneminin artmasıyla, ekonomi politikasının öncelikleri arasında yer almaktadır. Faiz oranı ve para arzındaki değişimler, ödemeler dengesini etkilemektedir. Özellikle faiz oranlarındaki değişimler sermaye hareketlerinin yönünü etkileyerek ödemeler dengesi durumunu belirler (Koç, 2016:59).

Finansal Piyasaların İstikrarı: Finansal piyasalarda istikrarın sağlanması önemli bir para politikası amacıdır. Çünkü finansal piyasalarda ortaya çıkan istikrarsızlığın neden olduğu finansal krizler, tasarrufların verimli yatırımlara yönlendirilmesine önemli ölçüde engel olmakta ve toplam harcamanın azalmasıyla gelişen süreç ekonomik durgunluklara yol açmaktadır (Işık, 2015:20).

2008 krizinden çıkarılan en önemli ders finansal istikrarın ne boyutta önemli olduğu ve finansal kırılganlıkların gelişmiş ekonomileri bile sekteye uğratabileceği gerçeğidir. Merkez Bankasının aldığı farklı faiz kararlarının fiyatları istikrarlı olarak etkilemesi ancak sağlam bir finansal sistem ile gerçekleşmektedir (Doğru, 2012:27-28). Fiyat istikrarı ve finansal istikrar birbirlerini tamamlayan iki önemli hedefdir. TCMB, Aralık 2010'da yayınladığı "Finansal İstikrar Raporunda", uyguladığı para politikasının, fiyat istikrarının dışında, finansal istikrarı da hedeflediğini belirtmektedir. Bu iki istikrarın birbirinin tamamlayıcısı olduğu önemle vurgulanmaktadır (Doğru, 2012:27-28).

Merkez bankasının faiz oranlarında sağlayacağı istikrar, finansal piyasaların istikrarı açısından da büyük öneme sahiptir. Finansal piyasaların serbestleşmesiyle birlikte, uluslararası sermaye hareketlerinin en üst düzeye ulaşması, finansal istikrarında en az fiyat istikrarı kadar önemli bir hale dönüşmesine neden olmuştur (Bayır, 2012:45). Uluslararası sermaye, istikrarın olmadığı ortamlardan daha çok istikrarlı ve getirisi yüksek ülkeleri tercih etmektedir. Bu durum uluslararası sermayeye bağımlı hale gelmiş ülkelerde merkez bankasının faiz oranlarındaki etkisini önemli bir hale dönüşmesine neden olmuştur (Bayır, 2012:45).

1.3.1.3. Para Politikası Türleri

Daraltıcı Para Politikası: Ekonomide toplam para miktarının azalması/azaltılması ile daraltıcı para politikası gerçekleşmektedir. Bu daraltıcı politika yükselen enflasyonu düşürmek için kullanılmaktadır (Gökova, 2018:26). Merkez bankaları ekonomide dolaşan fazla para arzını azaltarak toplam talebi frenlemeyi dolayısıyla fiyatların düşmesini hedeflemektedir. Bu hedefi gerçekleştirirken de tüketimi, tasarruf eğilimine çevirmektedir. Merkez bankası daraltıcı para politikasını kullanırken birçok araçla para arzı üzerinde oynayabilmektedir. Mesela para arzını, APİ (Açık piyasa işlemleri) ya da zorunlu karşılık oran artışları ile kısıtlayabilmektedir. Para arzının azaltılması ile faizlerin yükselmesi, faizlerin yükselmesi ile de tasarruf eğiliminin artmasına zemin yaratılmaktadır (Aksoy, 2018:30). Uygulanan daraltıcı para politikası ile toplam talep azaltılarak fiyatlar genel düzeyinin düşürülmesiyle fiyat istikrarı sağlanmaktadır.

Genişletici Para Politikası: Genişletici para politikası, ekonomide toplam para miktarının artırılmasına amaçlayan bir politikadır. Yani ekonomideki para arzı artırılmaktadır. Diğer adı da gevşek para politikasıdır. Bu politika genellikle daralmanın ve işsizliğin görülmeye başladığı ekonomilerde kullanılmaktadır. Üretim hacminin düşmesiyle, işsizliğin artmaya başladığı durumlarda milli geliri artırmak amacıyla genişletici para politikası uygulanmaktadır (Dinçer, 2018:55). Bu hedef doğrultusunda para arzının artırılmasının faiz oranlarının düşürülmesine yönelik etkisi bulunmaktadır. Faiz oranlarının düştüğü ortamda faizden elde edilen gelir düştüğünden bireyler gelirlerini tüketmeye yöneltirler. Para arzının artırılması ekonomideki durgunluğu ortadan kaldıracak gibi enflasyonist etkilerde meydana getirebilmektedir (Dinçer, 2018:55).

1.3.1.3.1. Geleneksel Para Politikası

Geleneksel para politikası özellikle ülke dışından kaynaklı ani gelişen şoklar ve piyasalarda yaşanan ani değişimlere paralel olarak yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Bu araçların kullanım şekli ve etkileri ülkeden ülkeye değişmektedir. Temelde bu araçlar doğrudan ve dolaylı araçlar olmak üzere ana iki gruptan oluşmaktadır (Teber, 2018:13). Geleneksel para politikası aracı olan faiz koridoru piyasa faizlerinde oluşan dalgalanmalara karşı kullanılan bir araçtır (Tüzün ve Kâhyaoglu, 2015:27).

Doğrudan Para Politikası: Merkez bankalarının uyguladığı politikalar yasal düzenlemeler aracılığıyla doğrudan müdahale ederek gerçekleştirdiği araçlardır. Doğrudan para politikası araçlarının kullanımı eski tarihlere dayanarak, çoğu ekonomide bu araçlar yoğun olarak kullanılmıştır (Nergiz, 2018:13). Fakat makroekonomi politikasında para arzının denetiminin ön plana çıkması, finansal piyasaların gelişmesi ve sermaye hareketlerinin artması, çoğu ülkenin 1970’li yılların sonlarına doğru bu doğrudan politika araçlarını kullanamamasına, bunların yerine dolaylı araçlara yönelmelerine yol açmıştır (Nergiz, 2018:13).

Dolaylı Para Politikası: Dolaylı para politikası piyasa mekanizmaları aracılığıyla parasal hedefi etkilemektedir. Dolaylı para politikası araçları ile merkez bankalarının piyasalarda aracılık görevi üstlenmek koşuluyla işlem yapmasını sağlayan, inisiyatifi piyasalara bırakan araçlardır (Gül, 2006:33). Dolaylı araçlar, doğrudan araçların aksine, mali aracılık hizmetlerinin etkin olarak kullanılmasını sağladığı için ve finans sektöründe kayıt dışılığın büyümesini teşvik etmediğinden daha etkindir. Para politikası uygulamalarında daha büyük esneklik sağlamasına bağlı olarak dolaylı para politikası araçları, ani şoklara ve yanlış politikalara karşı, bu araçlar kullanılarak anında piyasaya müdahale yapılabilmektedir (Ünal, 2015:30). Oysa doğrudan araçlar, genellikle yıllık ya da dönemlik müdahaleleri içermesinden, ani ve hızlı politika değişikliklerine imkân vermemektedir. İstikrarlı ekonomik yapı ve sürdürülebilir mali politikalar, dolaylı araçların kullanılabilmesi için gereklidir. Dolaylı politika araçlarının etkin kullanımı için mali disiplinin sağlanması çok önemlidir (Ünal, 2015:30).

1.3.1.3.2. Geleneksel Olmayan Para Politikası ve Türleri

Para politikası aktarım mekanizmalarının büyük ölçüde hasar gördüğü dönemlerde geleneksel para politikası araçlarının etkili olamamasından dolayı geleneksel olmayan para politikalarının uygulanmasını zorunlu hale getirmektedir (Karaş, 2017:632).

2007-2008 küresel finans krizinin etkisi olarak işsizlik oranı hızla artmaya, enflasyon oranları düşmeye, aralarında Japonya'nın da bulunduğu gelişmiş ülkelerin ekonomileri küçülmeye başladı. Geleneksel para politikası ekonomideki olumsuz durumlara olumlu çözümler üretilmedi. Geleceğe yönelik oluşan kötümser beklentiler iktisadi (ekonomik) birimlerin yeni yatırımlarından vazgeçmesine ve tüketimlerini ertelemelerine sebep oldu (Tunalı ve Yalçınkaya, 2016:62).

2008 yılında ABD'de başlayan daha sonra etkileri giderek küresel hale gelen krizin ardından gerek gelişmiş gerekse GOÜ'lerin merkez bankaları krizin yıkıcı etkilerini azaltmaya odaklanmıştır. Bu bağlamda geleneksel para politikası uygulamaları çerçevesinde faiz indirimleri gerçekleştirilerek faiz oranlarında yüksek miktarda düşüş görülmüştür (Keskin, 2018:162).

Ayrıca finansal piyasalarda yaşanan hızlı çöküşün, reel ekonomilerde meydana getirdiği yüksek küçülme ve para piyasalarının etkinliğini kaybetmesi sonucunda gelişmiş ülke merkez bankaları geleneksel para politikasından vazgeçerek, ekonomiye daha fazla ve çoğu yönden müdahalede bulunabildikleri geleneksel olmayan para politikası uygulamalarına başvurdular (Tunalı ve Yalçınkaya, 2016:62-63).

Merkez bankalarının faiz indirimlerinin gelişmiş ekonomilerde iç talebi canlandırmakta yetersiz olması, başta ABD Merkez Bankası (FED) olmak üzere Avrupa Merkez Bankası (ECB), Japonya Merkez Bankası ve İngiltere Merkez Bankası gibi otoriteler geleneksel olmayan para politikalarına kullanarak, büyük ölçekli varlık alımları ve uzun vadeli fonlama gibi politikalarla piyasalara yüksek miktarda likidite sağlamışlardır (Keskin, 2018:162).

1.3.1.3.2.1. Miktarsal (Niceliksel) Genişleme (Quantitative Easy)

Ekonominin yaygın bir şekilde uygulama alanı bulmuş para politikası araçlarıyla canlandırılmadığı durumlarda uygulanan bir araçtır. Bu politika kapsamında merkez bankaları, bankaların ve diğer kurumların sahip olduğu finansal varlıkları (Tahvil, bono, varlığa dayalı menkul kıymet v.b.) satın alarak karşılığında bu bankalara ve kurumlara para verirler (Eğilmez, 2012). Böylece ekonomiye karşılığı ve limiti teorik olarak belirli bir miktar yeni para sunulmuş olur. Bunun para basmaktan tek farkı belirli limitinin ve tahvil, bono gibi bir karşılığının olmasıdır (Eğilmez, 2012).

Merkez bankaları yapıları gereği para basma imkânına sahiptir. Bu fiziksel olduğu gibi elektronik ortamda da mümkün olmakta ve bu parayı varlık alımlarında kullanabilmektedir. Merkez bankalarının bu alımları sonucunda hem özel sektörün yatırım araçları hem de devlet tahvillerinin talebi artmakta, bu durumda da varlıkların getirilerinin azalmasına yol açmaktadır. Uzun vadeli faiz oranlarında düşüş ile sonuçlanan bu alımlar, uzun vadeli yatırım harcamalarını teşvik ederek hızlandırmakta ve toplam talep artarak fiyat istikrarı sağlanmaktadır (Vural, 2013:22).

Miktarsal genişleme politikası 2009 – 2012 yılları arasında 14 ülke ve AMB tarafından uygulanmıştır. Dünyanın en büyük üç merkez bankası olan AMB, BoJ ve Fed bu politikayı en çok kullanan ve kullanmakta olan merkez bankalarıdır. Faiz oranı sıfır düzeyine kadar inmiş olan ülkelerin manevra alanı daraldığı için, daha fazla faiz indirimi yapıp talep düzeyini değiştiremeyeceklerinden bu yöntemle başvurmuşlardır (Öner, 2015:50).

Varlık satın alımları, özel sektör yatırımcılarına, sahibi olduğu finansal varlıklarını satabilecekleri güvencesini vermekte, piyasadaki likidite ile ilgili kaygıları azaltmakta ve ticari faaliyetleri artırmaktadır. Bu da işletmelerin doğrudan sermaye piyasalarından borçlanmasını kolaylaştırmaktadır. Yeni finansman kaynakları da firmalara yeni yatırımlar yapmaları için imkan tanımakta ki, bu da toplam harcamayı artırmaktadır (Vural, 2013:23).

Miktarsal genişleme (quantitative easing) adlı bu politikada, Faiz oranları sıfır düzeyine inse bile, iktisadi faaliyetleri canlandırabilirler. Merkez Bankası, bankalardan ve finansal kurumlardan önemli ölçüde varlık alarak hem bilançosunu hem de parasal tabanı genişletmektedir (Kaya ve Tokucu, 2014:6). Miktarsal genişleme politikaları ilk olarak Japonya tarafından uygulanmıştır. Japonya 1990'lı yıllarda yaşadığı resesyondan kurtulabilmek için önce geleneksel para politikalarını uygulamış ve faiz oranlarını sıfır düzeyine kadar indirmiştir. Bu uygulamanın ardından BoJ yüklü miktarda menkul kıymet almış ve bu alımlarla varlık fiyatlarının yükseltilmesi hedeflenmiştir (Kaya ve Tokucu, 2014:6).

Merkez bankasının likidite tuzağı durumunda uygulayabileceği QE politikalarının etkileri, Beklenti yaratma ve Portföy yeniden dengeleme etkileri ile temele indirgenebilir. Merkez bankası Portföy yeniden dengeleme yaklaşımı ile uzun vadeli DİBS gibi sabit getirili finansal varlıkları satın alarak, artan talepleriyle uzun vadeli faiz oranlarını indirebilmekte ve bu politikalara devam edeceği yönünde oluşan beklenti iktisadi birimlere güven vererek mevcut harcama düzeylerini arttırmalarına neden olmaktadır (Şahin ve Kalaycı, 2015:113-114).

Talebin canlanamadığı likidite tuzağı dönemlerinde menkul kıymet borsaları aracılığıyla ekonomi üzerinde beklenen talep genişletici etki yaratması beklenmektedir. Elde tutulması karşılığında getiri sağlayamayan ve parasal tabandaki artışı ifade eden ek rezervlerin menkul kıymet borsalarına hisse senedi yatırımı şeklinde yönlendirilmesi aktarım mekanizmasının temelini oluşturur (Şahin ve Kalaycı, 2015:114). Menkul kıymet borsalarındaki hisse senedi fiyat artışları, yatırım harcaması talep eden özel kesim açısından işletme yenileme maliyetine göre daha yüksek hisse senedi fiyatlarının oluşumuna neden olabilecek, dolayısıyla menkul kıymet borsalarının yükselmesi şeklinde gösterdiği bu etki özel kesimin geleceğe yönelik daha fazla yatırım harcaması yapması yönünde pozitif bir güç olabilecektir (Şahin ve Kalaycı, 2015:114).

1.3.1.3.2.2. Kredi Genişlemesi (Credit Easy)

Kredi genişlemesi likidite sıkışıklıklarının giderilmesi için Finansman bonoları, ticari senetler ve varlığa dayalı menkul kıymetlerin belirli piyasalarda satın alınmasını içerir. Bankacılık krizlerinde uygun stratejilerden olan kredi genişlemesi özel sektör menkul kıymet alımı aracılığıyla özel sektör ile merkez bankaları arasında etkileşim meydana gelir. Temelde özel menkul kıymet alımının hazine bonosu alımıyla para arzı açısından farkı olmamakla birlikte merkez bankası bilançosu açısından risk durumunu etkilemektedir (Aydın, 2015:43).

Merkez bankaları, işletmelerin bilançosundaki likidite değeri düşük ve uzun vadeli tahvilleri alarak yerine yüksek likiditeli ve kısa vadeli tahviller vererek piyasaları ve işletmeleri fonlamaktadır. Kredi genişlemesi politikasını miktarsal genişleme politikasından ayıran en önemli özelliği miktarsal genişleme uygulaması bilançonun miktarı yani boyutu ile ilgili iken, kredi genişlemesi ise bilançonun yapısı ve vadesi ile ilgilidir (Teber, 2018:40).

Kredi genişlemesi yapmayı planlayan merkez bankaları kısa vadeli hazine bonolarını ihraç edip elde ettikleri fonlarla vadeli ticari menkul kıymetleri satın almaktadırlar. Böylece yalnızca bilanço kompozisyonunu değiştirmiş olan merkez bankaları, bilanço ve vade büyüklüğünü değiştirmeksizin piyasadaki riskli menkul kıymetlere bir likidite sağlamış olurlar. Diğer bir deyişle merkez bankaları riskli menkul kıymetlerle risksiz menkul kıymetleri değiş tokuş ederek piyasadaki kredilerin maliyetini ve uygunluğunu olumlu yönde etkilemektedirler (Öner, 2015:44).

Merkez bankaları yüksek riskli varlık alımı yapınca özel sektör için bu menkul kıymetlerin arzı daralmakta, bu durum ise mali kâğıtların fiyatını yükseltip getirisini düşürmektedir. Özellikle riskli varlıklara yönelik talebin mevcut olmadığı hallerde merkez bankalarının riskli varlıklar alımları piyasadaki kredileri daha cazip hale getirmektedir (Arıcan ve Okay, 2014:14).

1.3.1.4. Parasal Aktarım Mekanizmasının Kanalları ve İşleyişi

Para arz talebindeki değişmelerin, toplam talebe olan etkisine “aktarım mekanizması” denilmektedir (Sarı, 2007:16). Parasal Aktarım Mekanizması, bir ülkede para politikalarını yürütmekle sorumlu olan kurumlarca uygulanan para politikasındaki değişikliklerin toplamı istihdam, üretim ve fiyatlar genel düzeyi gibi, ülke ekonomisinin tamamını ilgilendiren büyüklükler üzerindeki etkilerini açıklayan mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Mekanizma kanalları farklı şekillerde sınıflandırılmakta ve genel olarak faiz, döviz kuru ve varlık fiyatları kanalları olarak sınıflandırılmaktadır (Atgür ve Altay, 2017:28).

Aktarım mekanizmasının işleyebilmesi için yapılması gereken ilk olarak kısa dönem faiz oranlarındaki değişikliklerdir. Bu değişimin sonunda beklentiler ve uzun dönem faiz oranlarında oluşan değişiklikler aktarım kanalları yoluyla enflasyonu ve toplam talebi etkilemektedir. Ekonomilerde hedeflenen enflasyon oranında sapmalar meydana geldiğinde aktarım mekanizmasının etkinliği ve çalışması harekete geçirilmektedir (Tufan, 2018:19-20). Bu sebeple, merkez bankasının uyguladığı para politikası faaliyetlerinde, parasal aktarım mekanizmasının işleyebilmesi için gerekli olan politika değişiklikleri gerçekleşmektedir. Yani kısa vadeli faiz oranlarında yapılacak değişiklikler ilk olarak diğer faiz oranları ve beklentiler üzerindeki etkidir. Bu ilk etkinin büyüklüğü ile aktarım kanallarının yürütülmesi merkez bankasının toplam talep ve enflasyonu etkileyebilme gücünü arttıracaktır (Tufan, 2018:19-20).

1.3.1.4.1. Faiz Kanalı

Mekanizmanın en eski kanalı olma özelliği taşıyan faiz kanalı, politika faizinde gerçekleşen değişikliğin piyasalardaki faiz oranlarına yansımaları sağlar. Merkez bankaları tarafından açıklanan değişimler, borç paranın marjinal maliyetinde azalışa ya da artışa yol açar. Bu ise, fon arzı ile talebini etkilemektedir. Böylece para otoritesi, faiz kanalı aracılığıyla hem firmaların hem de hane halklarının kararlarını etkilemiş olur. Faiz oranlarındaki değişimler, bireylerin ve firmaların harcama, tasarruf ve yatırım davranışlarına yön verir. Böylelikle şekillenen tüketim ve yatırım harcamaları ise, iktisadi aktivitenin talebi ve hareketliliğini belirler (Karahana, 2015:3).

Keynesyen görüşe göre para arzındaki artışın reel ekonomiye etkisi şematik olarak şöyle gösterilebilir.

$$M \quad \uparrow \Rightarrow i \downarrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow$$

Yukarıdaki şemada, uygulanan genişlemeci para politikası ($M \uparrow$) reel faiz oranlarında düşüşe ($i \downarrow$) yol açmakta, bu da sermayenin maliyetinde düşüşe yol açarak yatırımlarda artışa ($I \uparrow$) neden olmaktadır. Yatırımlardaki bir artış ise toplam talepte ve üretimde artışla sonuçlanmaktadır (Kaytancı, 2005:39).

Firmalar ve tüketiciler kararlarını nominal faiz oranlarından ziyade reel faiz oranlarını bağlı olarak vermektedirler. Yani harcamalardaki en büyük etki uzun dönem reel faizleriyle belirlenmektedir. Merkez bankasının kısa dönem nominal faiz oranlarını değiştirmesine bağlı olarak, nominal fiyat düzeyinin yapışkan olması nedeniyle, uzun ve kısa dönem reel faiz oranları giderek değişecektir (Örnek, 2009:106). Genişletici bir para politikası sonucu nominal faiz oranları daha da düşecek, aynı zamanda kısa dönem reel faiz oranları da düşecektir. Reel faiz oranlarının azalması ise konut yatırımlarının, sabit yatırımların ve stok yatırımlarının artmasına neden olacaktır. Tüm bu artışlar ise toplam üretim artışı ile sonuçlanacaktır (Örnek, 2009:106).

1.3.1.4.2. Varlık Fiyatı Kanalı

Varlık fiyatları kanalı, reel varlık fiyatları ve hisse senedi fiyatlarındaki değişimlere bağlı olan servet etkisi ile işlemektedir (Katı, 2014:50). Ekonomide hisse senedi, tahvil, bono, döviz ve gayrimenkul gibi çeşitli varlıklar bulunmaktadır. Merkez bankasının para politikasına ilişkin aldığı kararlar ekonomik birimlerin sahip oldukları varlıkların fiyatlarını etkilemektedir (Mukhtarov, 2016:25).

Monetarist iktisatçıların Keynesyen para politikası analizine yönelik en önemli eleştirisi, bu analizde sadece tek bir varlığın fiyatına (faiz oranı) odaklanılarak, diğer varlıkların fiyatlarının dikkate alınmamasıdır (Karaca, 2010:45). Monetarist iktisatçılar, para politikasının etkilerinin ekonomiye aktarılmasında diğer varlıkların görelî fiyatları ile reel servetin etkilerini de incelemektedir. Bu analizlerinde diğer varlıklar içerisinde yer alan hisse senetleri ön planda tutulmaktadır. Literatürde diğer varlık fiyatları kanalı temelde iki kategori altında ele alınmaktadır. i) Tobin'in q teorisi, ii) Servet Etkisi (Karaca, 2010:45).

1.3.1.4.2.1. Hisse Senedi Fiyatı Kanalı

Para politikasında gerçekleşen değişikliklerin ekonomiye aktarımında, özellikle gelişmiş sermaye piyasaları olan ve hisse senetlerinin bireylerin servetlerinin önemli bir bileşeni olduğu ekonomilerde, hisse senedi piyasaları önemli bir rol oynayabilir. Hisse senedi fiyatlarında meydana gelen azalış (artış), hane halkı servetlerinin değerini azaltarak (artırarak) tüketime yönelik harcamaları ve de firmaların yatırım harcamalarını azaltıcı (artırıcı) yönde teşvik eder (Özdemir, 2012:87).

Diğer taraftan, daraltıcı (genişletici) para politikaları ekonomik ve finansal değişkenlerin volatilitésinin artmasına (azalmasına) ve yatırımcıların risk taşıma kapasitelerinin (risk iştahının) azalmasına (artmasına) yol açarak risk primlerinin artmasına (düşürülmesine) neden olabilir. Bu etkilerin gücü ve nisbi önemi, hisse senedi piyasalarının gelişmişliğine ve de para politikasının hisse senedi piyasalarını etkileyebilme derecesine göre farklılık gösterecektir (Özdemir, 2012:87).

Çünkü hisse senetleri piyasasında yatırımcıların aldığı kararların belirlenmesinde en önemli göstergelerden biri şüphesiz hisse senetlerinin fiyatlarıdır. Hisse senetlerinin riskli yatırım araçları olmasından dolayı yatırımcılar riskten korunmak ve daha yüksek getiri elde edebilmek için hisse senedi fiyatlarını etkileyen unsurlar ve bu unsurların hisse senedi fiyatını ne ölçüde etkileyebileceği hakkında bilgi sahibi olmak isterler (Kaya ve Öztürk, 2015:38). Hisse senedinin fiyatlarına etki eden unsurlar genel olarak faiz oranları, döviz kuru, para arzı, ekonomik durgunluk, sanayi üretim endeksi, firmaların finansal yapısı, muhasebe karlarının sürekliliği, firmaların büyüklüğü gibi faktörlerdir (Kaya ve Öztürk, 2015:38).

Hisse senedi kanalı *Tobin'in "q" Teorisi* ve *Servet Etkisi* olmak üzere iki farklı kanal üzerinden açıklanmaktadır. Para Politikalarının ekonomiye olan etkisinin aktarımında hisse senedi kanalının en önemli göstergesi Tobin'in "q" teorisi'dir (Yaman, 2018:20).

Tobin q Teoremi: James Tobin'in 1960 yılında geliştirmiş olduğu, para politikasının hisse senetlerinin değerlerindeki değişim ile ekonomiyi nasıl etkilediğini açıklamak üzere Tobin'in q teorisi olarak adlandırılan teoridir (Yalçın, 2018:30). Tobin, q değişkenini firmaların piyasa değerlerini onların sermayelerinin yenileme maliyetine oranı olarak tanımlamaktadır.

$$Q = \text{Firmanın piyasa değeri} / \text{Sermaye yenileme maliyeti}$$

Q'nun değerinin yüksek olması, firmaların piyasa değerinin, sermaye yenileme maliyetine göre yüksek olması demektir. Bu durumda yeni yatırım harcamaları şirketin piyasa değerine göre düşük olacaktır. Aksi durumda ise yani q'nun değerinin düşük olması durumunda, firmanın piyasa değeri, sermaye yenileme maliyetine göre düşük olacaktır. Bu durumda ise yatırım harcamaları düşecektir (Ergeç, 2007:26).

Tobin'in q teorisi para politikasının reel ekonomiyi etkilemesi açısından önemli bir kanal açmaktadır. Bu kanal aşağıdaki gibi gösterilebilir

$$M \uparrow \Rightarrow PE \uparrow \Rightarrow q \uparrow \Rightarrow I \uparrow \Rightarrow Y \uparrow$$

$M \uparrow$ genişletici bir para politikasının uygulanması, para arzındaki artış hisse senedi fiyatlarının ($P_e \uparrow$) yükselmesine neden olur. Hisse senetleri fiyatlarındaki yükseliş ise q 'yu ($q \uparrow$) artırmaktadır. Bu ise yatırımları ($I \uparrow$) artırır ve nihai olarak toplam talepte ve hasılda ($Y \uparrow$) artış ortaya çıkmaktadır (Çakır, 2012:34).

Deflasyon, işletmelerin net değerini bu dönemde artan borç yükü nedeniyle daha fazla azaltmaktadır. Borç deflasyonu ile ahlaki riziko ve ters seçim problemleri artar. Bu yüzden, kredilendirme, yatırım harcamaları ve toplam ekonomik aktivite uzun süre boyunca artmaz (Şen, 2006:16).

Servet Etkisi: Varlık fiyatlarında meydana gelen değişimler yalnız yatırım harcamalarını değiştirerek toplam talep ve çıktıyı etkilemezler. Varlık fiyatlarındaki değişimlerin önemli bir etkisi bireylerin tüketime yönelik harcamaları üzerinde hissedilebilir. Bu noktada önemli olan kavram servet etkisidir (Işkın, 2017:45).

Tüketim harcamalarını belirleyen temel faktör tüketicinin yalnız bugünkü geliri değil, yaşam boyunca sahip olduğu kaynaklardır. Tüketicilerin yaşam boyu sahip oldukları kaynakların önemli bir birleşeni de finansal varlıklarıdır. Finansal varlıkların en büyük bileşeni ise hisse senetleridir. Hisse senetleri düştüğü zaman, finansal varlıkların değeri düşer. Böylece tüketicilerin yaşam boyu kaynakları ve dolayısıyla tüketimi azalır (Doğan, 2005:59).

Para arzı arttığı zaman hisse senetlerinin fiyatları yükselir böylece finansal servetin değerini artırır. Bu nedenle tüketiciler yaşam boyunca elde edecekleri kaynakların arttığını düşünerek, daha çok tüketime yönelirler. Tüketim harcamalarında yaşanan artış ekonomik faaliyetlerin hacminin artmasına yol açar (Ertong, 2005:9). Başka bir ifadeyle, parasal genişleme sonrası, faizlerde meydana gelen düşüş, iktisadi birimleri, portföylerindeki finansal ve reel varlıkların dağılımını değiştirmeye zorlamaktadır. Parasal bir şok, paranın marjinal faydasını öteki finansal varlıklar ve tüketimin marjinal faydasına oranla değiştirmektedir. Finansal varlık sahipleri, varlıkların marjinal faydalarını nisbi fiyatlara göre eşitlemeyi hedeflediklerinden portföylerindeki harcama, fiyat ve varlık açısından değişiklikler ortaya çıkaracaktır (Ertong, 2005:9)

Parasal aktarım mekanizmasının servet etkisi kanalında para politikasının etkinliği toplam servet içinde hisse senedi şeklinde tutulan finansal servetin payına ve sermaye piyasalarının tabana yayılmasına bağlıdır. Sermaye piyasalarının yeterli gelişmemesi para politikasının hisse senetleri piyasası üzerinde hem yatırım harcamalarını uyarabilme etkisini hem de servet etkisi kanalını zayıflatmaktadır (Akkılıç, 2007:15-16).

1.3.1.4.2.2. Döviz Kuru Kanalı

Döviz kuru kanalı, para politikasının döviz kurlarını etkilemesiyle, bunun net ihracata olan yansıması neticesinde reel üretimde ortaya çıkan değişimi ifade etmektedir. Dolaylı olarak fiyatlar genel düzeyi üzerindeki etkisine de değinilmektedir. Tüm dünya da ekonomilerin daha fazla uluslararasılaşması, beraberinde esnek döviz kurlarının yaygın olarak kullanılması, dikkatlerin ihracat üzerinde etkili olan döviz kuru kanalına çevrilmesine yol açmıştır. Bu durumda, döviz kuru kanalının, kapalı ekonomilerde değil, esnek döviz kuru politikasını benimseyen açık ekonomilerde etkin olduğu söylenebilir (Cambazoğlu ve Karaalp, 2012:56-57).

Döviz kuru kanalı esnek döviz kuru politikasının uygulandığı dışa açık bir ekonomide işleyebilir. Esnek kur politikasının uygulandığı ekonomilerde merkez bankasının uyguladığı para politikası faiz oranlarını değiştirerek döviz kurunda etkiler meydana getirmektedir. Döviz kurunda gerçekleşen değişimler de fiyat düzeyini ve milli geliri etkilemektedir (Ceylan, 2010:22).

Şekil 2: Döviz kuru Kanalı Aktarım Mekanizması

Kaynak: Gaygılı A. K., 2007, **Finansal Açıklığın Para Politikalarının Etkinliği Üzerine Yansımaları: Türkiye Örneği**, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, S.109.

Şekil 2'ye göre para talebi sabit iken, para arzında meydana gelen artış faizlerin düşmesine neden olacaktır. Faizlerin düşmesi yabancı sermayenin kar marjının düşmesine ve ulusal (yerel) piyasalardan dış piyasalara sermaye çıkışına neden olacaktır. Dolayısıyla ülke içindeki döviz miktarı azalacak ve ulusal (yerel) para değer kaybedecektir. Artan döviz kuru ile yerli mallar dış piyasalarda daha ucuz hale gelecek ve ihracatın artmasına yol açacak, eşanlı olarak talebinin fiyat ve gelir esnekliği yüksek ithal mallarının ithalat hacminde de azalmalar görülecektir. Bu sayede ülkenin dış ticaret gelirlerinde artış görülecektir (Gaygılı, 2007:109). Bu durum ihracatı artırarak, ithalatın kısılmasıyla ödemeler dengesinin denge düzeyine ulaşması ya da cari fazlası vermesiyle sonuçlanmaktadır.

Faiz oranlarının düşmesi ile ülkeye kısa vadeli yabancı sermaye girişi azalacak ve ülke ekonomisindeki döviz arzının azalması ile döviz fiyatlarında artışlar gözlenecektir. Döviz fiyatları arttığında ise ihracatta artışın gözlenmesi beklenecektir. İlişki bu şekilde incelendiğinde, ihracat ile faiz oranı arasında ters yönlü bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Erçevik, 2011:47-48).

1.3.1.4.3. Beklenti Kanalı

İktisadi birimlerin gelecek yıllara ait başta enflasyon olmak üzere ekonomik göstergelerde meydana gelecek değişimleri beklentiler kanalı aracılığıyla etkileyeceğini gösteren aktarım kanalıdır. Ekonomik birimler ekonomik şartlar hakkında geleceğe yönelik beklentiler oluştururlar. Böylece uygulanan para politikası, beklentiler üzerinde etkiler çıkararak fiili beklentileri etkileyebilir. Beklentilerde meydana gelen değişmelerin uygulanan para politikaları etkinliği üzerinde büyük ve önemli etkisi söz konusudur. Bu kanalın bağımsız ve ayrı bir kanal olarak parasal aktarım mekanizmasının her aşamasında önemli bir yeri vardır (Kaplan, 2019:36).

Para politikası yetkilileri tarafından alınan kararlar ve uygulanan politikaların ekonomi üzerinde nasıl etkilerinin olacağı, gerek para politikası yetkilileri gerekse ekonomistler tarafından anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu konu özellikle son yıllarda birçok çalışmanın konusu olmuştur. Bu etkileşimin tam anlamıyla belirlenerek formüle edilebilmesinin mümkün olmamasından dolayı, ekonomistler tarafından parasal aktarım

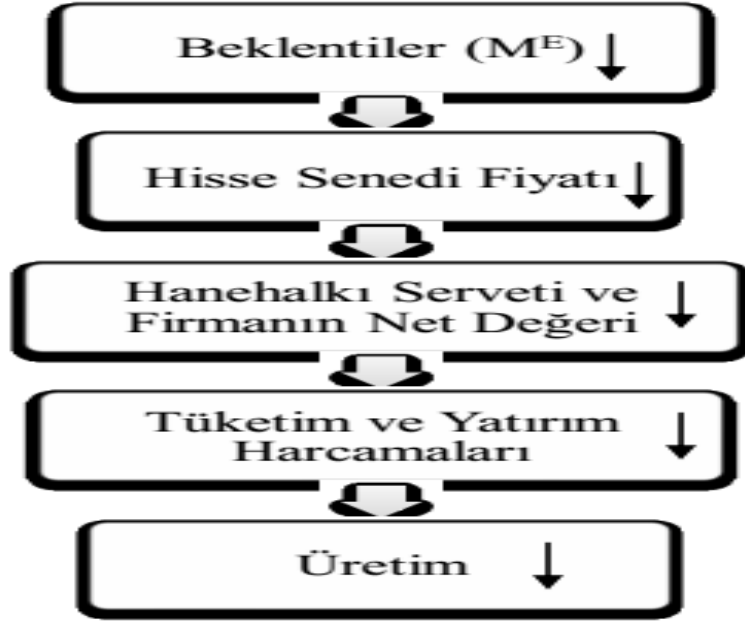
mekanizması “kapalı kutu” olarak adlandırılmıştır (Mirasedoğlu ve Yıldırım, 2015:106). Uygulanan para politikasının ekonomiye olan etkisinin çok iyi tahmin edilebilmesi ve politikalar yardımıyla ulaşılmak istenen hedeflerin politika yetkilileri tarafından doğru seçilebilmesi ancak politika kararları ile ekonomi arasındaki etkileşimin hangi kanallarla olduğunun ve alternatif aktarım mekanizması kanallarının ekonomi üzerinde nasıl etkiler gösterdiklerinin netleşmesi ile mümkün olabilmektedir (Mirasedoğlu ve Yıldırım, 2015:106).

Şeffaflık ilkesi doğrultusunda merkez bankalarının ileride uygulayacağı politikaları açıklamasının piyasalar üzerinde amaçladığı etkiyi gerçekleştirebilmesi için, iktisadi birimlerin bankanın uygulayacağı politikaların başarılı olacağına inanması gerekmektedir. Diğer bir deyişle, merkez bankasının güven vermesi büyük önem taşımaktadır. Şeffaf ve güvenilir merkez bankaları iktisadi birimlerin beklentilerini değiştirebilme yetisine sahip olmaktadır (Şerefoğlu, 2014:36).

Gelecekteki ekonomik olaylar ve olası koşullar hakkında tam bir öngörünün bulunmadığı durumlarda ekonomi uygulayıcılarının geleceğe yönelik kararlarına ilişkin olarak beklentiler oluşabilmektedir (Sevinç, 2017:59). Dolayısıyla parasal aktarım mekanizması kanallarından olan beklentiler kanalının işleyişi özel sektörün, para politikasının gelecekteki durumu ve ekonomik değişkenlerle ilgili olan beklentilerinin yönlendirilmesine ve para politikasının güvenilirliği, merkez bankasının bağımsızlığı ve para politikası uygulamalarındaki şeffaflık gibi prensiplere dayanmaktadır (Sevinç, 2017:59).

İktisadi ajanlar sıkı veya gevşek para politikasının gelecekteki hareketlerine görmek için ve gelecek beklentilerine tepki olarak varlıkların değerini ayarlamaktadırlar. Şekil 3’de beklenti kanalının işleyişi gösterilmiştir.

Şekil 3: Beklentiler Kanalı ile Aktarım Mekanizması

Kaynak: Katı E., 2014, **Parasal Aktarım Mekanizması Kanallarının İşleyişi Ve Türkiye Örneği: Var Modeli Çerçevesinde Ampirik Bir Uygulama**, T.C. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, s.77.

Şekil 3 'e göre olumlu olan beklentilerin olumsuzlaşması durumunda hisse senedi fiyatları düşüş gösterir. Firmaların bilançoları ve hane halkının serveti değer kaybeder. Yatırım ve tüketim harcamaları azalır. Üretim ve milli gelirden düşüş kaydedilir (Katı, 2014:77).

Eğer beklentiler merkezi otorite tarafından istenilen yönde ve ölçüde yönlendirilemiyorsa o zaman faiz değişikliği kararlarının etkisi zayıf kalacaktır. Bilindiği üzere faiz oranları, döviz kurlarını ve hisse senedi fiyatlarını, hane halkının ve firmaların harcamalarını etkilemekte ve neticede toplam talepte meydana gelen değişimler ise toplam arzdaki değişimlerle birlikte toplam hâsıla ve çıktı seviyesinde değişimlere neden olur (Sevinç, 2017:59).

1.3.1.5. Para Politikası Yetersizliği

Likidite Tuzağı: Keynes'in yaptığı faiz oranları analizinde faiz oranları para talep ve arzının fonksiyonu olarak kabul edilmiş, para talebi sabit iken para politikası otoritelerince yapılan para arzı artışının faiz oranını düşüreceği belirtilmiştir. Bununla birlikte Keynes faiz oranının düşebileceği en düşük bir düzeyin bulunduğunu ve faiz oranının bu düzeyin altına düşmeyeceğini belirtmiştir. Bu düzey "likidite tuzağı" olarak adlandırılmaktadır (Öztürk ve Durgut, 2011:123).

Likidite tuzağı para arzında gerçekleşen artışların faizleri daha fazla düşüremeyeceği aşamayı ifade eder. Bu aşamaya gelindiği durumda ekonomiye enjekte edilen ilave likidite atıl birikim biçiminde elde tutulmaya başlanır ve dolayısıyla para arzındaki artış ekonomiyi canlandırmada etkili olamaz (Eğilmez, 2012).

Likidite tuzağı esasen tasarruf paradoksudur. Tasarruf paradoksu olumlu yatırım beklentilerinin kötüleşmesi sonucu tasarruf fazlasının ortaya çıktığı durum olarak belirtilir (Baydur ve Süslü, 2011:14). Yatırım beklentilerinin olumsuz etkilenmesi varlık fiyatlarının düşmesine yol açar ve en sonunda harcamadan ve riskten kaçınmaya kadar devam eder. Riskten kaçınma durumu likidite tuzağının temelini oluşturur. Servetler, riskli varlıklardan hükümet bonolar veya nakit gibi görelî olarak daha riski düşük varlıklara yönelir (Baydur ve Süslü, 2011:14).

Keynesyen, likidite tuzağına yol açan etken olarak, yatırımcıların gelecekte faiz oranlarının yükseleceğine ilişkin beklentileridir. Diğer bir ifade ile yatırımcıların bekledikleri karlılık oranlarındaki bir artış, onları paralarını atıl vaziyette bekletmelerine sebep olmaktadır. Böylece artan para arzı faiz oranlarını daha fazla düşürüp yatırım artışına yol açmamaktadır (Öztürk ve Durgut, 2011:123).

1.3.2. Maliye Politikası

Devlet ekonominin konjonktürel durumuna bağlı maliye politikaları uygulamaktadır. Örneğin ekonominin deflasyonist dönemlerinde genişletici, enflasyonist dönemlerinde ise daraltıcı maliye politikası uygular. Ekonomi bazı zamanlar tam istihdam da dengede olmayabilir, hatta ekonomik istikrarsızlık da yaşanabilir. Devlet bu durumlara göre maliye politikası araçlarını uygulayarak, ekonomiyi içinde bulunduğu bu durumlardan kurtarabilir (Sevgili, 2018:13-14).

Fiyat istikrarının sağlanabilmesi için para politikası ile maliye politikasının aynı hedefe yönelik kullanılması ile belirlenen amaca ulaşmanın mümkün olabileceği açıktır. Enflasyonist ya da deflasyonist dönemlerde uygulanan maliye politikaları yine aynı özellikte uygulanacak para politikaları ile desteklenirse başarıya ulaşacağı, para ile maliye politikasının birlikte etkili bir iktisat politikası aracı olarak kullanılabilmesi için mali disiplinin sağlanması gerekliliğinden bahsedilebilir (Kara, 2010:5-6). Fiyat istikrarına ulaşılabilmesi için istikrarlı bir para politikasının gerekli olduğu, ancak tek başına yeterli olamayacağı bu nedenle maliye politikaları ve yapısal reform uygulamalarıyla desteklenmesi gerektiği ifade edilir (Kara, 2010:5-6).

Fiyat istikrarı için maliye politikası ile para politikasının koordinasyonu, her iki politikanın aynı hedefe yönelik uygulanması ile mümkündür. Örneğin, enflasyonist eğilimlerin tırmadığı bir dönemde uygulanan daraltıcı maliye politikası, aynı nitelikteki para politikası ile desteklenmelidir (Gürsoy, 2013:31). Buna göre, toplam talep düzeyini azaltmak amacıyla ekonomide para ve kredi hacmi daraltıldığında, vergi oranlarının artırılması ve kamu harcamalarının kısılması bütçe fazlasının ortaya çıkarılması gerekmektedir. Deflasyonist eğilimlerin olduğu dönemlerde ise, genişletici maliye ve para politikası uygulamaları toplam talep düzeyini arttırmak amacıyla eş güdüm içerisinde uygulanmalıdır (Gürsoy, 2013:31).

Maliye politikasının, özellikle durgunluk ve resesyon dönemlerinde toplam talebi ve dolaylı olarak iktisadi faaliyetleri etkilemede para politikasına göre daha etkili iktisat politikası aracı olduğu yaşanan son krizle birlikte bir kez daha görüldü. Ancak bu

etkinin büyüklüğü ve yönünün hala tartışmalı bir konu olduğu da bilinmektedir. Bunun yanında hantal bir politika olduğundan şüphe yoktur. Ancak maliye politikası diğer iktisat politikası aracı olan para politikasına göre daha kesin ve net sonuçlar ortaya koymaktadır (Şen ve Kaya, 2015:79).

Günümüzde küreselleşen, finansal piyasaları birbirine entegre olan ve sermaye hareketleri serbestleşen ekonomik faaliyetlerde maliye politikası, mutlaka para politikasıyla, hatta finansal politikalarla koordineli olarak uygulanmalıdır. Zira bu eşgüdümün ne kadar gerekli olduğu yaşanan son kriz ile de görülmüştür (Şen ve Kaya, 2015:80). Bunun içinde söz konusu politikalar arasında koordinasyona ihtiyaç vardır. Maliye politikasının ne ölçüde başarılı sonuçlar ortaya koyacağı ve etkili olacağı, bu koordinasyonun kalitesine ve sürekliliğine bağlıdır. Koordinasyonsuzluk, sorunu ortadan kaldırmak yerine, daha da büyük sorun haline getirecektir (Şen ve Kaya, 2015:80).

1.3.2.1. Kamu ve Sosyal Harcamalar

Maliye politikası, devlet bütçesi aracılığıyla gerçekleşmekte ve bu politikalardan ilk olanı kamu gelirleri (Para basma, vergiler ve borçlanma) oluşturmakta iken, ikincisini, kamu harcamaları (cari harcamalar ve yatırım harcamaları) oluşturmaktadır. Bütçe fazlası ve bütçe açığı maliye politikasının hedeflerini gerçekleştirmede kullanabileceği en önemli araçlar olmaktadır (Bozkur ve Karatay, 2010:29).

Ülkeler giderek daha aktif bir rol üstlenerek ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmekte ve uygulayacağı kamu harcamaları politikalarıyla, asgari geçim düzeyinin altında olan yoksul kesimlere doğrudan doğruya karşılıksız mal veya hizmet sunarak ya da sosyal transferler kanalıyla onların satın alma güçlerini yükseltme çabasını gösterebilme yeteneğine sahiptir (Yüce, 2002:24).

Kamu harcamaları sosyal ve politik nitelikteki harcamalar olup pozitif etkiler yaymaktadır. Sağlık, eğitim, toplu taşımacılık, ucuz toplu konut ve sosyal güvenlik benzeri kamu olanakları tarafından ve yeterli düzeyde sunulmasıyla aile içindeki

bireylerin giderlerini azaltarak gelir dağılımına pozitif katkılar sağlamaktadır. Kamu harcamalar politikası reel bir etkiye sahiptir. Kamu harcamaları genellikle sosyal transfer harcamaları ile gelir dağılımını, gelir dağılımı ise eşitsizlikleri azaltmada önemli bir paya sahiptir (Olgun, 2018:20).

1.3.2.2. Kamu ve Sosyal Koruma Harcamalarının Yetersizliği ve Nedenleri

Transfer harcamaları gelir dağılımı eşitsizliklerini artırma veya eşitleme yönünde değiştirebilir. Devlet tahvilleri için ödenen faizler, genel olarak devlet tahvillerini ellerinde bulunduranların yüksek gelirlilerin olmasından kişisel gelir dağılımındaki eşitsizlikleri arttırıcı niteliktedir (Tekpınar, 2013:93). Buna karşın, devletin sosyal güvenliğin finansmanına katılması düşük gelirlili kişilerin gelirini yükseltmesinden, kişisel gelir dağılımı eşitsizliğini azaltıcı özelliğindedir. Buna benzer tüketim amaçlı verilen mali yardımlar az gelirlili grupların gelirlerini artırarak gelir eşitsizliğini azaltırlar. İhracat ve üretim amaçlı verilen primler yüksek gelirlili kesime verildiğinden fonksiyonel gelir dağılımına olumlu etki ederken, kişisel dağılımı artırmaktadır (Tekpınar, 2013:93).

Son yıllarda sosyal koruma sistemlerinin en önemli sorunu, yoksulluk içinde yoksulluğa yakın olanaklarla yaşayan insanlara gelir güvencesi sunamamasıdır. Sosyal korumanın belirsiz hale gelen ve daralan kapsamı küreselleşen bir hal almıştır (kapar, 2006:9). Dünyada çok az sayıdaki zengin veya gelişmiş ülkeler, nüfuslarının büyük bir bölümüne etkili bir sosyal koruma imkânı sağlayabilmektedir. Öte yandan, bu ülkelerde dahi sosyal koruma kapsamının içerisinde yer alamayan ve sürekli olarak büyüyen bir azınlık grubunun olduğu tartışmasıdır (kapar, 2006:9).

Sermayenin sürekli olarak el değiştirmesi, ulusal sınırları aşarak uluslararası hareketliliği nedeniyle devletlerin vergi toplama sorunu ortaya çıkmış, bu durumda devletlerin zayıflamasına dolayısıyla sosyal refah uygulamalarının kısıtlanmasına sebep olmuştur. Burada ulu-devletin korumacı ve eşitlikçi “homojenleştirici koruma” işlevini yitirmesi söz konusudur (Ofluoğlu ve Balcı, 2016:68).

1.3.2.2.1. Vergi Gelirleri Politikası

Kamu harcamalarını finanse etmek verginin mali ve asli amacıdır. Ancak verginin cari açığı azaltmak, üretim ve tüketimi etkilemek, gelir dağılımını düzeltmek gibi mali olmayan amaçları da vardır. Bunlardan biri de sosyal amaçlardır (Bükey, 2016:63). Verginin sosyal amacı, eşit olarak gerçekleşemeyen gelir ve servet dağılımının, gelir ve harcama politikalarıyla ekonomik yönden zayıf olanların lehine yeniden dağıtılmasıdır. Literatürde bu dağılıma ikincil gelir dağılımı denir. Gelir ve servet dağılımının düzenlenmesi, verginin sosyal amaçları içerisinde en önemlisi olarak gösterilir (Bükey, 2016:63).

Ekonomik durgunluk ya da ekonomik kriz dönemlerinde, devletin vergi gelirleri her ne kadar düşse de tersine bir şekilde, düşük gelire sahip vatandaşların kamu yardımı ihtiyaçlarının da arttığı ifade edilmektedir. Çünkü resesyonlar, işsizliğe yol açmakta ve bir işi olmayanların, özellikle de eğitim ve deneyim düzeyi düşük olanların iş bulabilme durumunu oldukça zorlaştırmaktadır (Tuz, 2010:77). Bu durum, minimum standartların korunabilmesi için sosyal harcamalarda artış gerektirmekte ve refah devletinin küçülmesine ilişkin yapılan tartışmalar karşısında ülke vatandaşlarının refah devleti kapsamındaki beklentilerin devam etmesine yol açmaktadır (Tuz, 2010:77).

Geçmişte ulus devletin sosyal haklar ve ekonomik açıdan tek sorumlu olarak kendisini görmesi, devletin kollayıcı ve korumacı bir işlev kazanmasına neden olmakta (Ofloğlu ve Balcı, 2016:68). Son dönemde ise küresel dönüşümle paralel olarak ulus devletin yapısı etkinliğini kaybetmekte ve devletin sosyal ve ekonomik hayattan elini çekme isteği görülmektedir. Devletin sosyal ve ekonomik hayattan elini çekme isteğinden de en çok etkilenen emeğini satarak para kazanan kesimdir (Ofloğlu ve Balcı, 2016:68).

Vergi gelirlerini etkileyen faktörler: Vergi gelirlerinin gerek ekonomik ve sosyal amaçlara yönelik politika aracı olarak kullanılması, gerekse kamu harcamalarının finansmanında kullanılması sebebiyle artan önemi kendisini genel bütçe gelirleri içindeki payı itibarıyla de göstermektedir (Öz ve Gümüş, 2013:78). Bu yüzden vergi gelirleri ülkeler için ön planda tutulmaktadır. Ancak, ülkelerde vergi gelirlerini etkileyen çok fazla faktör vardır. Bu faktörler; İşsizlik, kayıt dışı ekonomi, döviz kuru, vergi ahlakı, düşük ücret olarak sıralanabilir.

-Vergi Ahlakı: Vergi ahlâkı, gelir elde eden iktisadi birimlerin vergilerini yasalara uygun olarak ödemeleri konusundaki davranış, tutum, değer ve inanç yargıları ya da vergi ödeme hususundaki içsel bir motivasyon (intrinsic motivation) olarak ifade edilmektedir. İçsel motivasyon ise dıştan bir zorlama ya da baskı olmadan gönüllü olarak vergi ödemeyi belirtmektedir (Yurdakul, 2013:6). Bireyler ya istekli olarak vergi öderler ya da yakalanmaya bağlı ceza riskini göz önüne alarak vergi ödemezler. Torgler, daha düşük düzeyde vergi ahlâkının olduğu toplumlarda vergi ödemedi kaçınmanın ve vergi kaçakçılığının daha fazla oranda gerçekleştiğini ifade etmiştir (Yurdakul, 2013:6).

Vergi ahlakının yüksek olduğu toplumlarda, vergiden kaçınma veya vergi kaçakçılığı gibi kayıt dışı ekonominin genişlemesine ve vergi gelirlerinin azalmasına yol açan faktörler azalma eğilimine girmektedir. Vergisel sorumluluklarını hiçbir zorlama olmaksızın yerine getiren toplumlarda doğal olarak kayıt dışı ekonomide çok düşük olmaktadır (Sandalcı ve Sandalcı, 2017:90). Vergi ahlakı ile kayıt dışı ekonomi arasında ters yönlü ilişkinin olmasından dolayı kayıt dışı ekonomi düzeyini düşürmek isteyen ülkeler, toplumda vergi ahlakını arttırmak için büyük çaba harcaması gerekmektedir (Sandalcı ve Sandalcı, 2017:90).

Ancak net bir şekilde işsizliğin vergi ahlakına negatif bir etkisinin olduğu görülmektedir. İşsiz kalma durumu vergi ahlakı yüksek düzey olasılığının 0.11 birim düşürmektedir. İşsiz kişiler, iş sahibi olmadıklarından ekonomik sistemin dışında kaldıkları düşüncesine sahip olabilir ve bu nedenle vergi sisteminin dışında kalmayı tercih edebilirler. Bu durum da vergi ahlakını zayıflatıcı bir faktör olarak karşımıza çıkabilir (Bilgin, 2011:186).

-Döviz Kuru: Döviz kurunun vergi gelirlerine genel olarak iki etkisi vardır. İlk olarak uygulanan daraltıcı ekonomik politikalarda döviz kurunun devalüe edilmesi tüm ekonomik aktiviteleri canlandırarak vergi gelirlerini artıracaktır. İkinci olarak tam aksine döviz kurunun genişletici ekonomik politikalarla birlikte uygulanması döviz kurunun ciddi boyutta değerlenmesine yol açacak ve ekonomik aktivitenin düşmesine neden olarak vergi gelirlerini düşürecektir (Sağdıç, 2015:75).

-İşsizlik: Genel olarak bir ekonomideki kişilerin belirli bir ücret düzeyinde çalışma arzusu ve gücünde olduğu halde iş arayıp iş bulamamaları durumu, işsizlik olarak nitelendirilmektedir (Ünsal, 2000:14). İşsizlik oranlarının artması bir ekonomik durgunluğa işaret ettiğinden dolayı kurumlar vergisini olumsuz yönde etkileyebilir (Örücü, 2012:551). Özellikle mali krizlerden, toplumdaki bütün kesimler bir şekilde etkilenmektedir. Bu etki iktisadi birimlerin büyük bir bölümünde olumsuz olup, bunun vergi politikasına yansımaları, vergi gelirlerinin düşmesi şeklindedir. Çünkü krizleri başarılı bir şekilde atlatamayan işletmeler iflas etmekte, işsizlik artmakta ve uygulanan daraltıcı maliye politikalarının neticesinde ekonomi durgunluğa girmekte, vergi gelirleri daha fazla düşerek, bütçe sorununu meydana getirmektedir (Aydın ve Erdoğan, 2008:90).

-Düşük Ücret: Tam istihdamın olabilmesi için ücretler üzerindeki vergi, fon ve prim kesintilerinin kabul edilebilir bir düzeye çekilmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü ücretler üzerindeki kamunun oluşturduğu yükler azaltıldığında istihdamın ve rekabet gücünün artacağı, kayıtdışılığın ise azalacağı beklentisi söz konusudur. Ücretler üzerindeki kamusal yükler, kayıtdışılığın en temel belirleyicileridir. Çünkü kayıtlı düzene dâhil olmanın maliyeti arttıkça, firmalar ve bireyler kayıt dışı alanda çalışmayı seçmektedir (Çiçek, 2012:34-35).

1980 sonrasında, yatırımların yetersizliği yanında bölgesel ve sektörel dağılımın dengesizliği, büyük kentlerde işsiz ve/veya düşük ücretle çalışmaya hazır işsizler ordusu meydana getirmiştir. Bu özellik bir taraftan emek aleyhine sonuçlar yaratırken, genelde kaçak, marjinal sektörlerin ortaya çıkmasına ve kayıt dışılığın artmasına neden olmaktadır. Buna bağlı olarak vergi gelirlerinin azalması, gelir dağılımının

düzenlenmesinde kullanabilecek kaynakları kısıtlamaktadır (DPT., 2001:77). Ayrıca durgunluk dönemlerinde toplam talebi canlandırmak amacıyla işgücü üzerindeki maliyetleri azaltmak ve bu yönde teşvikleri sağlamak en doğru maliye politikasıdır (Çiçek, 2012:35-36). Tüm bu süreçler vergi gelirlerini olumsuz olarak etkileyen faktörlerdir.

-Kayıt dışı Ekonomi: Kayıtdışılığın varlığı hem maliye ve para politikalarını hem de makroekonomik göstergeleri etkilemektedir. Mali sistemdeki bozulmalar, kayıt dışı kaynaklanan sızıntılar, eksik vergi gelirleri ve israf kamu maliyesini olumsuz etkilemekte diğer taraftan kayıt dışı ekonominin ve özellikle kaçakçılık ve kara paranın çoğunlukla nakit aracılığıyla yapılması sonucu para politikasının hedeflenen sonuçları üzerinde bazı etkileri olabileceği düşünülmektedir (Kök ve Şapcı, 2006:6).

Kayıt dışı ekonomi her türlü vergi kaybına yol açarak, vergi tutum ve davranışlarını olumsuz etkilemesi, kayıt dışı ekonomiden vergi kayıplarının borçlanmaya ve bütçe açıklarına sebep olması olarak belirtilmektedir (Sağdıç, 2015:79). Kayıt dışı ekonomi, sosyal güvenlik ve vergi tabanını aşındırması nedeniyle vergi tahsilatında bir azalışa, dolayısıyla daha fazla bütçe açıklarına ve hem dolaylı hem de doğrudan vergilerde daha büyük bir artışa neden olabilir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi sosyal güvenlik kurumlarının finansal durumunu da olumsuz etkileyebilir (Çetintaş ve Vergil, 2003:20). Kayıt dışı ekonomide faaliyet gösteren işletmeler, sosyal güvenlik primi ödemediklerinden devletin vergi gelirlerini azaltarak, düşük gelirli kesimlere devletçe sağlanan sosyal transferleri sınırlayabilir. Azalan sosyal transferler, düşük gelirli kesimlerin yaşam standartlarını daha da zorlaştırarak, siyasal ve sosyal huzursuzluklara da yol açabilmektedir (Çetintaş ve Vergil, 2003:20).

İstihdam alanında kayıt dışı ekonomiye yaklaşma isteğinin artmasında ücretler üzerindeki kamunun neden olduğu yükler dışında ahlaksal sebepler ve istihdam piyasasına dair yapısal sorunlara ilave olarak kamunun vergi-dışı müdahale ve yasaklamalarının etkili olduğu görülmektedir. Vergi ve kayıtdışılık birbirini güçlendiren ve belgeleyen süreçlerdir. Vergi sistemi firmaları ve bireyleri kayıt dışına iterken, kayıt

dışı kesimlerin genişlemesi de vergilerin ağırlaşması sorununa yol açmaktadır (Çiçek, 2012:35).

1.3.2.2.2. Bütçe Politikası

Bütçe, toplam talebi düşürmede ve canlandırmada önemli bir araçtır. Toplam talebin düşürülmek istenmesi durumunda enflasyonist eğilimleri ortadan kaldırmak ve ödemeler dengesindeki açıklığı düşürmek gibi politikalar uygulanarak bütçe açıkları önlenmelidir. Toplam talep canlandırılmak istenildiğinde ise işsizliği azaltmak ve üretimi artırmak gibi politikalarla bütçenin açık vermesine yönelik politikaların uygulanması gerekmektedir (Sevgili 2018:12).

Refah devletinin genişleme gösterdiği dönemden farklı olarak, 1970'li yılların sonları itibariyle devam eden bu süreçte, daha yüksek işsizlik düzeyleri, daha düşük ekonomik büyüme, artan bütçe açıkları ve de nüfusun yaşlanmasından kaynaklanan sağlık ve emeklilik bütçelerinin artması gibi sorunlar yaşanmaya başlanmıştır. Yeni muhafazakar politikalarla sosyal güvenlik alanına ilişkin önemli değişiklikler öngörülmüştür (Korukçuoğlu, 2012:69). Söz konusu değişikliklerle 1942-1975 döneminin sosyal güvenlik sisteminin dayandığı esaslar büyük ölçüde terk edilmiştir. Böylece 1980'lerden itibaren ulus devletlerin kamu politikalarında değişimler yaşanmış, kamusal sosyal harcamalar azaltılmaya başlanmış, devletin küçültülmesi ve özelleştirme uygulamalarını içeren farklı politikalar uygulamaya başlanmıştır (Korukçuoğlu, 2012:69).

Mali Alan: Mali alan, hükümetlerin orta ve uzun vadede finansal durumuna ve bütçenin sürdürülebilirliğine zarar vermeden kamu harcamaları için ilave kaynak oluşturma şeklinde tanımlanabilir. Buradaki temel neden, sürekli artan devlet harcamalarıyla meydana gelecek finansman açığının, söz konusu alanın oluşturulmasıyla sağlanacak ilave kaynaklarla kapatılmasıdır (Akyol, 2017:78). Mali alan kavramının, kamu gelirlerini artırmaya yönelik maliyetin karşısında, kamu harcamalarının nasıl daha iyi değerlendirilebileceği ya da önceliklendirileceği şeklinde ifade edilebilecek olan

geleneksel bütçe sorununun günümüz ifadesi olduğu söylenebilir (Ulusoy ve diğ., 2013:251) .

Mali alan oluşturulması, ülkelerin ekonomik performanslarına bağlıdır. Bir ülkenin mali alan oluşturabilmesi, onun içsel koşullarına, ekonomik gelişmişlik seviyesine, dış ekonomik koşullarına ve harcamalarının kalitesini etkileyebilen kurumların gücüne bağlıdır (Ulusoy ve diğ., 2013:255). Hükümetler, var olan vergileri artırarak, yurtdışı ve yurtiçinden borçlanarak, verimsiz kamu harcamalarını azaltarak, para arzını artırarak ya da dışardan yardım alarak mali alan oluşturabilir. Ancak bunu uzun dönemli ekonominin istikrarının ve mali pozisyonunu tehlikeye atmadan gerçekleştirebilmesi gerekmektedir. Her ne kadar mali alan oluşturulması kısa sürede nispeten kolay olsa da, gerçek sorun onun sürdürülebilir olmasında yatmaktadır (Ulusoy ve diğ., 2013:255).

Mali Uyum (Konsolidasyon): Mali uyum programına girilmesinin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından iki önemli nedeninden bahsedilebilir. Bunlar; ülke yapısal sorunları ve ekonomik krizlerdir. Ülke yapısal sorunları ya da ekonomik krizlere bağlı olarak mali alan daralması, borcun sürdürülebilirliği konusunda sorunlara neden olmakta ve mali uyum önlemlerinin uygulanmasını beraberinde getirmektedir (Çaşkurlu, 2011:28).

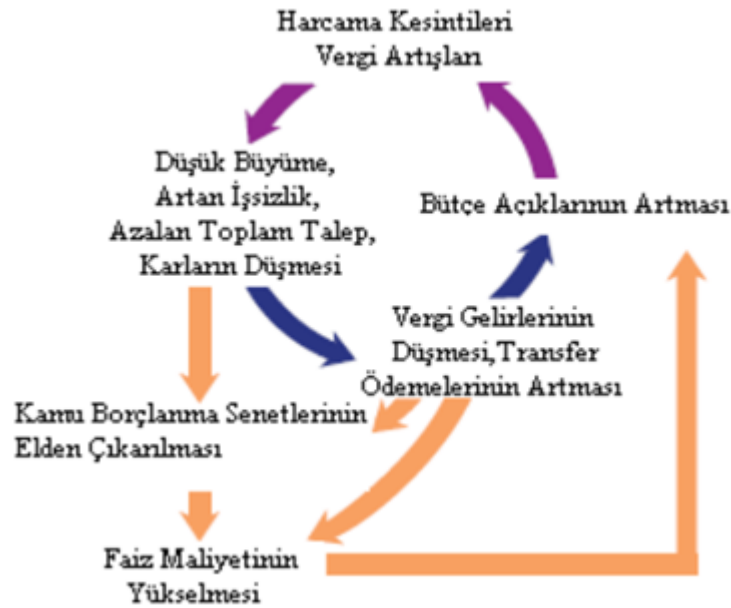
Mali uyum faaliyetleri uygulayan ülkelerde gelir seviyesi düşme de gelir dağılımının bozulduğu görülmektedir. Özellikle uygulanan programın başarısının gecikmesi bu faaliyetlerin toplum üzerindeki maliyetinin artmasına yol açmakta bu durumda doğrudan toplumun en yoksul olan kesimlerini olumsuz etkilemektedir (Yılmaz, 2007:51). Nitekim, uygulanan programlara yapılan eleştirilerin başında faaliyetlerin harcamalar üzerine yoğunlaşmış olmasından dolayı özellikle yoksullara yönelik sosyal koruma ve yardım nitelikli harcamaların ihmal edilmesi ya da buna benzer harcama politikalarına yönelik olarak ısrarcı talebin ortaya konmaması gelmektedir (Yılmaz, 2007:51).

Uygulanan iktisadi programa olan kamuoyu desteğinin programın beklenen başarısı geciktikçe azalmasını tetikleyen faktörlerin başında yoksulluk gelmektedir. Sosyal ve siyasi nedenlerle beslenerek yoksulluğun sürekli artmasıyla halkın programa olan

desteğinin bu şekilde azalması çoğu ülke örneğinde olduğu gibi programın uygulanabilir olması için gerekli olan önemli faktörlerden birisinin çökmesi anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2007:51). Mali uyum programının uygulanması ile yoksul kesime yönelik yapılan harcamaların kısıtlanmasıyla yoksulluğun önüne geçilememesi, yoksul kesimi olumsuz etkilemekte ve gelir dağılımı üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır.

Mali Tuzak: Mali tuzak, bütçe açıkları aracılığıyla var olan krizi daha da derinleştiren bir yapının oluşması sonucu meydana gelen bir olgu olarak da değerlendirilebilmektedir (Gergerlioğlu, 2017:335). Mali tuzak, daralma dönemlerinde borç stok oranını azaltmak için daraltıcı politikaların uygulanması sonucu borç oranlarının daha fazla artması ve ekonominin daha fazla daralması olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımla mali tuzak, ekonomide uygulanan politikaların kendi kendini besleyerek daralmanın artarak devam etmesi anlamını taşımaktadır (Kahraman, 2016:56). Mali tuzak, basit tuzak(koyu renkli oklarla gösterilmekte) ve büyük mali tuzak olarak iki aşamada incelenebilir.

Şekil 4: Mali Tuzak

Kaynak: Göker ve Akyol, 2014, **Kemer Sıkma Politikalarından Mali Tuzağa: AB Çevre Ülkeleri Bağlamında Bir İnceleme**, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.

Şekil 4'te genişletici maliye politikası araçları olan vergi gelirlerinin düşmesi ve transfer harcamalarının artması ile başlayan bu süreç bütçe açıklarına yol açmaktadır.

Bütçe açıklarının artması, bu açıklarının kapatılabilmesi için finansmana ihtiyaç duyulması ile harcamalarda meydana gelen kesintiler ve vergi artışlarına neden olmaktadır. Daraltıcı maliye politikası araçları olan vergi artışları ile gerçekleşen harcamalardaki kesinti ekonominin tekrar daralmasına yol açmakta ve işsizlik, düşük büyüme, toplam talep ile karları düşürmektedir.

-Büyük Mali Tuzak: Basit mali tuzağın kendini besleyen kısır döngüsü zamanla daha kötü sonuçlara yol açmaktadır. Azalan toplam talep, düşük büyüme ve karların düşmesi, artan işsizlik, kamu borç senetlerinin elden çıkarılmasına ve devletin yükümlülüklerini yerine getirememesi korkusuna yol açmaktadır. Bu durum faizin neden olduğu maliyetleri artırarak mali strese yol açmakta ve bütçe açıklarının kapatılamamasının bir başka önemli sebebi olmaktadır. Bu noktadan sonra basit mali tuzağın kendini besleyen kısır döngüsü güçlenerek büyük mali tuzağa dönüşmektedir (Kahraman, 2016:56)

Basit mali tuzakta, kemer sıkmaya yönelik politika uygulamaları toplam talebin daha fazla azalmasına ve bütçe hedeflerinin tutturulamamasına yol açmıştır. Büyük mali tuzak ise metalist sistemin geçerli olduğu bir diğer ifade ile kendi para arzını değiştiremeyen Euro Bölgesi ülkelerinde gerçekleşmiştir (Kahraman, 2016:94-95).

1.3.2.2.3. Borçlanma Politikası

Devlet borçlanması, devletin belirli bir takvim programı dahilinde belirlediği hak sahiplerine faiz ve anapara geri ödemesi yapmasıyla ilgili yasal sorumluluğu ifade eder. Devlet; Borçlanma aracılığıyla, ekonomi politika amaçları doğrultusunda kamu harcamaları adı altında harcamalar yapar. Hedeflerini ulaşabilmek için yaptığı borçlanma; farklı ekonomik birimlerden, gelecekte ödemeyi veya karşılığında bir ek maliyete katlanmayı taahhüt ederek iç ve dış kaynaklardan elde ettiği bir gelir işlemidir (Demir, 2011:4).

Kamu açıklarını finanse etmek için olağan ve olağanüstü finansman yöntemleri kullanılmaktadır. Olağan finansman kaynaklarının en önemlisi vergilerdir. Devlet vergiler ile oluşan kamu açıklarını kapatmaya çalışır ya da ikinci bir alternatif olarak giderlerini azaltma yoluna gidebilir. Olağan finansman kaynaklarının dışında kamu

açıklarını finanse etmede olağanüstü finansman kaynaklarının en önemlisi borçlanmadır. Borçlanma yurt içi ve yurt dışı kaynaklardan oluşmaktadır. Para basmanın ekonomiye olumsuz etkilerinin fazla olmasından dolayı tercih edilmemektedir (Sugözü, 2009:71).

Kamu borçlanmaları nasıl olursa olsun, istihdam ve gelir dağılımında farklı etkiler meydana getirmektedir. Borç veren bireylerin yüksek gelirli kesimden oluşması, borçlanma sonucu ödenen faizlerin yine yüksek gelirli kesime doğru akmasına yol açmakta, böylece gelir dağılımındaki eşitsizlik daha da artmaktadır (Kubar, 2009:68). Borçların, gelir dağılımı üzerindeki etkisinde, devlete vergi verenlerle, borç verenlerin aynı kişi veya kuruluş olmaları durumunda herhangi bir adaletsizlik olmayacaktır. Ancak borç verenler ile vergi verenlerin aynı kişiler olmaması durumunda gelir dağılımı ile ilgili sorunlar meydana gelecektir (Kubar, 2009:68).

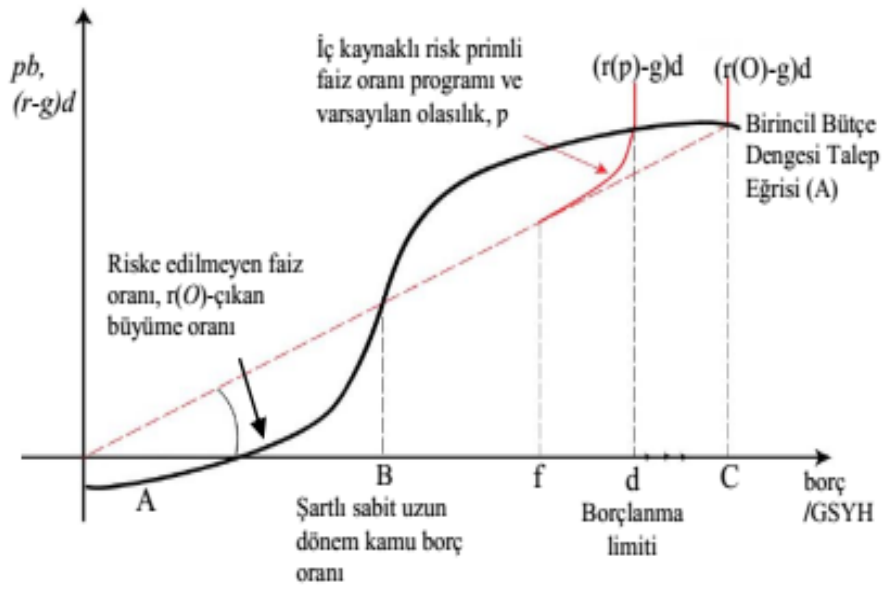
Borçların Sürdürülebilirliği: Ülke ekonomilerinde, sürdürülebilirlik kavramı genel olarak; o ülkenin cari dönemdeki ve gelecekteki dış borç yükümlülüklerini, yerine getirebilme kabiliyetidir. Sürdürülebilirlik bir anlamda, ülkenin dış yükümlülüklerini yerine getirme yeteneğidir (Çukurçayır, 2014:11). Literatürde genel olarak kabul gören borç sürdürülebilirliği tanımına göre, “kamu borç stokunun/milli gelire oranının uzun dönemde sabit kalması, kamu borç stokunun sürdürülebilir olduğunu göstermektedir. Bu durum borçların idaresinin en önemli hedefidir (Çöğürücü ve Çoban, 2011:140).

Bütçe açıklarının sürdürülebilirliği, 1980’lerin başlarında çoğu sanayileşmiş ülkeyi etkileyen bütçe açıkları sorunundan beri, ekonomik tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Keynes ile birlikte olağan bir gelir olarak görülen borçlanma, olası olumsuz etkileri dikkate alınmadan bütçe açıklarının finansmanında yoğun bir şekilde kullanılmış ve bu süreç açık-borç dinamiğini bozmuştur (Yıldırım ve Özcan, 2011:39). Kamu açıklarının çok hızlı artması ve borç stoklarındaki önlenemez yükselişler, geleneksel maliye politikalarının sorgulanmasına yol açarken, sürdürülebilirlik sorununu da gündemin en üst sıralarına taşımıştır. Özellikle; ekonomik denkleğin, bütçe denkleğinin önüne geçtiği modern ekonomik anlayış ve Keynesyen talep yönlü

politikalar, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde açık ve borç sorunlarının temellerini atmıştır (Yıldırım ve Özcan, 2011:39).

Borçların sürdürülemez duruma geldiği zamanlarda, kamu borç stokunun sürdürülebilir bir noktaya getirilmesi, birincil açık ile reel faiz oranının düşürülmesi faiz dışı fazlanın da arttırılması gerekmektedir. Bu önlemlerin alınmaması durumunda ise mali alandaki daralma kaçınılmazdır.

Grafik 1: Borçlanma Limitinin Belirleyicisi

Kaynak: Atılgan Yaşa A., 2017, **Türkiye’de Bütçe Politikası Uygulamalarının Mali Alan Üzerine Etkileri**, Dergipark, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/295694>, (ET.02.03.2019), s.79.

Grafik 1’de Borçlanma politikası karşısında mali alanın oluşumu gösterilmektedir. Grafiğe göre “A” eğrisi birincil bütçe dengesi tepki eğrisini, düz doğru ise ekonomik büyümeye göre oluşan faiz ödemeleri doğrusunu ifade etmektedir. “B” ile “C” noktaları arasındaki alan Borç/GSYH oranını belirtmektedir. Borçlanma limitini ifade eden “d” ile “C” noktasındaki alan ise “Mali alanın boyutu”nu göstermektedir.

“A” eğrisinin kesiksiz olması, ekonomik görünümün olumlu seyrettiği anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda “d” ile “C” noktası arasında büyüyen bir mali alan söz konusu olduğu sonucuna varılır. Ekonomik görünüm olumsuz olduğunda, “A” eğrisi

aşağı doğru kayacak, faiz ödemelerinin altında kalacak, Borç/GSYH oranı dengesi bozulacak ve mali alanda daralma gerçekleşecektir.

Bir lkede Kamu borcu/GSYH oranı borç limitini açacak kadar yükselirse, Faiz dışı fazla/GSYH oranı düşerek faiz ödemelerini karşılayamayacak duruma gelmekte ve hükümetler sürekli olarak borçlarını ödeyebilmek için bir döngü içine girmektedirler. Hükümetler borçlarını virebilmek için tekrar borlandıklarında ise zaten artmış olan faiz ödemeleri daha fazla yükselmektedir (Kasal, 2017:7).

2. DEFLASYONUN JAPONYA EKONOMİSİNE ETKİSİ

2.1. Japonya’da Deflasyon ve Deflasyon İle Mücadele

Japonya II. Dünya Savaşı sonrası çok ağır bir yenilgi almış olmasına rağmen, en kısa sürede hızla kalkınarak, dünyanın önde gelen ekonomik güçlerinden biri haline gelmiş olması “Japon Mucizesi” olarak adlandırılmış ve uzun yıllar boyunca çoğu gelişmekte olan ülke için örnek olarak gösterilmiş, 1980’li yılların sonuna doğru dünyanın en büyük ekonomik gücü olmasına yönelik planlar yapılmıştır. 1990’lı yıllarda ise büyük bir durgunluk içerisine girmiş büyüme oranı düşerken, işsizlik artmıştır (Ateş, 2011).

Japonya 1990 ile 2010 arasındaki 20 yıllık dönemde ortalama büyümenin %1 ve ortalama enflasyonun %0,3 (%1’in altında) olduğu bir düşük enflasyon süreci yaşadı. Dışa açılım sürecinin ardından 1980’lerde ekonomisinin aşırı ısınması ile birlikte Japonya 1990’ların başlarında ilk iflas dalgasını yaşadı (Coface, 2014:1). Düşük kârlılık düzeyi, yüksek borç düzeyi ve aşırı kapasite sorunları yaşayan Japon şirketlerinin çoğu, hızla yükselen enflasyon ve bunu takip eden deflasyon sürecinden etkilenen bankaların kredilendirme koşullarını sıkılaştırmaları ile sıkıntıya düşmüştü (Coface, 2014:1). Çünkü yaşanan deflasyon sürecinde, bankaların ellerinde bulunan hisse senetlerinin değeri düşmüş, yaşanan değer kaybıyla bankalar kredi koşullarını sıkılaştırmıştır. Bu dönemde Japonya’nın en büyük sorunu yavaş yavaş tüketim alışkanlığının azalmasıyla başlayan likidite tuzağıydı.

Likidite tuzağının yakın tarihteki ilk büyük yansıması Japonya’da yaşandı. BoJ 1990’lı yıllarda durgunluğa giren ekonomiyi canlandırmada niceliksel (miktarasal) gevşeme yöntemine başvurdu, Keynes’in dediği gibi likidite tuzağı meydana geldi ve Japonya halkı eline geçen parayı harcamamayı tercih etti (Eğilmez, 2012). Bu tercih 20 yıllık süre boyunca devam etti. Japonya’da faizler sıfır düzeyinde, her yıl %7-8

düzeylerinde bütçe açığı vermekte ve BoJ niceliksel gevşemenin en üst düzeyini denemiş ama Japon halkı tasarruf etmeye devam etmiştir³ (Eğilmez, 2012).

Ülke ekonomisinde yaşanan bu olumsuz konjonktüre paralel olarak para politikası faaliyetlerini yürüten Japonya Merkez Bankası (Bank of Japan, BoJ) büyük bir işlev üstlenmiş ve söz konusu yaşanan bu olumsuz konjonktür para politikası odaklı kararlarla iyileştirilmeye çalışılmıştır (Şahin ve Kalaycı, 2015:101). Bu doğrultuda deflasyon ile mücadele amacıyla geleneksel olmayan para politikaları, ilk kez 2001 yılında BoJ tarafından uygulamaya konulmuştur. 2008 sonlarında başlayan küresel kriz sürecinde gelişmiş ülke merkez bankaları bu geleneksel para politikası uygulamalarını bırakıp yerine geleneksel olmayan para politikaları uygulamaya başlamıştır (Ersoy ve Işıl, 2016:351). Ancak bütün ülkelerin aynı zamanda para politikalarını faaliyete geçirmeleri bazı çelişen durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin; Japonya'da yenin dış değerinde oluşan değer kayıpları ile dışsatımı artırarak milli geliri arttırmaya yönelik uygulanan bu politika, Hindistan ve Çin'le başlayan düşük kur savaşlarının⁴ boyutlarını arttırmaktadır. Gelişmiş ülkelerin veya iktisadi bütünleşmelerinin dışında, gelişmekte olan ülkelerinde milli döviz kuruna yönelik politikalar uygulama eğiliminde olmaları görülmektedir (Şahin ve Kalaycı, 2015:101).

Japonya deflasyonun önüne geçebilmek için Yen'in değerini düşürmek koşuluyla bir yandan ithal edilen malların fiyatlarını arttırarak ürünleri maliyetli hale getirip ithal enflasyon yaratmakta, diğer yandan ürettiği mal ve hizmetleri uluslararası rekabet üstünlüğü sağlamaya çalışarak ihracatını arttırmaktadır.

---

³ Buna benzer olarak 2008 krizinde Fed ve AMB'de niceliksel gevşemeyi en üst düzey denemesine karşın ekonomilerinde beklenen canlanma yaşanmamıştır (Eğilmez, 2012).

⁴ Kur savaşlarının nedenleri: Durgunluk dünyadaki çoğu ülkede devam etmektedir, işsizlik artmaya devam etmekte, bir türlü azalış göstermemektedir, parasal ve mali genişleme yeterli olmamaktadır, iç pazarın durma noktasına geldiği bir ortamda her ülke diğerlerinin pazarında faaliyet göstermenin yolunu aramaktadır, ülkeler dolar fazlalığının yerel paralarını güçlendirdiğini fark ettiği için merkez bankaları yabancı parayı (büyük ölçüde dolar) toplamaktadır, bu da diğer ülkelerin para birimlerinin arzının da artması anlamına gelmektedir (Pınar ve Uzunoğlu, 2013:5-6).

Tablo 1: Japonya 'da Ekonomik Büyüme, Enflasyon, Mal ve hizmet ithalat ve ihracat

Japonya	GSYH (1000 ¥)		Enflasyon (%) Ort. Tüketici Fiyatları	Mal ve Hizmet (%)	
	Sabit fiyatlar	Cari fiyatlar		İthalat hacmi	İhracat hacmi
2006	496.577	526.879	0,25	4,7	10,31
2007	504.792	531.688	0,06	2,18	8,67
2008	499.272	520.715	1,38	0,69	1,55
2009	472.226	489.501	-1,35	-15,65	-23,42
2010	492.023	500.354	-0,72	11,17	24,911
2011	491.455	491.408	-0,27	5,8	-0,24
2012	498.802	494.957	-0,05	5,41	-0,08
2013	508.781	503.175	0,34	3,27	0,76
2014	516.162	513.698	2,76	8,26	9,29
2015	516.162	530.156	0,79	0,75	2,94
2016	521.487	537.06	-0,11	-2,29	1,17

Kaynakça: Uluslararası Para Fonu, **Seçilmiş Ülkeler ve Konular İçin Rapor**, (Yazar tarafından derlenmiştir.)

http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?sy=2006&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=36&pr1.y=6&c=158&s=NGDP_R%2CNGDP%2CPCPIPC%2CTM_RPC%2CTX_RPC&grp=0&a=. (ET. 25.02.2018).

2008 yılında Japonya ekonomisinin ithalat değeri %0,69, ihracat değeri %1,56, enflasyon değeri ise %1,38 değerinde iken, 2009 yılında ithalat değeri -%15,65, ihracat değeri -%23,43, enflasyon değeri ise -%1,35 olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılında gerçekleşen küresel durgunlukla birlikte mal ve hizmet ihracat ve ithalatındaki negatif değişim ülkenin deflasyona girmesine yol açmıştır (Tablo 1).

AB ülkelerinde yaşanan borç krizi ülkelerin satın alma güçlerini azalttı. Artan işsizlik ve azalan gelirler nedeniyle bölgede iç talep hızla düştü. Bu durum yurt dışı mallara olan talebi de düşürdü. AB pazarında önemli paya sahip Çin, Hindistan, Japonya ve Brezilya gibi ülkelerin bölgeye olan ihracatları azaldı (Öztürk ve diğ., 2012:79).

Dünya genelinde yaşanan küresel krizde etkisiyle Japonya ekonomisinde 2009 yılında mal ve hizmet ihracat ve ithalatında yaşanan bu düşüş GSYH cari ve sabit fiyatlar düzeyinde düşüşe yol açıp, üretim kapasitesinde daralmaya sebep olduğunu ortaya koyarak, Japonya ekonomisindeki iç talebin yeterli olmadığını göstermektedir (Anonim, 2011:2-3). Yine de Japonya, ihracat ve ithalat dengesinde belirgin olarak dış ticaret fazlası vermektedir. 2008 yılındaki kriz öncesinde 10 trilyon yen dış ticaret

fazlası veren Japonya, kriz döneminde küresel talebinde zayıflamasına rağmen 2008 ve 2009 yıllarında sırasıyla 2.1 ve 2.7 trilyon yen fazla vermiştir (Okfram, 2011:3).

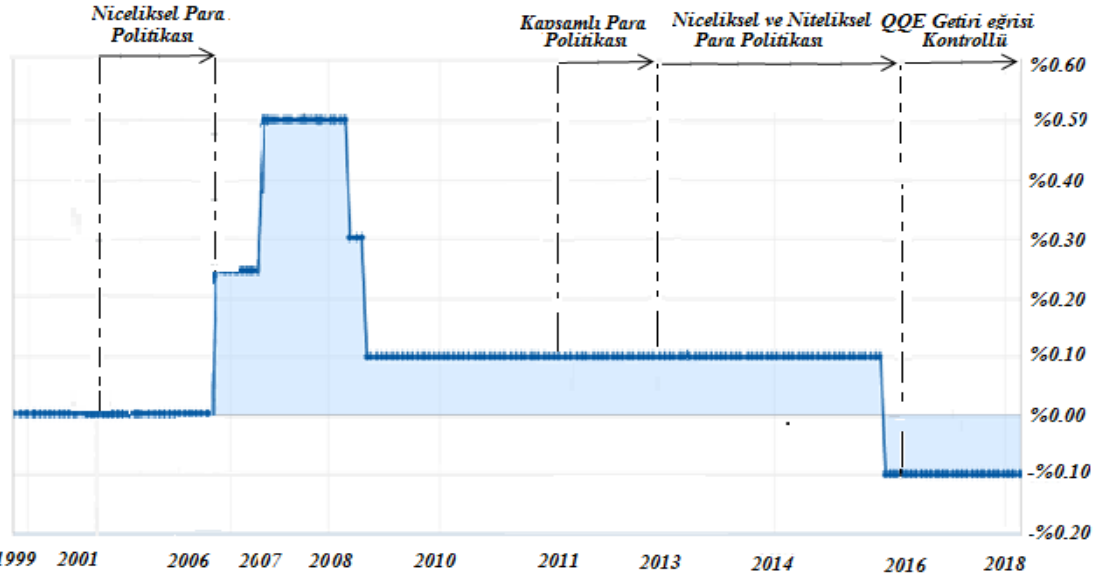
İhracata yüksek bağımlılığı olan Japonya'nın ihracata bağımlı olmasındaki temel neden 1990'larda başlayan iç talep yetersizliğidir. İşsizlik oranının düşük seyretmesine karşın yaklaşık 20 yıldır iç talebin %2'nin altında seyretmesi Japonya ekonomisini ihracata bağımlı hale getirmiştir. (Okfram, 2011:3).

2010 yılında ithalat değeri %11,17, ihracat değeri ise %24,91 olarak artış göstermiş ve ülkenin enflasyon düzeyi de bununla birlikte -%0,72 değerinde gerçekleşerek deflasyonun artış hızı küçükte olsa düşürülmüş ve iyileşme göstermiş, ancak ülke de iç talep eksikliği nedeniyle deflasyondan kurtulamamıştır. 2010 yılı içerisinde gerçekleşen ithalat ve ihracattaki artış fiyatlarda artışa neden olamasa da GSYH cari fiyatlar ve sabit fiyatlarda olumlu bir etkiye yol açmıştır. 2010 yılında 60.8 trilyon ithalat düzeyine karşılık olarak, 67.4 trilyon yen ihracat ile 6.6 trilyon yenlik ihracat fazlası gerçekleştirmiştir (Okfram, 2011:3).

2010 yılı temmuz ayında Norinchukin Araştırma Enstitüsü Baş ekonomisti olan Takeshi Minami "*Yen'in değer kazandığı düşünüldüğünde, ihracat geçici olarak yavaşlayacak ve Japonya'nın ekonomik toparlanmasını yavaşlatacaktır. Japonya bu nedenle iki ile üç yıl daha deflasyon halinde kalacaktır.*" (BBC, 2010). Açıklamasını yaparak Japonya'nın deflasyon ile mücadelesinde Yen'in diğer para birimleri karşısında değer kaybetmesinin önemini vurgulamıştır.

2011 yılı verileri incelendiğinde, ithalat %5,8, ihracat -%0,25, enflasyon düzeyi de -%0,27 değerinde gerçekleşmiştir. Japonya, deflasyonun önüne geçebilmek için 2010 yılı sonlarında uygulamaya koyduğu Kapsamlı parasal genişleme politikası ile deflasyonu önlemeye çalışmış (Grafik 2), ithalat ve ihracattaki düşüşe rağmen 2012 yılında tam anlamıyla enflasyonda artış sağlayamamasına karşın ekonomik büyümede başarılı bir sonuca ulaşmıştır. 2013 yılında da alternatif bir politika uygulayarak ılımlı enflasyon ile GSYH'deki artışını sürdürmüştür (Tablo 1).

Grafik 2: Japonya’da Faiz Oranı Değişimi

BoJ Faiz Oranları Değişimi

Kaynak: Nakasu Hiroshi (2017). “Evolving monetary policy - the Bank of Japan's experience”, 18 October 2017, <https://www.bis.org/review/r171020d.htm> (Erişim: 16.08.2018).

2002-2006 yılları arasında Japonya deflasyon ile mücadele kapsamında faiz oranlarını düşük düzeyde tutmuştur. 2006-2008 yılları arasında ise faiz oranlarını kademeli olarak arttırmıştır (Grafik 1). Japonya ekonomisi 2008 yılının ikinci çeyreğinde daralmaya başlamış ve 2009 yılının ilk çeyreğinde ekonomide düşüş devam etmiştir (ILO, 2010:1). Ülke ekonomisi 2009 yılındaki küresel krizde etkisiyle birlikte deflasyona girmiştir.

Deflasyon ile mücadele kapsamında düşük faiz oranını benimseyen Japonya ülke ekonomisine hâkim olan durgunluktan kurtulabilmek için öncelikle faiz oranlarını 2008 yılı sonlarında %0,50’den %0,30’a, %0,30’dan %0,10 düzeyine düşürmüştür (Grafik 1). 2009 yılında %10 faiz oranını sürdürmüş, 2010 yılı sonlarında da kapsamlı parasal genişleme politikasını uygulamasına rağmen 2013 yılına kadar deflasyondan kurtulamamıştır. 2013 Nisan itibarıyla para politikaları konusunda sürekli yeni politikalar uygulayan Japonya miktarsal (niceliksel) genişleme para politikasını ileriye

taşıyarak, ilk kez “Niceliksel ve Niteliksel” Parasal Genişleme Politikasını uygulamaya başlamıştır (TCMB, 2014:3 ve Hiroshi Nakaso, 2017:3).⁵

Bu politika ile başarılı bir sonuç elde ettiği görülmüş ve böylece 2013-2015 yılları arasında ılımlı enflasyona kavuşmuştur (Tablo 1). 2016 yılı sonrası tekrar deflasyon ile mücadele etmek amacıyla negatif faiz oranı uygulamak zorunda kalmıştır (Grafik 1). Japonya Merkez Bankası (BoJ) 2017 yılında küresel boyutta negatif faizden çıkış çabalarını destekler nitelikte bir adım atarak, politika faizini -%10’da sabit tutarken 80 trilyon yen olan parasal tabanı büyüme hedefini getiri eğrisi kontrollü olarak kısa vadede sürdürebileceğini açıkladı. Varlık alım programının enflasyonun %2’lik hedefin üzerinde istikrar kazanana kadar sürdürülebileceğini taahhüt eden BoJ 10 yıllık tahvil faizini %0 civarında olacak şekilde varlık alımlarını gerçekleştirmiştir (Türkiye Finans, 2016:2).

Uygulanan gevşek para politikasının yanı sıra küresel talebin canlanması ile ihracatı desteklemesi Japonya’da iktisadi faaliyete yönelik olumlu bir görünüme neden olmuş, 2017’nin son çeyreğinde Japonya’da ekonomik büyüme %0,5 ile beklentilerin bir miktar altında kalsa da, yıl genelinde büyüme %1,6’ya ulaşmıştır. Böylece, Japonya ekonomisi 2013’ten bu yana en hızlı büyümesini gerçekleştirmiştir (Türkiye İş bankası, 2018:3).

Japonya’nın uyguladığı farklı para politikaları deflasyon ve deflasyonun yol açtığı başta işsizlik olmak üzere olumsuz etkilerinden kurtularak enflasyonu %2 seviyesine getirerek fiyat istikrarı sağlamak istemesindedir (Arıcan ve Okay, 2013:31).

---

⁵ <https://tr.investing.com/central-banks/>

2.2. Japonya’da İşsizlik ve İşsizlik İle Mücadelesi

1990’lı yılların başında Japonya düşük işsizlik oranı ve yüksek istihdam oranıyla öne çıkmaktaydı. Ancak 2000’li yıllara doğru Japonya’nın bu yüksek performansında duraklama, hatta gerileme gözlenmektedir. Çünkü bu süreçte Japonya’nın işsizlik oranı sürekli artış göstermiştir (Kesici ve Selamoğlu, 2005:30).

Japonya’da işsizlik 1990 yılı başına kadar çok düşük düzeyde gerçekleşmiş, 1990’ların ortasından bu yana istihdam artışı hayal kırıklığı yaratmıştır. Özellikle 1994 ile 2012 yılları arasında istihdam düzeyinde çok fazla artış görülemediği (Akram, 2016:14).

Japonya’da yıllar boyunca süren durgunluk nedeniyle 1994 yılında işsizlik %2,5 düzeylerinde iken 2002’de %5,5’e yükselmiş, ancak küresel finansal krize kadar azalmaya devam etmiştir. Küresel durgunluk ile birlikte artış gösteren işsizlik, 2015 yılı ortalarında %3,5 civarında gerçekleşmiştir ilave olarak 1990 sonlarından bu yana, yarı zamanlı istihdamın payı belirgin bir şekilde artmış ve şimdi toplam istihdamın %30’unu oluşturmaktadır (Akram, 2016:14).

Tablo 2: Japonya’da İşsizlik

Japonya	Enflasyon (%) Ort. Tüketici Fiyatları	İstihdam ve İşsizlik		
		İşsizlik (%)	Çalışan (1.000 kişi)	Nüfus (1.000 kişi)
2006	0,25	4,11	63.890	127.740
2007	0,06	3,83	64.280	127.750
2008	1,38	3,98	64.090	127.690
2009	-1,35	5,07	63.150	127.550
2010	-0,72	5,05	62.980	127.590
2011	-0,27	4,58	62.930	127.930
2012	-0,05	4,32	62.790	127.550
2013	0,34	4	63.260	127.330
2014	2,76	3,58	63.70	127.120
2015	0,79	3,37	64.010	126.970
2016	-0,11	3,11	64.640	126.960

Kaynakça: Uluslararası Para Fonu, **Seçilmiş Ülkeler ve Konular İçin Rapor**, (Yazar tarafından derlenmiştir.) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=71&pr.y=9&sy=2006&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=158&s=PCPIPCH%2CLUR%2CLE%2CLP&grp=0&a=>. (Erişim: 01.02.2018).

Japonya 2006-2008 yılları arasında 64 milyon istihdam edilen nüfusa sahip iken, ortalama işsizlik oranı %4 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında istihdam edilen (63 milyon) nüfus oranı düşerken, işsizlik oranı enflasyondaki %3'lük azalış ile birlikte %5 düzeyine yükselmiştir. Aynı zamanda Japonya'nın 2009 yılında yaşamış olduğu işsizlik 2006-2016 yılları arasındaki (10 yıllık süredeki) en yüksek seviye olurken, işsizlikteki artışın sebebi yaşanan küresel durgunluk olmuştur (Tablo 2). Çünkü küresel boyutta, talep yetersizliğinin ortaya çıkması ile meydana gelen deflasyon sonucu, işsizlik artış göstermiş ve bir önceki yıla göre %4'e yakın olan işsizliğin %5'e yükselmesine neden olmuştur (Ökmen, 2012:247).

Özellikle 2009 krizi ile ekonomideki sert daralma ekonominin küçülmesine yol açarak imalat sektöründe çalışanların istihdamını 2013 yılına kadar önemli ölçüde azaltmış, ancak 2013 yılı sonrası tekrar artış göstermiştir (Sugeno, 2016:25). 1999 yılında toplam istihdam edilen kişilerin %25,6'sını teşkil eden hassas gruplar 2009 yılına bakıldığında toplam çalışanların %34,1'ini oluşturmuştur(Ayan, 2014:102). Bu orana göre Japonya'da 2008-2009 krizinin etkisiyle istihdam edilen her 3 kişiden birisi

risk altında kalan hassas grupta yer almıştır. Japonya’da ekonomiyi canlandırma paketleri ve istihdam artırma odaklı alınan bir dizi önlemler ve özellikle otomotiv sektörüne ve dayanıklı tüketim mallarına yönelik olan talebin Çin ve ABD’de tekrar artmasıyla, istihdam düzeyi tekrar kriz öncesi seviyelere döndürülmeye çalışılmış ve 2013 itibariyle işsizlik Japonya’da % 4 seviyelerini görmüştür⁶ (Ayan, 2014:102).

2009 yılı sonrası deflasyon oranında meydana gelen azalış ile birlikte işsizlik oranı her ne kadar 2013 yılına kadar imalat sektöründe azalış göstermese de genel olarak azalmıştır. Ülke ilk kez 2013 yılında ılımlı enflasyon yaşamış ve ülkedeki işsizlik oranında meydana gelen düşüş devam etmiştir. 2016 yılında çok düşük oranda deflasyon meydana gelmiş olmasına rağmen GSYH’de büyüme devam etmiş, işsizlik için alınan önlemlerle işsizlik oranı ise azalışını sürdürmüştür.

Dünyada en fazla yaşlı nüfusun görüldüğü ve ortalama yaşam süresinin en hızlı arttığı ülke olan Japonya’da yeni doğan herhangi bir bebeğin ortalama 81 yıl ömür süreceği tahmin edilmektedir. Ülkede 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı 1990 yılında %10,2 iken, 2010 yılında ise %22,7’ye yükselmiştir (Gökbunar ve diğ., 2016:112).

Japonya’nın nüfus oranı her geçen yıl düşmektedir. Doğum oranının düşük seviyelerde seyretmesi, özellikle yaşlı kesimde artan ölüm oranları ve ülke dışından gelecek göçün sınırlı kalması, aktif nüfustaki düşüşün en önemli nedenleri olarak gösterilmektedir (Anonim, t.y.:2). Dışardan göç ancak göç edecek kişilerin nitelikli olması durumunda izin verilmektedir. 2050 yılı içerisinde ekonomik olarak aktif nüfusun %53,1’e düşeceği tahmin edilmekte olup, yapılan projeksiyonlar sonucu 0-14 yaş arası kesimin toplumun %8,6’sını, 65 yaş ve üstü kesimin de toplumun %39,5’ini oluşturacağı öngörülmektedir (Anonim, t.y.:2).

Japonya’nın hızlı bir şekilde nüfusunun yaşlanıyor olması ve 2000-2005 yılları arasında yıllık ortalama 1,18 milyon doğum oranının gerçekleşmesi yani toplam nüfusu göz önüne alındığında her 100 kişi için yılda bir bebekten daha az bebeğin doğuyor

---

⁶ Ayrıca Japonya 2013 yılında iç talebin artırılabilmesine yönelik ilk kez **Niteliksel ve Niceliksel para politikası** uygulamıştır (Grafik 1 ve Arslanalp ve Botman, 2015:3).

olması, Japonya'nın iş gücü yetersizliği olduğunu göstermektedir (Geoffrey ve Manolo, 2008:2). Nüfusun yapısı işsizliği ve istihdamı etkileyen önemli bir faktördür. Japonya'da nüfusun yaşlanıyor olmasıyla aktif nüfusun düşmesine rağmen uzun süreli durgunluk nedeniyle işsizlikle mücadele amaçlı kriz öncesi ve sonrası istihdamın artırılmasına yönelik birçok önlemler alınmaktadır.

Japonya iş gücü piyasasının her geçen gün yaşlanıyor olması, yaşlı nüfusunun istihdam edilebilirliğini devam ettirerek, iş gücü piyasasında uzun yıllar devam etmeleri gerekmektedir. Japonya'da yaşlı işçilerin iş gücü piyasasına katılımı için işletmelere mali teşvik sağlanmakta, emekli olan işçilerin emekli olmadan önce uzun süre işte kalmaları için yardım ve destek sağlamaktadır (Ghosheh, 2008:20-21).

Japonya Hükümeti, işverenlere eski işçilerini işe almaları ve çalıştırmaları konusunda danışmanlık ve yardım sağlamaktadır. İşverenlerin iş verdikleri ve istihdam ettiği yaşlı çalışanlarını, ilgili bakanlığa rapor sundukları takdirde vergi muafiyeti talep edebilmektedirler (Ghosheh, 2008:21). Japonya'nın emeklilik yaşı 63 iken, yapılan yasa düzenlemeleriyle işverenler, işçileri mümkün olduğundan daha ileri ki yaşlarda emekli etmesi beklenmektedir (Ghosheh, 2008:21).

Japonya 2009 kriziyle birlikte 23 Ekimde acil istihdam önlemi için teşvik paketi açıklayarak 8 Aralık 2009 tarihinde mali yıl için ek bütçe olarak 7,2 Trilyon Yen tutarında paket hedefledi ve ülkede toplamda 5 farklı teşvik paketi kabul edildi (ILO, 2010:2). Bu paketler; Acil istihdam önlemleri kapsamı içerisinde yer alan Kolaylaştırıcı acil politika paketi, Günlük yaşamı destekleyici önlemler paketi, Kişileri korumaya yönelik acil politika paketi, Ekonomik krize yönelik acil politika paketi ve acil istihdam tedbirleri, Gelecek için acil ekonomik önlemler gibi farklı bütçelerde hazırlandı.

Japonya'nın yeniden canlandırma stratejisindeki hedefi 6 aydan uzun süreli işsiz kalanları %20 oranına kadar düşürmek 20-34 yaş aralığındaki gençleri ise %78'lik kısmının istihdam edilebilirliğini sağlamak olup, 2012 yılı içerisinde ise %74'lük oranın istihdamını sağlayabilmiştir. Bu hedefler 30 yaş altındaki genç mezunları, işsizleri, Freeters (Birden fazla yarı zamanlı işletmelerde çalışanlar), olarak adlandırılan işçilerin korunmasını ve NEET'leri hedef almıştır (ILO, 2016:2).

Japonya’da Nisan 2008’de “Job card system” uygulamaya başlanmış ve katılımcı işletmelerden gençlerin bu sistemle birlikte yarı zamanlı olarak çalışanların tam zamanlı işlere kavuşturulması, pratik eğitim almaları ve mesleki yeterliliklerinin değerlendirilmesi ön plana alınmıştı (Ha ve diğ., 2010:16). Çünkü Japonya’da yeni mezunlar için iş gücü piyasasının oluşmasında, düzenli çalışanların iş gücü piyasasından uzaklaşması ile gerçekleşmekte ve gençlerin çalışma hayatına düzenli olmayan çalışanlar olarak başladığı dikkat çekmektedir (Sugeno, 2016:26-27). Bu yüzden 2008 yılında genç istihdamı arttırmak için okuldan yeni mezun gençleri tam zamanlı olarak işe alma koşuluyla büyük işletmeler için 500 bin yen, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için 1 milyon yen olmak üzere kapsamlı bir sübvansiyon planı uygulandı (Ha ve diğ., 2010:19).

Japonya’da özellikle genç işsizliğin önlenmesi için alınan önlemlerin başarısı, genellikle işsizlik oranlarının arttığı durgunluk dönemlerinde düşmekte, ekonomik canlanma dönemlerinde ise daha etkili olmaktadır (Erol, 2013:26).

Japonya’daki işsizliğin genel olarak düşük olmasına rağmen ücretlerin de düşük olduğu görülmektedir. Bunun temel nedenleri işgücü piyasasının esnekliğinin artması; sendikalaşmanın azalması, üretimin küreselleşmesi, erkek ve kadın çalışanların arasındaki ücret farklılığına rağmen kadınların işgücüne katılım oranının artmasıdır (Akram, 2018:7).

Esasen 2008-2009 yılları arasında gerçekleşen kriz, kendisini işsizlik rakamlarındaki artıştan ziyade düzensiz, standart dışı veya yarı zamanlı işlerin yaygınlaşması şeklinde göstermiştir (Ayan, 2014:102). Bu durumda reel ücret düzeyinde düşüş gerçekleşmektedir. Kısa vadede daha düşük elde edilen kullanılabilir gelir, gelir eşitsizliğini etkilerken, uzun vadeye bakıldığında tasarruf düzeyini de etkilemektedir (Delon Qiu; 2018).

2.3. Japonya’da Ücretler

Japon işletmeleri arasında şiddetli rekabet vardı, ancak bugün ile karşılaştırıldığında, bu rekabet ortamı, 1980’lerin Japonya’sında ve 1990’ların başında nispeten ılımlıydı ve 1990’lardan itibaren iklimin hızla daha da şiddetlenmesinden dolayı ücret sistemleri buna göre revize edilmeye başlandı (Nishimura. 2017:27). Japonya’da ücret sistemi genellikle kıdem bazlı bir ödeme sistemi olarak adlandırılmaktadır (Nishimura, 2017:1).

Japon işletmelerinde uygulanan ücret sisteminin dayandığı temel ölçütler; personelin kıdem ve eğitim durumudur. Yüksek eğitim görmüş personel sayısı arttıkça eğitimin ücretin belirlenmesinde önemi azalmıştır. Böylece kıdem ve personelin yaşı üzerinde daha fazla durulmaktadır (Murat, 1992:194).

Japon iş gücü piyasası düzenli ve düzensiz çalışanlar olarak iki gruba ayrılmış durumdadır. Düzenli çalışanlar, ilk olarak çalıştıkları işletmelerde ömür boyu istihdam garantileri olup, uzun vadeli kariyer beklentileri, nispeten yüksek ücretlerin yer aldığı kişilerden oluşmaktadır (ILO, 2010:92). Düzensiz yani düzenli olmayan çalışanlar ise; kısa süreli sözleşmeleri olan, geçici ve yarı zamanlı çalışma koşullarında nispeten düzenli çalışanlara göre düşük ücret alan ve işlerini sonlandırmak kolay olan çalışan gruplarını tanımlamaktadır. Düzenli işçilerin sayısı 1982’de %83 iken 2002’de bu oran %68’e düşmüş, 2008 yılında ise %66’ya kadar inmiştir (ILO, 2010:92). İstihdam bakımından, düzenli çalışan tüm çalışanların nedeniyle düzenli olmayan istihdamdaki artış yüzdesi belirgindir (Sugeno, 2016:25).

Japonya 20 yıldan daha uzun süredir düşük büyüme oranları ve deflasyon ile mücadele etmektedir. Ülkede enflasyonun negatif olmasına bağlı olarak fiyatlar düşmekte, fiyatların düşmesi eğiliminde olduğunu gören tüketiciler tüketimlerini ertelemekte, harcamalar azalmakta, gelirler/maaşlar/ücretler artmamakta, ekonomi büyüyememekte ve bütçesinden destek verdikçe sürekli artan kamu borcu sarmal haline gelmektedir (Şahin ve Kalaycı, 2015:102).

Tablo 3: Japonya’da Yıllık Ortalama Ücretler

Japonya	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Yıllık Ortalama Ücretler (\$)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları		
2006	0,25	4,11	39.122,00
2007	0,06	3,83	39.031,00
2008	1,38	3,98	39.059,00
2009	-1,35	5,07	38.551,00
2010	-0,72	5,05	39.253,00
2011	-0,27	4,58	40.219,00
2012	-0,05	4,32	39.504,00
2013	0,34	4	39.385,00
2014	2,76	3,58	38.739,00
2015	0,79	3,37	38.637,00
2016	-0,11	3,11	39.089,00

Kaynak: OECD, **Ortalama Ücretler**, (Yazar tarafından derlenmiştir.), https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE#, (Erişim: 08.03.2018).

Japonya’da 2008 yılında enflasyon değeri %1,38 olarak gerçekleşmiş, 2009 yılında küresel krizin meydana gelmesi, ihracatın düşmesine yol açarak -%1,35 enflasyon değeriyle ülke ekonomisinde deflasyon gerçekleşmiştir. 2008 yılında 39.059 dolar seviyesinde olan yıllık ortalama ücret, 2009 yılında 38.551 dolar seviyesine gerilemiştir. 2009 yılında meydana gelen deflasyon 2013 yılına kadar devam etmiş, 2013 yılı içerisinde enflasyon değeri 2008 yılındaki seviyesine ulaşamamış olsa da iyileşme görülmüştür (Tablo 3).

2009 yılında düşüş gösteren ortalama ücretler seviyesi 2011 yılına kadar artışa geçmiş ancak, 2011 yılı sonrası tekrar düşüşe geçmiştir (Tablo 3). Kyodo News 20 Aralık 2012 tarihinde, Japonya’daki işletmelerin, sendikalar ile yaptığı ücret pazarlığında, maaşları artırmayacağını sinyali verdiğini yazmıştı (Bloomberg, 2013) ve 2011 yılında düşüşe geçen yıllık ortalama ücretler 2015 yılına kadar düşüşünü sürdürerek, %4’lük bir azalışa neden olmuştur. 2006 yılı baz aldığı 2016 yılında bu oranda artış veya azalış göstermemiş, 2006 yılındaki seviyesini korumuştur.

Tablo 4: Japonya’da Asgari Ücretler

Japonya	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Asgari Ücretler (\$)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları		
2006	0,25	4,11	13.082,10
2007	0,06	3,83	13.215,90
2008	1,38	3,98	13.315,40
2009	-1,35	5,07	13.781,20
2010	-0,72	5,05	14.112,40
2011	-0,27	4,58	14.436,30
2012	-0,05	4,32	14.606,70
2013	0,34	4	14.807,00
2014	2,76	3,58	14.701,00
2015	0,79	3,37	14.899,20
2016	-0,11	3,11	15.292,10

Kaynak: OECD, **Asgari Ücretler**, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RMW>, (Erişim: 08.03.2018).

Asgari ücret düzeyi incelendiğinde, 2006 yılı itibariyle artışını sürdürmüş ve 2013 ile 2014 yılları arasında %1’e yakın hafif düşüş gerçekleşmiş, 2014 yılı sonrası tekrar artışını sürdürmüştür. Ülke ekonomisinde asgari ücretlerde gerçekleşen bu artışın sebebi deflasyondan kurtulmak için ücretlerin büyük rol oynamasıdır. Özellikle asgari ücret düzenlemesi, yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliği yönünden en fazla etkiye sahip uygulamadır (Acar, 2015:52).

Asgari ücretin ülkelerin ekonomisinde bu kadar önemli olmasından dolayı, ortalama ücretlerdeki düşüş asgari ücrette görülemeyip, aksine artış göstermiştir. 2006-2016 yılları arasında asgari ücretlerde sadece %15’lik artış gerçekleşmiştir. Japonya’da düşük katma değerli hizmet sektöründe çalışanlar ve düşük eğitim düzeyine sahip işçiler, diğer işçi kategorilerine kıyasla oldukça düşük ortalama ücret almaktadırlar (Aoyagi ve Giovanni, 2014). Ayrıca Japonya’da düzenli olmayan işçiler daha kolay işten çıkarılabilmekte ve işletmelere daha fazla ücret ve istihdam esnekliği sağlamaktadır. 2016 yılı itibariyle düzensiz çalışanlar, düzenli çalışanlara göre 3/2 oranında daha az ücret kazandılar (Sophia, 2018:18).

Japonya’da küresel durgunluk ile işsizlik %4 oranından %5 düzeyine çıkmış ciddi artış göstermemiş olmasına karşın ülke ekonomisinde tüketimin canlanamamasından dolayı firmaların karları düşmekte, karları düşen firmalar ücretlerde kesintiye gitmekte, böylece halk daha az tüketim yapmak durumunda kalmaktadır (Topçu, 2010:101).

Japonya ekonomisine hâkim olan zayıf talep nedeniyle sendikalaşma oranının düşmesi, işçilerin ücretlerindeki pazarlıklarını olumsuz etkilemekte ve 1990 yılı sonrası reel ücretler azalmaktadır. Öyle ki ülkenin nominal ücretlerindeki büyüme enflasyondan daha az olup, reel ücretler hala düşmektedir. Çalışanların ücretlerindeki zayıflık talebi daha fazla daralmaktadır (Akram, 2016:14-15).

Kimura ve Ueda (2001), Kuroda ve Yamota (2003 ve 2007) yıllarında Japonya’da tam zamanlı çalışanlar için yaptıkları analizde 1990’ların sonlarından bu yana Keynesyen nominal ücret katılığına aksi görüş öne sürmektedirler. İşverenler, çalışanların istihdamının korunabilmesi için ücret indirimleri konusunda anlaşarak, ortalama ücretler üzerindeki bugüne kadar devam etmiş olan baskı ile sürekli olarak nominal ücretler üzerinde baskı olduğunu göstermiştir (Sophia, 2018:17).

1980 ve 1990’lı yıllarda olduğu gibi, yerel ücretlerde ve fiyatlarda meydana gelen düşüşler, uluslararası rekabet gücü üzerindeki nominal artışla dengelenmekte ve Japonya, deflasyonist tuzağında daha derin bir şekilde etkilenmesini önleyebilmektedir (Mckinnon, 2007:28). Japonya’da 2013’ten bu yana reel ücretlerde daha sert bir düşüş görülmektedir (Delon Qju, 2018 ve Tablo 3). Bu durumda Japonya’da ücretlerin büyüyemediği ve deflasyonun devam etmesi halinde büyüyemeyeceği anlaşılmaktadır.

2.4. Japonya’da Kayıt Dışı Ekonomi

İktisadi kriz ve durgunluk dönemleri kayıt dışılığa uygun bir zemin oluşturmaktadır. Böyle dönemlerde işsiz kitleler, kayıtlı ekonomide bulamadıkları istihdam imkânlarını kayıt dışı faaliyetlerde arayabilmektedir. Müteşebbisler ise kriz ve durgunluğun etkilerini minimuma indirmek ve özellikle istihdam ve üretim açısından esnek davranabilmek gayesiyle kayıt dışı faaliyetlere yönelmektedir (Işık ve Acar, 2003:120).

Japonya’da 1980 ve 1990’lı yıllarda balon ekonomisinin çökmesiyle meydana gelen uzun süreli durgunluk, bir taraftan çoğu şirkette çalışan sayısının azalmasına yol açarken, diğer taraftan kısmi ve tam süreli gece çalışmasının yaygınlaşmasına, hatta tatil günlerinde de mesai yapılmasına neden olmuştur (Erol, 2015:23). Söz konusu çalışmalar genellikle yorucu ve çok uzun olmaya başlamıştır. Çalışanlar arasında görülen intiharlar sonucu, zamanla çalışma saatleri azalacağına, aksine artarak devam etmiştir (Erol, 2015:23).

Çalışma saatlerindeki uzunluk, Japon kültürüne bağlı olsa da 1980’li yıllarda yaşanan ekonomik kriz neticesinde geçici çalışanların, part-time çalışanların, evde çalışanların, vardiyalı çalışanların ve güvencesiz çalışanların sayısında artış yaşanmıştır (Erol, 2015:16). Nitekim bu artışa bağlı olarak çalışanlar da işini kaybetme korkusunun yaygınlaşmasıyla, işlerine daha bağımlı hale gelmiştir. Öte yandan işin gerekleri ağırlaşmış, sosyal destek yok denecek kadar zayıflamış ve denetimler yetersizleşmiştir (Erol, 2015:16).

İşletmeler maliyetlerini azaltmaya yönelik tam zamanlı istihdamın yerine kısmi zamanlı çalışma, geçici iş ilişkisi ve taşeron kullanmayı tercih etmektedirler. Bu durum işçilerin sosyal ve ekonomik haklarının kısılmasıyla ve kayıt dışı kalmalarıyla sonuçlanmaktadır. Aynı zamanda çalışanların eğitim düzeylerinin düşük olması ve bununla ilişkili olarak sosyal güvenlik hakları açısından yeterli bilgi birikimlerinin olmayışı kayıt dışı istihdama sebep olmaktadır (Harmanş ve Abut, 2017:93).

Japonya hemen hemen Amerika ile aynı düzeyde gelişmiş bir ülke olmasına rağmen, Japonya'da çalışma saatleri Amerika'da ki geçerli çalışma saatlerinden çok daha fazladır. Öte yandan Japonya'da çalışma saatleriyle ilgili yapılan istatistiki verilere göre fazla mesailer gizlenmekte yani kayıt dışı bırakılmaktadır (Erol, 2015:18). 1980'lerin ikinci döneminden bu yana da, karojisatsu Japonya'da çok büyük bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Karoshi ve karojisatsu kurbanları genellikle yılda 3,000-3,500 saat çalışmakta ve 39 ya da 40 yaşında da ölmektedir. Fakat Japon hükümeti yalnızca soruşturmaların yürütülmesinde değil, aynı zamanda "işçi tazminat sistemi" aracılığıyla karoshi telafisi içinde isteksizdir (Erol, 2015:18).

Japonya'da şirketlerin dörtte birinde çalışanlar, çalışma saatleri dışında ayda 80 saatten fazla mesai yapmaktadır. Çalışanların yüzde 12'si için ise bu süre ayda 100 saati bulmakta ve uzmanlara göre bu kadar çok çalışmak kalp krizi ve intihar oranlarını ciddi biçimde arttırmaktadır (Lane, 2017). Birçok genç çalışan, Japonya iş gücü piyasasındaki aşırı rekabetçi ortam nedeniyle iş bulmanın çok zor olduğunu ve mesaiyi kabul etmekten başka şansları olmadığını belirtmektedir. Devlet yetkililerine göre ülkede çalışanların yüzde 35'i, yıllık 20 gün tatil hakkını neredeyse hiç kullanmamaktadır (Lane, 2017).

Bu durumun en belirgin özelliği, Japonya'da, durgun nominal GSYH 'ye rağmen işletmeler karlarını artırabilmiş ve milli gelirin %20'sini işletme karları oluşturmuştur. Durgunluğa rağmen işletmelerin elde ettiği karlar, nominal ücretler ve işçilik maliyetlerindeki kısıtlamalar ile hükümetin işletmeleri destekleyici politikaları sayesinde sağlanmıştır (Akram, 2016:18). Kayıt dışı ekonomi düzeyine bakıldığında Japonya nüfus oranının yüksek olmasına rağmen en düşük beş ülke içerisinde yer alıp %8,7 ile %11 arasında bir orana sahiptir (Acar ve Aydın, 2011).

Japonya'nın kayıt dışılık konusunda gelişmekte olan ülkeler kadar sorunlarının olmamasında iş gücü piyasası yetersiz olma, dünyanın 3. büyük ekonomisi olma ve vergi ahlaki yüksek olan ülkeler içerisinde yer alması gibi faktörlerden kaynaklıdır. Çünkü yoksulluğun azaltılması için büyüme kalitesi önemlidir. Kişi başına düşen gelirin artması insani gelişmenin elbette garantisidir. Ekonomik büyüme sonrası

yoksulluk ve çocuk işçiliğinin azaltılması ile ilgili politikaların yoksul hanelerin katılımını teşvik etmesi ve böylece yoksulların gelirinin elde edildiği sektörleri de içermesi gerekmektedir. Başka bir deyişle politikalar aynı zamanda kayıt dışı sektöre de odaklanmalıdır (Mehrotra ve Biggeri, 2002:7). Doğu Asya ülkeleri olan Japonya, Kore ve Tayvan gibi daha eşit bir gelir dağılımının olduğu yerlerde, gelir eşitsizliğinin ekonomik büyümeyle ve sosyal destekler ile azaldığını göstermiştir (Mehrotra ve Biggeri, 2002:7).

Kayıt dışı ekonominin önlenmesi için vergi ahlakı da önleyici faktördür. Okada tarafından Japonya ve Güney Kore arasında yaptığı karşılaştırmada her iki ülkenin benzer tarihsel geçmişe sahip olmalarına rağmen Japonya'da vergi ahlakının daha yüksek olduğu görülmektedir (Ergün, 2016:60 ve Sandalcı ve Sandalcı, 2017:79). Japonya'da güvene dayanan vergi ahlakının yüksek olmasının sebebi vergi idaresi ile vergi mükellefleri arasında yoğun bir etkileşimin olmasıdır. Vergi idaresi sürekli olarak çeşitli yollarla (televizyon, broşür ve okullarda eğitim vererek v.s) mükellefleri bilgilendirmekte ve bunun yanında devlet görevlilerine yüksek maaşlar ödeyerek rüşvet almalarının önüne geçmektedir. Japonya'da kasıtlı vergi kaçakçılığı Güney Kore'ye göre çok daha ağır şartlarla cezalandırılmaktadır (Ergün, 2016:60).

Ayrıca Japonya'da kamu istihdam hizmetleri (PES) işveren fiilen sigorta primi ödemediğinde bile işsizlik ödeneği taleplerini kabul etmektedir. Sigorta primi ödemeyen bir işletme, eski bir işçinin işsizlik ödeneği için başvurması durumunda tespit riskini de beraberinde getirir. Böylece eski bir çalışan işsizlik ödeneği için başvurmaya teşvik edilirse, ekonomide meydana gelebilecek kayıt dışı çalışmayı bir bütün olarak bastırmaya önemli bir katkıda bulunmuş olurlar (Kuddo ve Rutkowski, 2011:10). Yani Japonya Kayıt dışı çalışanlara sosyal haklarını arama hakkı vererek kayıt dışı istihdam yapan işverenlerin izlenmesini içeren bir politika benimsemektedir (Besim ve Diğ., 2013:179).

Japonya'da yabancı kaçak işçi çalıştıran işverenler 2.000.000 Japon yeni idari para cezası ve 2 yıl süreli hapis cezası ile cezalandırılmaktadır. Yabancı kaçak işçi çalıştırmaya aracılık edenler 3 yıl süreli hapis ve 2.000.000 Yen para cezasına

çaptırılırlar (Tekinarslan, 2014:71). Japonya’da polis ve çalışma bakanlığı yabancı kaçak işçilikle mücadelede koordineli olarak çalışmaktadır (Tekinarslan, 2014:98). Böylece Japonya kayıt dışı istihdamı önleyebilmektedir.

Tablo 5: Japonya’da Devlet Vergi Gelirlerinin/GSYH

Japonya	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Sosyal koruma harcamaları (¥)	Devlet Vergi Gelirleri GSYH (%)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları			
2006	0,25%	4,11	91.996.743,90	10,513
2007	0,06%	3,83	94.215.580,40	10,11
2008	1,38%	3,98	96.699.590,50	8,93
2009	-1,35%	5,07	103.764.161,60	8,37
2010	-0,72%	5,05	105.935.507,40	8,81
2011	-0,27%	4,58	109.241.608,40	9,36
2012	-0,05%	4,32	109.246.119,30	9,68
2013	0,34%	4	110.929.473,70	10,36
2014	2,76%	3,58	109.241.608,40	9,36
2015	0,79%	3,37	109.246.119,30	9,68
2016	-0,11%	3,11	110.929.473,70	10,36

Kaynak: World Bank, **Devlet Vergi gelirlerinin/GSYH**, (Yazar tarafından derlenmiş), <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?end=2016&locations=JP&start=2005>, (Erişim: 20.09.2018).

Japonya 2006 ve 2007 yılında düşük enflasyon yaşamış ve devlet vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı %10 düzeyinde gerçekleşmiştir. 2008 yılında enflasyon oranında artış meydana gelmiş, Devletin vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı %8 olarak azalış göstermiştir. Ayrıca 2006 yılında 91 milyon yen olan sosyal harcamalar 2008 yılında 96 milyon Yen’e kadar arttırılmıştır (Tablo 5).

Deflasyon dönemlerinde genişletici maliye politikası araçları olan vergi gelirlerinin azaltılması ve kamu transfer harcamaları içerisinde yer alan sosyal harcamaların arttırılması ekonomide tüketimi artırarak enflasyonun artmasına neden olmaktadır. 2009 yılında küresel durgunlukla birlikte bütçe açığı problemi olan Japonya’nın Devlet vergi gelirlerinin/GSYH’ye oranı 2008 yılında düşürüldüğü düzeyde sabit tutulmuştur. Durgunluk sonucu işsizlik düzeyi artmış sosyal harcamalarda ise artış devam ederek 103 milyon Yen’e ulaşmıştır.

Ülkede 2009 yılı sonrası deflasyon azalmaya başlaması ile devlet vergi gelirleri artmış ve ülkenin sosyal harcamalarında istikrarlı artışı devam etmiştir. 2010–2011 yılı sonrası vergi gelirlerinin arttığı görülmektedir. Vergi gelirlerinin artırılması mali yapıdaki bozulmadan kaynaklanmaktadır. Çünkü 2011 yılının ikinci yarısı itibariyle Avrupa başta olmak üzere, Japonya gibi ülkelerdeki mali yapılarda ortaya çıkan derin bozulmalar nedeniyle büyüme süreci yeniden ve olumsuz yönde baskı altına girmiştir (Öztürk ve Tuzcu, 2012:97).

Bu gelişme işsizliğin ulaştığı yüksek seviyeden yoluna devam etmesine neden olmaktadır. Daha da kötüsü, yaşanmakta olan küresel borç krizi ile finansal istikrarsızlıklar gibi nedenlerle toplam talebin azaldığı, büyüme olanaklarının bir hayli daraldığı bir dünyada, gelecekte işsizlik boyutunun daha da artarak devam etmesi büyük bir ihtimaldir (Öztürk ve Tuzcu, 2012:97). Japonya’da 2013 yılında mali yapıdaki bozulmadan dolayı ılımlı enflasyon gerçekleşmiş olmasına rağmen, devletin vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı %10’a, 2014 yılı sonrası ise %11’e yükseltilmiş, sosyal harcamalarda 110 milyon Yen’e kadar arttırılmıştır (Tablo 5).

2.5. Japonya’da Sosyal Koruma Harcamaları

Japonya vatandaşlar için en düşük yaşam maliyetini garanti etmeyi amaçlayarak, minimum maliyetler için madde 25(1)’de⁷ belirtilen kişilerin yaşam giderlerini ifade etmektedir (Masayoshi, 2010:38). Asgari maliyetler geçim giderleri, eğitim, konut, tıbbi bakım, uzun süreli bakım, doğum, istihdam gibi giderlerin hesaplanmasıyla oluşmakta ve tıbbi bakım, uzun süreli bakım yardımları dışındakiler doğrudan nakit olarak yoksullara ödenmektedir (Masayoshi, 2010:38).

Özellikle durgunluk dönemlerinde meydana gelen işsizlikte ve kayıt dışılıktaki artışta, sosyal koruma harcamalarının önemi ön plana çıkmaktadır. Gelişmiş ekonomilerde gerçekleşen transfer harcamaları borç faizlerinin yerine ağırlık olarak sosyal yardımlar, eşitleme destekleri, eğitim yardımları, Ar-ge destekleri, sübvansiyonlar, alt yapı yatırımları gibi sosyal koruma kalemlerine harcanmaktadır (Kalaycı, 2016:80). Birçok Avrupa ülkesinde, Avustralya, Japonya ve Birleşik Devletlerin sosyal sistemleri, geçtiğimiz 50 yıl içinde şu an içinde buldukları kapsamlı duruma doğru genişlemişlerdir (OECD, 2016:1).

Tablo 6: Japonya’da Sosyal Koruma Harcamaları

Japonya Yıllar	Enflasyon (%) Ort. Tüketici Fiyatları	İşsizlik (%)	Sosyal Koruma Harcamaları (¥)
2006	0,25	4,11	91.996.743,90
2007	0,06	3,83	94.215.580,40
2008	1,38	3,98	96.699.590,50
2009	-1,35	5,07	103.764.161,60
2010	-0,72	5,05	105.935.507,40
2011	-0,27	4,58	109.241.608,40
2012	-0,05	4,32	109.246.119,30
2013	0,34	4	110.929.473,70

Kaynak: OECD, **Sosyal Koruma Harcamalar**, (yazar tarafından derlenmiştir.), https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG#, (Erişim: 08.03.2018).

⁷ **Madde 25(1):** Bütün insanlar, asgari ve kültürlü yaşamın asgari standartlarının korunması hakkına sahip olacaktır ve yaşamın her alanında devlet, sosyal refahın, güvenliğin ve halk sağlığının teşvikinin genişletilmesi çabalarını kullanacaktır (Prime Minister Of Japan His Cabinet, 1946).

Japonya’da 2006 yılından itibaren 2013 yılına kadar sosyal koruma harcamalarını istikrarlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Japonya’da gerçekleşen deflasyonist etkiyle beraber sosyal harcamalarda da gerçekleşen artış gelir dağılımı üzerinde olumlu etkiye sahiptir. Ekonomistler, hızlı ve atak bir şekilde büyüyen ekonomileri “kaplan” olarak adlandırmaktadır, Japonya ekonomisinin çok kısa sürede büyük refah artışı yaşaması, “Kaplan” adını almış ekonomilerden olma özelliği taşımasının en büyük nedenidir (Bilge, 2009:68). Çünkü yoksulluğun azaltılmasına etki eden en temel faktör ekonomik büyümedir (Solmaz ve Avcı, 2017:49).

Sosyal harcamaları etkileyen önemli bir konu ülkelerin büyüme hızlarıdır. Devlet harcamalarının, ekonomik büyüme ile uzun dönemli pozitif ilişkili olması Wagner yasası olarak adlandırılmaktadır. Sanayileşen toplumda reel geliri yükselen halk, kendilerine daha fazla hizmet getirilmesini talep etmektedir. Devletin eğitim, sağlık gibi alanlara daha fazla harcama yapması ekonomik büyümenin reel etkileri olarak kabul edilmektedir (Kaymaz, 2018:121).

Bu nedenle 2008-2013 yıllarında sosyal koruma harcamalarında %15’lik bir artış gerçekleşmiştir. Japonya ekonomisinde 2008 yılı içerisinde gerçekleşen sosyal koruma harcamaları 2009 yılında %7’lik artış göstererek en fazla artış gösterdiği yıl olmuştur (Tablo 6). Japonya’nın transfer harcamalarının GSYH ’ya oranı ise kriz sonrası gerçekleşen deflasyonun etkisiyle, 2008 yılında %20 iken, 2009 yılında %23’e çıkarılmış, 2013 yılına gelindiğinde ise %25 olarak gerçekleşmiştir (Kalaycı, 2016:34). Japonya’da 1980’lerin başlarında düşük olan kamu sosyal harcamalarının zaman içinde giderek arttığı tartışmasızdır (Kapar, 2006:15).

Japonya’da mali yapıdaki sorunlar, büyüme sürecini olumsuz etkilemesine rağmen 2011 yılı sonrasında kamu harcamaları içerisinde yer alan sosyal koruma harcamaları istikrarlı olarak artırılmıştır (Tablo 6). Japonya’nın dünyanın 3. büyük ekonomisi olması, deflasyonist süreçte sosyal koruma harcamalarını arttırmasında büyük rol oynamaktadır. Japonya’nın elindeki gibi büyük kaynaklara sahip olmayan gelişmekte olan ülke hükümetleri, krize karşı alınacak sosyal önlemler açısından ciddi kaynak sorunu yaşamaktadırlar (Erdoğan, 2010:145).

Gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler için mali alanın önemi şu anda ve ilerleyen yıllarda yaşlanan nüfus için sosyal güvenlik ve yardım programlarını sağlama ve kaynak bulma ihtiyacıyla karşı karşıya kalmalarından dolayı meydana gelmektedir. Yaşlanan nüfusun gelecekte daha da artacağı tahmin edilmekte ve bağımlı nüfusu arttıracığı öngörülmektedir (Kasal, 2017:14).

Sosyal harcamaların artmasından daha önemli olan sosyal harcamaların finansmanı ve sürdürülebilirliğidir. Eğer yeterli vergiler ve borçlanma yoluyla finansman bulunamadığında mali alan daralacak ve sosyal harcamalar mecburi olarak azaltılacaktır. Bu durumda Japonya’da dikkat edilmesi gereken önemli unsur Kamu borç stokunun/GSYH oranıdır. Çünkü gelişmiş ülkeler içerisinde en yüksek borç düzeyine sahip ülke Japonya’dır. Japonya’nın Kamu borç stoku’nun/GSYH oranı %246’dır. Bu oran Yunanistan’ın kamu borç stokunun/GSYH oranından daha fazladır (TİSK, 2015:2). Japonya yüksek borç oranı ile ekonomik kriz yaşamazken, Yunanistan ekonomisi iflas etmiştir. Japonya yüksek borç rasyosu ile ekonomisinde küresel çapta bir problemin çıkmaması yapısal durumu ile açıklanabilir (Güngör, 2017:261).

İşgücü arzının düşmesi ve yaşlanan nüfus kaynaklı kamu harcamalarının büyük bir mali stres yaratmasından dolayı makroekonomik performansı olumsuz etkileyebilmektedir. İşgücü arzının düşmesi vergi tabanını ve vergi gelirini azaltması söz konusu olabilmektedir. Ayrıca geniş yaşlı nüfusun varlığının kamunun yaşlılara yaptığı yardım harcamaları üzerinden baskı oluşturabilmesi mümkün ve gelişmiş ülkelerin bu tür harcamalara yönelik bir mali alan oluşturması gerekliliği ve önemi ortaya çıkmaktadır (Kasal, 2017:14).

Bu durumu en iyi olarak Japonya’nın 1990’lı yılların ortalarında yaşadığını deneyimi net olarak ortaya koymaktadır. Alt yapısı olmadan sermaye kontrollerinin kaldırılması sonrası spekülasyon saldırılarına açık hale gelen Japonya’nın krize yönelik ilk tepkisi faiz oranını düşürmek olmuştur (Kahraman, 2016:65). Fakat Japonya’nın likidite tuzağında olduğunun anlaşılmasıyla canlandırma politikalarının uygulanması bütçe açıklarına yol açmıştır. Sürekli bütçe fazlasına alışık olan Japonya uluslararası baskılar nedeniyle 1997 yılında ekonomiyi canlandırmak yerine daraltıcı politikalar uygulamaya başlamış ve

uygulanan daraltıcı politikalar sonrası ise ülke yeni bir durgunluğa girmiştir (Kahraman, 2016:65).

Japonya’da mali disiplini (uyum) artırmaya yönelik bu düzenlemelerin yanı sıra yerel yönetimlerde yeniden yapılanma çalışmaları çerçevesinde 1994-2003 yılları arasında yerel yönetimlerin çalıştırdıkları personel sayısında 170 bin kişilik bir azalma görülürken, 2002 mali yılında 1177 yerel yönetim biriminin personel ücretlerinde yaptığı kesinti 100.7 milyar yen’e ulaşmıştır (Akdemir ve Benk, 2010:177). Personel harcamalarında sağlanan bu kesintinin yanı sıra, 2008 yılına kadar da hizmet sunumunda etkinliği artırmaya yönelik düzenlemeler yapılması, idari harcamaların yeniden gözden geçirilerek bunların bir kısmının iptal edilmesi, yönetimde etkinliği artırmak için bazı birimlerin birleştirilmesi, belediye vergilerinin tahsilat oranlarının yükseltilmesi gibi önlemlerin alınması kararlaştırılmıştır (Akdemir ve Benk, 2010:177).

Tarihsel olarak Japonya, 1960’larda ve 1980’lerde önemli bir ekonomik büyüme oranına şahit oldu, ancak 1990’lardaki ekonomik durgunluk ve nüfus yaşlanması, aile yapılarındaki değişiklikler ve istikrarsız istihdam gibi bir çok diğer faktörler nedeniyle, gelir eşitsizliğinin derecesi önemli ölçüde arttı (Takanami, 2010:11). OECD’nin Japonya Ekonomik Araştırması 2006 raporunda, Japonya’nın gelişmiş ülkeler arasında göreceli yoksulluk oranının en yüksek olduğunu bildirmektedir. Uzun vadeli ekonomik durgunluk nedeniyle, yoksulluk koşulları bugün daha da kötüleşti (Takanami, 2010:11).

Yoksulluk, Japonya’da büyük bir sorun haline gelmektedir. Bununla birlikte, daha önce yoksulluk oranı düşük, eşitsizlik ve işsizlik oranları da nispeten düşük olduğu için yoksulluk konusu gizlenmiş ve göz ardı edilmiştir (Takanami, 2010:11).

2.6. Japonya’da Doğrudan Yabancı Yatırımlar

1970’li yıllarla birlikte bir kısım Avrupa, ABD ve Japonya firmaları tarafından, segmentasyon olarak adlandırılan üretim sürecini, farklı GOÜ’lerde parçalama süreci uygulanmasına gidilmiştir. Segmentasyon için hem malın bölünebilir olması hem de bu parçaların nitelikli işgücüne ihtiyaç duymayan parçalardan meydana gelmesi gerekmektedir. Bu nedenle ÇUŞ’ler, bir kısım emek yoğun mallarını GOÜ’lere kaydırmışlardır (Gedikli, 2011:107).

Günümüzde yabancı sermaye yatırımcısına etki eden ekonomik faktörlerin başında pazar çekiciliği geldiği söylenebilir. Yabancı sermaye yatırımcısının ürettiği mala karşı diğer ülkelerdeki talep fazlalığı, yabancı sermayeyi o ülkede yatırım yapmaya teşvik edecektir. Pazar büyüklüğü, karını azamileştirmek isteyen müteşebbisin ilgisini çeken bir konu olmaktadır (Akdiş, Aktaran.Tüm, 2006:65). Gelişmekte olan ülkelere giren yatırımların büyük bir çoğunluğu (yaklaşık %78’i) sırasıyla ABD, Japonya ve Avrupa Birliği ülkeleri tarafından yapılmaktadır (Yaşar, 2011:9). ABD, Avrupa Birliğini bir devlet olarak kabul etmezsek, tek başına en yüksek doğrudan yabancı sermaye yatırımını çekebilen ekonomidir. Japonya ise doğrudan yabancı sermayenin yavaş yavaş terk ettiği bir ekonomi konumuna girmiştir (Eğilmez, 2016).

Dünyanın üçüncü büyük ekonomisi konumunda bulunan Japonya, yabancı yatırımcıların ilgisini çekmeye devam etmekte ancak ülkeye yapılan doğrudan yabancı yatırım oranı görece düşük seviyelerde kalmaktadır. Buna karşın Japon işadamlarının ülke dışına yönelik yatırımları dünyada önemli seviyelere ulaşmış bulunmaktadır (Anonim, 2018).

Tablo 7: Japonya Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Net Çıkışları

Japonya	Enflasyon (%)	Doğrudan Yabancı Yatırımları, Net Çıkışları (\$)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	
2006	0,25	58.152,00
2007	0,06	72.990,00
2008	1,38	113.644,00
2009	-1,35	73.677,00
2010	-0,72	79.657,00
2011	-0,27	116.835,00
2012	-0,05	117.632,00
2013	0,34	155.685,00
2014	2,76	137.924,00
2015	0,79	136.411,00
2016	-0,11	169.654,00

Kaynak : Dünya Bankası, **Doğrudan Yabancı Yatırımları, Net Çıkışları**, (Yazar tarafından derlenmiştir.)
<https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD?end=2016&locations=JP&start=2006>,
(Erişim: 01.03.2018).

Ülkede gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım çıkışları 2006-2008 yılı arasında istikrarlı bir artış göstermiş 2009 yılı içerisinde gerçekleşen küresel krize bağlı meydana gelen belirsizlik nedeniyle yatırım çıkışlarında azalış görülmüştür (Tablo 7). Kriz nedeniyle firmaların karlarının azalması, oto finansman imkânlarını azaltmıştır. Özellikle ABD, Fransa, Almanya, İngiltere ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerdeki büyük ve çokuluslu firmaların karlarının azalmasına yol açmıştır (Karabıyık ve Anbar, 2010:49).

Karların azalması, çokuluslu firmaların yabancı bağlı işletmelerinden elde ettikleri karın daha azını yeniden yatırıma yönlendirmelerine neden olmuştur. Küresel bazda yabancı bağlı işletmelerin yeniden yatırıma yönlendirilen karları, 2007 yılında 468 Milyar\$ ve 2008 yılında 487 Milyar\$ iken, 2009 yılının birinci çeyreğinde, 2008 yılının aynı dönemine göre %40'a yakın azalmıştır (Karabıyık ve Anbar, 2010:49).

Küresel krizin genel etkisi olarak satışları ve karları azalan çok uluslu şirketler, yeni yatırımlarının finansmanında kullanacakları hem öz kaynaklara hem de yabancı kaynaklara ulaşmadaki zorluklar nedeniyle yatırımlarını azaltma veya erteleme yoluna gitmişlerdir, hatta finansal açıdan zor durumda olan bazı firmalar, yabancı ülkelerdeki

bağlı işletmelerin bir kısmını veya tamamını satarak fon sağlamaya çalışmışlardır. Bütün bu olumsuz gelişmeler, 2008 yılında global bazda doğrudan yabancı yatırımlarının azalmasıyla sonuçlanmaktadır (Karabıyık ve Anbar, 2010:56-57). Japonya’da ise 2009 yılında azalış görülmektedir.

2009 yılında faiz oranında meydana gelen düşüş ve uygulanan genişlemeci politikalar ile ilerleyen dönemlerde ihracat artış gösterirken, ülke ekonomisine genel olarak durgunluğun hâkim olmasından dolayı doğrudan yabancı yatırımların çıkışlarında artış söz konusu olmuştur (Tablo 7). Gerçekleşen artış ile birlikte 2016 yılına kadar zaman zaman azalışlar gerçekleşmiş, 2016 yılına gelindiğinde 2006 yılında 58.152\$ olan doğrudan yabancı yatırım çıkışları 2016 yılında 169.654\$ değerini alarak 2006 yılı ile 2016 yılı arasında doğrudan yabancı yatırım çıkışlarının yüzdesel değeri %200’ün üzerinde gerçekleşmiştir.

Japon şirketleri, ihracata yönelik üretimlerini ülke sınırları dışına taşıyarak, potansiyel pazarlara yakın bölgelere kaydırmakta, Doğu Asya başta olmak üzere Avrupa ve Kuzey Amerika’da yatırımlarını arttırmıştır. Özellikle elektronik sektöründe artış gösteren yurt içi talepleri ile birlikte Japon işletmeleri hem ülke içerisinde hem de ülke dışındaki yatırımlarını güçlendirmiştir (Babadoğan ve Tarakçıoğlu, 2011:12).

Japonya Uluslararası İşbirliği Bankası (JBIC) tarafından yapılan bir ankete göre en az üç yurtdışı iştiraki ve en az bir yurt dışı imalat tesisi bulunan Japon imalat sektörü işletmeleri arasında 20 yıldır yapılmakta olan “Yurtdışı Faaliyetler Anketi” Japon yatırımcıların eğilimleri hakkında bilgiler verirken, ankete katılan firmaların önemli bir bölümü kısa vadedeki stratejilerini “Yurtdışı faaliyetlerini güçlendirmek ve arttırmak” olarak açıklarken, krize önlem olarak yurt içi yatırımları da ihmal etmeyerek optimum dengeyi amaçladıklarını göstermiştir (Babadoğan ve Tarakçıoğlu, 2011:12).

Japonya’nın halen toplam üretiminin %30’u yurt dışı üretimden kaynaklanmaktadır. Özellikle elektronik sektöründeki konvansiyonel ürünlerde, Japon firmaları tarafından Çin ve ASEAN ülkelerinde gerçekleştirilen üretim miktarı, Japonya içindeki üretimi aşmış durumdadır (Anonim, 2015:31).

2015 yılında en fazla uluslararası doğrudan yabancı yatırım yapan ülkeler sıralamasında bir önceki yılda olduğu gibi ABD 300 milyar dolar ile ilk sırada yer alırken, Japonya 129 milyar dolar ile 2. sırada yer almıştır. Bu ülkelerin dışında ilk 20 sıralamasında İsviçre Kanada Lüksemburg yer almaktadır (Ekonomi Bakanlığı, 2016:5-6). Japon işletmeleri yeterli sermayeye sahip, ancak etkin talebin zayıflığı, deflasyon ortamı, düşük enflasyon, belirsizliğin artması ve pazardaki büyümenin azalması nedeniyle yurt içi yatırımları konusunda isteksizlerdir (Akram, 2018:7).

Japonya Hükümetinin, Japonya'ya yatırım yapmak için Japon şirketleri teşvik etmesi gerekmektedir. Şirketler çok fazla sermayeye sahip olmasına rağmen azalan nüfus, ekonomik büyümedeki belirsizlik ve umutsuzluk nedeniyle uzun vadeli faiz oranlarındaki düşüşe rağmen yatırım yapma konusunda isteksizdirler (Akram, 2018:12-13).

Ülke ekonomisinde genel olarak deflasyon ile birlikte doğrudan yabancı yatırımların çıkışı artmakta ve küreselleşme hızlanmakta, küreselleşmenin hızlanması düzensiz ve düzenli iş gücü piyasasına neden olmakta ve uluslararası piyasalardan elde edilen gelirlerle düzenli iş gücü piyasasında çalışanlar yüksek ücretle çalışmakta iken, uluslararası piyasalara erişim olanağı olmayan iş gücü düşük ücretler nedeniyle yoksulluk içinde yaşamaktadır.

2.7. Japonya'da Portföy Yatırımları

Japonya, az sayıda çok büyük finansal şirket oluşturma yönündeki geçmiş hükümet politikalarının kaçınılmaz sonucu olarak, dünyanın en büyük finansal kuruluşlarına ev sahipliği yapmaktadır. Ancak, ne yazık ki bu şirketler dünyanın en az karlı ve en kötü sermaye yapısına sahiptir (Erkan, 2005:40).

Japonya ilk olarak 1990'lı yıllarda deflasyon ile tanışmış, hızlı büyüme sonrası uzun vadeli durgunluk ülke ekonomisinde hakimiyet kurmuştur. Değeri hızla artan varlıkların piyasasında oluşan balon 1991 yılında patladı ve etkisi oldukça yıkıcı oldu. 1980'lerin ikinci yarısında hisse senetlerinin ortalama değeri ve üçe katlanan borsa 1991 yılı

itibariyle düşüşe geçti. Bankalar ellerinde bulundurdukları hisselerin değeri düşünce kredileri kısmak zorunda kaldılar. Bu çöküş sadece borsayı etkilememiş diğer varlıklar içerisinde olan arsa fiyatları da olumsuz etkilenecek 1991 yılı itibariyle düşüş göstermiştir (Akkemik, 2011:174).

Başta Avrupa Birliği ve Japonya’da olmak üzere gelişmiş ülkelerde 2000’li yıllarda konjantürün etkisiyle ciddi anlamda bir ekonomik durgunluk yaşanmaktadır. Büyüme oranları son birkaç yıldır düşük seyretmektedir (Syzykova, 2015:20). Özellikle 1990’lı yılların ikinci yarısından itibaren yüksek gelir grubunda yer alan gelişmiş ülkelerin büyüme oranları düşmeye başlamış, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyüme oranları ise ciddi bir biçimde büyümeye başlamıştır. Bu durum gelişmekte olan ülkelerin yatırımcıları çekme açısından, gelişmiş ülkelere göreceli olarak bir avantaj sağladığını ortaya koymaktadır (Syzykova, 2015:21).

Tablo 8: Japonya’da Portföy Yatırımları

Japonya	Enflasyon (%)	Portföy Yatırımları (€)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	
2006	0,25	-12.752,00
2007	0,06	-73.129,00
2008	1,38	282.689,00
2009	-1,35	210.587,00
2010	-0,72	144.768,00
2011	-0,27	-16.845,00
2012	-0,05	3.221,00
2013	0,34	-274.652,00
2014	2,76	-40.342,00
2015	0,79	132.434,00
2016	-0,11	274.518,00

Kaynak: Dünya Bankası, **Net Portföy Yatırımları**, (Yazar tarafından derlenmiştir.), <https://data.worldbank.org/indicator/BN.KLT.PTXL.CD?end=2016&locations=JP&start=2006>, (Erişim: 01.03.2018).

Japonya’da 2006 yılı sonrası faiz oranları artırılmış, 2007 yılında portföy yatırımlarında küçük bir azalış gerçekleşmiş ancak 2006 yılında gerçekleşen kademeli faiz artışına bağlı olarak portföy yatırımları da 2006 yılı verilerini baz aldığında 2008 yılında %104,51 oranında artış göstermiştir. 2009 yılında iç talepteki durgunluğun yanı

sıra meydana gelen küresel kriz ve durgunlukla beraber faiz oranlarının indirilmesi portföy yatırımlarının azalmasına yol açmış ve bu oran -%34,24 olarak gerçekleşmiş böylece 2008 yılında 282.689\$ iken 2009 yılında 210.587\$ olarak gerçekleşmiştir.

Küresel krizin etkisiyle 2009 yılından itibaren gelişmiş ülkelerin merkez bankaları faiz oranlarını düşürmeye başlamıştır. Başta FED olmak üzere Japonya Merkez Bankası, İsviçre Bankası ve Avrupa Merkez Bankası (AMB-ECB) hem finansal krizi hem de durgunluğu azaltmak için faizleri indirmişlerdir. Avrupa Merkez Bankası'nın öncelikli hedefi enflasyonu düşürmek olduğu için faiz indirimine biraz gecikmeli başlamıştır (Akar, 2017:56).

Genişlemeci politika ile istikrar sağlamayı amaçlayan BoJ'un 2008 yıllarının sonlarında faiz oranını %0,30'dan %0,10 düzeyine indirmesi, ülke ekonomisindeki portföy yatırımlarının daha fazla olumsuz etkilenmesine yol açmış, aynı yıl istikrarlı bir şekilde portföy yatırımlarında azalış göstermiştir (Tablo 8). Özellikle gelişmiş ülke merkez bankalarının parasal genişlemeye yönelmeleri ve bunu 2011 ve 2012'de de artırarak sürdürmesi, Türkiye gibi yüksek getirisi olan ülkelere bol miktarda para gelmesine neden olmuştur (Aydın, 2015:27). Japonya Merkez Bankası (BoJ), finansal piyasalarda istikrarı sürdürmek ve yatırımcıları piyasalardaki işleyişin düzgün bir biçimde süreceğine ikna etmek için Mart 2011'de bankacılık sistemine bir hafta içinde 34 trilyon Yen (309 milyar Euro) likidite sağlamış, varlık alım programının büyüklüğü 5 trilyon Yen (60,8 Milyar dolar) artırılarak toplamda 40 trilyon Yene (486,4 milyar Dolar) çıkarılmıştır (Şahin, 2012:56).

Japon para birimi olan Yen 2013 yılı sonlarına doğru değer kaybetmiştir. Bu trend TL gibi faiz getirisi yüksek ve ekonomisi dinamik ülkelerin bonolarına ilgiyi arttırmıştır. Bir önceki yıl Japonya'da, iyi durumda olan on B tipi yatırım fonundan beş tanesi portföyünde TL kâğıdı tutmuştur (Emed, 2013). Nihai olarak 2013 yılında portföy yatırımları, 2006-2016 yılları arasında en düşük düzeyde 274.652\$ değerinde çıkış göstermiştir (Tablo 8). Ocak 2013'te Japonya'nın iki büyük borsası olan Tokyo ve Osaka borsaları birleşti ve 2013 yılı sonunda Japonya Borsası adı altında faaliyete geçti. İlave olarak sermaye piyasalarının çekiciliğinin artırılması adına yabancı ve kurumsal

yatırımcılara yönelik hissedarların oy kullanımını kolaylaştırabilmek için “IJC” Elektronik oylama platformu geliştirildi ve bu platforma Aralık 2013 itibariyle 430’tan fazla firma katıldı (Blair, 2014:13). Tokyo Borsası’nın Osaka Borsası’na 129.6 milyar yen paha biçmesi ile dünyanın 3. büyük borsası kurulmuştur (Bloomberg, 2012).

2013 yılında iktidara gelen Shinzō Abe tarafından Abenomics adı altında genişleme politikası benimsenmiş ve 2013 yılı Niceliksel ve Niteliksel parasal genişleme (QQE) çerçevesinde enflasyon oranının artırılması hedeflenmiştir (Arslanalp ve Botman, 2015:3). 2014 yılının son aylarında küresel risk iştahındaki azalma ve zayıflayan ekonomik görünüm ile gelişen ülkelerdeki hisse senedi piyasaları değer kaybederken Asya ülkeleri bu eğilimden olumlu biçimde ayrılmıştır. Diğer yandan, ekonomideki toparlanma ABD borsalarına değer kazandırmış, buna karşın yavaşlayan ekonomilere sahip olan Avrupa ve Japonya’da borsalar ABD doları bazında değer kaybetmiştir (TSPB, 2016:8).

Ancak BoJ parasal genişlemeyi artırabilmek için şirket tahvili, borsada işlem gören fonlar (EFT) gibi varlıklara yoğunlaşmış ve 31 Ekim 2014 yılında QQE programının kapsamını genişleterek Japon Devlet Tahvillerinin (JGB) alımlarını 80 Trilyon Yen’e yükseltmiş, JGB alımlarının ortalama vadesini 7-10 yıl olarak belirlenmiş, gerekli görülmesine bağlı olarak QQE programının devam ettirileceği hedeflendi (Arslanalp ve Botman, 2015:3). 2014 yılı ve sonrası istikrarlı olarak Japonya borsasında artış gerçekleşmiştir (Tablo 8). 2015 yılında 5 trilyon dolarlık piyasa değeri ile dünya sıralamasında Japonya borsası 3. sırada yer almaktadır (TSPB, 2016:11).

2016 yılında BoJ, küresel çapta negatif faizden çıkışı destekleyen nitelikte bir adım atarak, politika faizini -%10’da sabit tutarken 80 trilyon yen olan parasal tabanı büyüme hedefini getiri eğrisi kontrollü olarak kısa vadede esnetebileceğini açıkladı. Dahası varlık alım programının enflasyonun %2’lik hedefin üzerinde istikrar kazanana kadar sürdürülebileceğini taahhüt eden BoJ 10 yıllık tahvil faizini %0 civarında tutacak şekilde varlık alımlarını yönetmiştir (Türkiye Finans, 2016:2).

2.8. Japonya’da Gelir Dağılımı

Japonya gelir eşitsizliği ile ilgili problem yaşamakta ve son yıllarda bu problem daha fazla artmaktadır (Mayger ve Dormido, 2017). Japonya’da meydana gelen gelir eşitsizliğine, işsizliğin ve düzenli olmayan çalışanların artması gibi istihdamda yaşanan düzensizlik ve Doğum hızının yavaşlamasına bağlı olarak nüfus oranının yaşlanmasıyla sosyal güvenlik sistemine olan ihtiyacın artmasından dolayı, sosyal güvenlik sisteminin zayıflaması ve vergi yükünün artmasıdır (Takanami, 2010:38).

Japonya’da 1998’de yaşanan durgunluk iş gücü piyasasına yönelik yapılan deregülasyon (geçici çalışanların serbestleştirilmesi) düzenli ve düzenli olmayan işçiler arasında gelir eşitsizliğini arttırmıştır. Düzenli olmayan işçilerin ortalama yıllık geliri normal işçilerin 1/3 ile ¼ oranında azalmıştır (Ohta, 2017:88). 1980’lerin ilk yarısından bu yana küreselleşmeye ek olarak, ABD’de uygulanan benzer sistem olarak artan oranlı gelir vergisini, normal vergi oranına dönüştürmesiyle etkilemiştir. Bu durum gelir dağılımının bozulmasına neden olan en önemli faktörlerden biri olmuştur (Ohta, 2017:86).

Japonya’da zengin ve yoksul hane halkı arasındaki gelir eşitsizliği son yıllarda önemli ölçüde artmıştır ve özellikle Neo-liberal temelli işgücü piyasası reformlarının başlatıldığı 2000’li yılların başından itibaren yüksek gelire sahip kişilerin sayısı artmıştır. Düzenli olmayan işçilerinde üretken nüfus içindeki payı önemli ölçüde artarak %50’nin üzerine çıkmıştır (Ohta, 2017:83).

Tablo 9: Japonya’da Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı)

Japonya	Enflasyon (%)	Gelir Dağılımı Gini
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	Katsayısı (%)
2006	0,25	32,9
2007	0,06	32,5
2008	1,38	32,1
2009	- 1,35	32,3
2010	-0,72	32,5
2011	-0,27	32,7
2012	-0,05	33,0

Kaynakça: World Income Inequality Database, 2019, **Gini Katsayısı**, (Yazar Tarafından derlenmiştir.), <https://www4.wider.unu.edu/#?indicators=Gini.Mean&chartType=Line&countries=jp&years=2013,2012,2009,2008,2006&estimations=1>, (Erişim: 04.05.2019).

Japonya'nın Gini katsayısı 2006 yılında 0,33 düzeyindedir. 2008 yılında 0,32 düzeyinde küçük bir iyileşme göstermiş ancak, 2012 yılında ise 0,33 düzeyine ulaşmış ve bozulma göstermiştir. Japonya'da gelir dağılımını bozucu etkilerden biri de eğitim düzeyi olmuştur. Eğitim düzeyi iyi olan kişilerin büyük işletmelerde çalışarak elde ettiği gelir ile düzenli olmayan işçilerin elde ettiği gelir arasında farkın olması gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. (Aizawa ve diğ., 2017:3). Ayrıca çalışan yoksulluğu faktörü de yoksulluk için önemli bir olgudur. Çünkü çalışan sayısındaki artış ile düşük yoksulluk oranı arasında her zaman doğrusal ilişki olmayabilir. Japonya'da yüksek istihdam oranına sahip olmasına rağmen ortalamanın üzerinde yoksulluğa sahiptir (Yılmaz ve Cural, 2009:81).

2.9. Genel Değerlendirme

Japonya yüksek üretim potansiyeli nedeniyle ihracata yüksek bağımlılığı olan ülke haline dönüşmüş, bu nedenle 2008 ve 2009 yılında dış ticaret fazlasına rağmen, küresel durgunluk nedeniyle ihracatın yavaşlaması ülke ekonomisini deflasyona sürüklemiştir. BoJ sürekli farklı para politikaları ile faiz oranlarını düşürerek yerel parada gerçekleşen devalüasyona bağlı olarak yüksek ihracatla durgunluk ve deflasyondan kurtulmayı amaçlamaktadır. 2009 yılında yaşanan deflasyon ile ülke ekonomisinde işsizliği önleyebilmek için alınan önlemler, sosyal harcamaların artırılması ve işgücü piyasasının yetersizliğine rağmen, işsizliği %4'ten %5'e yükseltmiş, yoksul olan kesimde artışa yol açmıştır. Japonya'da kayıt dışı ekonomi, vergi ahlakının yüksek olması nedeniyle en düşük ülkeler arasında yer almakta, ancak özellikle 1990'lı yıllardan sonra yaşanan durgunlukla düzensiz, standart dışı çalışma, gizlenen fazla mesailer ülke ekonomisinde düzensiz iş gücü piyasasında önemli sorun oluşturmuştur.

Deflasyonun olumsuz etkilerinden kurtulabilmek için ülke ekonomisinde istikrarlı olarak sosyal harcamalar artırılmış, sosyal harcamaların artırılmasına yönelik ihtiyaç duyulan finansman sorununa rağmen devlet vergi gelirleri %10'dan 2008-2009 yıllarında %8'e azaltılmıştır. 1990'lı yıllardan beri ülke ekonomisine hâkim olan durgunluk nedeniyle ülkenin kamu borcu önemli sorun haline dönüşmüştür. Bu

borçlanmada ülke ekonomisinin geniş mali alana sahip olması büyük rol oynarken, ülke de mali denge bozulmuştur. İlk kez 1997 yılında kamu borcu nedeniyle daraltıcı politikalar uygulayan Japonya, basit mali tuzak içerisine girmiş ve bu süreç genişlemeci politikalar ile aşılmaya çalışılmıştır. 2009 yılında ise yaşanan durgunluğu önleyebilmek için sosyal harcamalar istikrarlı olarak artırılmış ve kamu borcu ülkenin önemli sorunu haline gelerek mali dengenin bozulmasına yol açmıştır.

Japonya'nın genel durgunluk içerisinde olması, ülkeye yapılan yatırımları olumsuz etkilemiş, özellikle doğrudan yabancı yatırımlar çıkışı sürekli artış göstermiş ve Japonya'da yerel yatırımcılar ülke dışında yatırımlarını artırmıştır. 2006 yılı sonrası 2013 yılına kadar portföy yatırımlarında istikrarlı olarak çıkış gerçekleşmiştir. BoJ ülkeye portföy yatırımlarını çekebilmek ve uluslararası piyasalara güven verebilmek için yüklü miktarda varlık alımı uygulayarak, varlık alımlarını artırmıştır. Bu durgunluk sürecinde ülkenin gelir dağılımı olumsuz olarak etkilenmemiş, ancak düzensiz ve düzenli iş gücü piyasasında, düzensiz iş gücü piyasasının ağırlıklı olarak artmasını yol açmış ve durgunluk ile yoksulluk artış göstermiştir.

3. DEFLASYONUN YUNANİSTAN EKONOMİSİNE ETKİSİ

3.1. Yunanistan'da Deflasyon ve Deflasyon İle Mücadelesi

Yunanistan, Avrupa Birliği üyesi olmasından dolayı, merkez bankacılığını Avrupa Merkez Bankası, AMB (*“European Central Bank”, ECB*) üstlenmekte ve para politikası faaliyetlerini ortak para birimini kullanmasından dolayı ECB/AMB yürütmektedir. AMB 1994 yılında Frankfurt'ta kurulmuş 1998 yılında faaliyete geçmiş ve 1999 yılında ise ilk kez Euro alanı para politikasını yürütmeye başlamıştır (TCMB, 2013:1). Ayrıca AMB'ye katılmayan diğer AB'ye üye ülkelerin ulusal merkez bankalarının sisteme katılmış olması (*“European System Central Bank”, ESCB*) Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ni oluşturmakta, AMB ve AMBS' nin temel amacı Maastricht Antlaşmasınının 105 numaralı maddesinde belirtildiği üzere fiyat istikrarını sağlamaktır (Altuntaş, 2012:80).

Yunanistan'da 2009 yılı Ekim ayında iktidara gelen Papandreou hükümetinin ülkenin kamu bütçe açığının GSMH'ye oranının gerçekte %6,7 yerine %12,7 olduğunu açıklamasıyla ülkedeki borç krizi dünya gündeminde önemli bir yer aldı. Ülkenin önüne Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğini terk etmek ya da uluslararası düzeyde finansal destek talebinde bulunmak seçenekleri sunuldu. Yunanistan, seçimini uluslararası düzeyde finansal destek talebinde bulunmayı tercih ederek gerçekleştirdi (Dağdelen, 2011:2).

Son krizden dolayı IMF ve AB, Yunanistan ile Mayıs 2010-Mart 2012'de ve 2012-2014 yılları arasında sırasıyla (73 Milyar € ile 164 Milyar €) olmak üzere iki kez toplamda 237 Milyar € borçlanarak üç yıllık kredi anlaşması sağladı ancak bu tutarın sadece 214 Milyar €'luk kısmı Yunanistan'ın eline geçmiş büyük kısmı Euro bölgesi finansal sektörüne aktarılmış, geri kalan küçük bir kısmı ise Yunanistan'da kalmıştır (Frangakis, 2015:7).

2012 yılında Avrupa Finansal İstikrar Fonu tarafından 144 milyar Euro ve IMF tarafından 28 milyar Euro'luk kredi kullanılmış, Avrupa Finansal İstikrar Fonu tarafından verilen 144 milyar Euro karşılığında 2023 yılına kadar faiz ödenmesi talep edilmemiştir. Ayrıca aynı yıl Yunanistan'ın 105 milyar Euro'luk borcu ise alacaklıları tarafından tek taraflı olarak silinmiştir (Şanlıoğlu, 2016:109).

Yatırımcıların sahip olduğu Yunan devlet tahvillerinin, 30 yıla kadar uzun vadeli ve daha düşük faiz oranlı tahvillerle değiştirilmesi kararlaştırılmış, gönüllülük esasına dayanan bu değişimde yatırımcıların ön görülen zararlarının %53,5 oranında gerçekleşmesi, reel bazda ise zararın %70-75 aralığında gerçekleşeceği ön görülmüştür (Uçar, 2012:12).

Gerçekleşen yardımlar karşılığında Yunanistan'ın kemer sıkma politikası uygulaması istenmiş, kemer sıkma politikası kapsamında vergi oranlarının artırılması, muafiyeti ve istisnalarına kısıtlamalar getirilmesi, emeklilik yaşlarının uzatılması ve sosyal yardımların azaltılması, kamu kurumlarının özelleştirilmesi, asgari ücretin %22 oranında düşürülmesi ve kamu istihdamının da aynı oranda düşürülerek 150.000 kişi kadar azaltılması yer almıştır (Saruç ve Yılmaz, 2016:541).

Yunanistan ekonomisinde yaşanan bu kriz ve kriz yönetimi için uygulanan politikalar ise ülke ekonomisinin deflasyona girmesine neden olmuştur. Halk, ülkenin son yıllarda içerisine girmiş olduğu bu ekonomik çöküşün yükü olan yoksulluk, eşitsizlik ve işsizlik ile karşı karşıya kalmıştır (Frangakis, 2015:4). Yunanistan'da enflasyondaki düşüşün uzun sürmesi bu ülke ve nispeten diğer ülkeler açısından da borç sarmalı sorununun devam ettiği ve bu yüzden borç deflasyonu riski olduğu söylenebilir (Ulusoy ve Diğ., 2015:22).

Tablo 10: Yunanistan'da Ekonomik Büyüme, Enflasyon, mal ve hizmet ithalat ve ihracat

Yunanistan	GSYH (1000 €)		Enflasyon (%) Ort. Tüketici Fiyatları	Mal ve Hizmet (%)	
	Sabit fiyatlar	Cari fiyatlar		İthalat hacmi	İhracat hacmi
2011	205.389	207.029	3,118	-9,45	0,03
2012	190.395	191.204	1,035	-9,09	1,17
2013	184.223	180.654	-0,85	-2,39	1,51
2014	184.874	177.941	-1,39	7,56	7,75
2015	184.468	175.697	-1,09	0,3	3,35
2016	184.49	175.888	0,01	-1,81	-1,99

Kaynakça: Uluslararası Para Fonu, **Seçilmiş Ülkeler ve Konular İçin Rapor**, (Yazar tarafından derlenmiştir.), http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?sy=2011&ey=2016&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=75&pr1.y=13&c=174&s=NGDP_R%2CNGDP%2CPCPIPCH%2CTM_RPCCH%2CTX_RPCCH&grp=0&a=, (Erişim: 30.03.2018).

Yunanistan'ın 2011 yılı ithalat değeri -%9,45 azaltılmış, ihracat değeri %0,03, enflasyon değeri %3,12 olarak gerçekleşmiştir. 2012 yılında ithalat değeri -%9,09 azaltılmaya devam edilmiş, ihracat değeri %1,17 oranına ulaşarak çok düşük oranda artış gerçekleşmiş, enflasyon değeri %1,03 düzeyinde gerçekleşerek azalış göstermiştir (Tablo 10).

2013 yılında ithalat değeri -%2,39 oranında gerçekleşmiş, ihracat değeri %1,51 olarak gerçekleşerek çok küçük oranda bir artış söz konusu olmuş ancak, enflasyon değeri -%0,85 değerinde azalışını sürdürmüş ve ülke deflasyona girmiştir. 2010 ve 2011 yılından beri yapılan yardımlar ve alınan önlemler ile 2011 yılında %3,12 olan enflasyon değeri 2012 yılında %1,03 seviyelerine gerilemiş, 2013 yılında ise negatif olarak -%0,85 değerinde gerçekleşmiştir. Kurtarma kredilerine koşul olarak sunulan politikaların uygulanmasıyla birlikte Yunanistan ekonomisi düşüşe geçerek ithalat ile birlikte yatırım ve tüketim harcamalarının azalması, ihracatın artmasına rağmen yurtiçi talebinin düşüşünü telafi edememiştir (Frangakis, 2015:7).

İhracat değerlerinin artış göstermiş olmasına rağmen, kemer sıkma politikası nedeniyle iç talepte meydana gelen azalışa bağlı olarak istenilen enflasyon değerinde artış gerçekleşmemiş ve Yunanistan ekonomisi için fiyat istikrarının olabilmesinde iç talebin önemli olduğunu göstermiştir. Ayrıca kemer sıkma politikası ile meydana gelen

iç talepteki azalış GSYH sabit ve cari fiyatlar düzeyinde olumsuz etki yaratarak küçülme göstermiştir.

2014 yılında ithalat ve ihracat değerleri sırasıyla %7,56, %7,75 olarak önemli artış göstermiş ancak enflasyon değeri düşüşünü sürdürmüş ve deflasyonda artış gerçekleşmiştir. Yunanistan ekonomisinde, Japonya ekonomisindeki gibi kronikleşmiş bir deflasyon söz konusu olmamakla beraber Japonya ekonomisinde fiyat istikrarı için iç talep kadar küresel pazarlar da önemli rol oynarken; Yunanistan ekonomisinde iç pazarların önemli olduğu görülmektedir. 2015 ve 2016 yıllarında ithalat ve ihracat değerleri azalış gösterirken, enflasyon değeri zıt yönlü olarak artış göstermiştir. Özellikle 2016 yılı içerisinde ithalat değeri -%1,81, ihracat değeri -%1,99 değerinde gerçekleşerek azalış göstermiş ülkede ise, 3. yılın ardından ilk kez enflasyon yaşanmıştır.

Yunanistan Euro alanı ülkesi, bu yüzden Maastricht kriterlerine tabi olması nedeniyle borç yükünün azaltılmasına yönelik faiz oranlarını düşürme, para birimini devalüe etme gibi politikalara başvurması mümkün değildir (Demir, 2013:55). Farklı büyüklüğe sahip ekonomilerden oluşan ve ekonomiler arasında dengesizlikler bulunan Euro Bölgesi'nde parasal önlemler almak hiç kolay olmamakta, bir taraftan güçlü ekonomik yapıya sahip olan Almanya Euro'nun değer kaybetmesini istemezken; diğer tarafta, İspanya, Fransa ve İtalya ise ihracattaki hacmini arttırabilmek amacıyla Euro'nun değerinin düşmesi için gerekli politikaların uygulanması beklentisi içerisinde girmektedirler. AMB, farklı beklentiler içerisinde olan ülkeler nedeniyle uzun süre boyunca güçlü bir parasal genişleme programına geçemedi (İntegralforex, 2015).

2014 yılında iç talepteki ciddi düşüş ve kemer sıkma politikaları nedeniyle enflasyon oranı -%1,39 değerinde azalış gerçekleşmiş ve deflasyonda artış göstermiştir. 22 Ocak 2015 tarihinde Frankfurt'ta gerçekleştirilen Avrupa Merkez Bankası (AMB) toplantısında faiz oranları sabit tutulurken, AMB Başkanı Draghi, parasal genişleme politikasının güçlendirileceğini belirtmiştir (İntegralforex, 2015). Ayrıca bu politika İsviçre'de uygulanan kur tavanı politikasından vazgeçilmesinin de nedeni olmuştur.

2015 yılında Yunanistan'ın mal ve hizmet ithalatında ciddi daralma gerçekleşmiş, ihracatta ise daha küçük oranda azalma görülmüş, enflasyon düzeyinde de bir önceki yıla göre artış söz konusu olmuştur. Yunanistan bir yanda artış gösteren borç stoku diğer taraftan kemer sıkma politikası yüzünden girdiği deflasyondan kurtulamamaktadır. 2016 yılında alınan önlemlerle istenilen düzeyde olmasa da deflasyondan kurtulmayı başarmıştır.

Yunanistan borç kriziyle birlikte girmiş olduğu deflasyon süreci ekonomiyi olumsuz etkilemiş alınan önlemlerde kamu maliyesinde hiçbir iyileşme göstermeyip, 2009 yılında %127 oranında olan kamu borcu /GSYH oranı, 2014 yılında %175 oranına, işsizlik ise 2011'de %18'iken 2014'te de %27'ye yükseldi (Frangakis, 2015:7). İşsizlerin üçte ikisi bir yıldan uzun süreli bir iş bulamamıştır. Bunun bir sonucu olarak nüfusun üçte birinden fazlası (2013'te %36'sı), kısıtlı olanaklar ile yüksek oranda maddi yoksulluktan etkilenerek yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır (Frangakis, 2015:7).

3.2. Yunanistan'da İşsizlik ve İşsizlik İle Mücadelesi

Yunanistan küçük fakat son derece açık ekonomiye sahip bir ülkedir. Toplam milli gelirden AB ülkeleri içinde Portekiz'den sonra en düşük değere sahiptir (kirshirtso, t.y.:2). Avrupa'nın diğer ülkelerinde olduğu gibi Yunanistan'ında nüfusu giderek yaşlanmaktadır. 65 Yaş üzeri insanların toplam nüfusa oranı 2002 yılında %18 iken, 2007 yılında %19'a yükselmiştir (kirshirtso, T.Y.:2). Yunanistan'da nüfus artış hızı %0,1'den az olup, tahminler önümüzdeki 10 yılın sonunda Yunanistan'ın nüfusunun göç almadığı takdirde azalmaya başlayacağını göstermektedir. 15-64 arası yaş grubunda 7.5 milyon kişi bulunmaktadır. 2008 sonunda toplam işgücü yaklaşık 4.9 milyon kişiden oluşmaktadır. Ülkedeki işgücünün yarısından fazlası hizmetler sektöründe çalışmaktadır (kirshirtso, T.Y.:2).

Yunanistan'da nüfus oranının düşmesine rağmen işsizliğin artmasının sebebi elbette yaşanan ekonomik ve mali krize ek olarak uygulanan kemer sıkma politikasıdır. Yunanistan'da işsizlik artmaya başlamış ve krizin etkilerini azaltmak için, ülkede uygulanan sıkı mali politikalar sonrası kamu kurum ve kuruluşlarına memur ve işçi alımları durdurulmuş özel sektörde bir çok kuruluşun iflas noktasına gelmesi işyerlerin kapanması işsizliğin artmasında etkili olmuştur (Gögebakan, 2014:71).

Gelirlerin azalması, artan işsizlik, Yunanistan'ın ve Yunanlıların ülke dışındaki olumsuz imajı vatandaşların gelecek kaygılarını arttırmakta ve ülke içinde olumsuz ve umutsuz bir atmosfer yaratmaktadır (Anonim, 2011:1-2). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'ın tarihinde ilk defa iktisaden faal olmayan nüfus, iktisaden faal olan nüfusun önüne geçmiş durumda. İktisadi durgunluk ile işsizlik rakamı daha önce hiç görülmemiş bir seviyeye ulaşmıştır (Lanara, 2012:5).

Tablo 11: Yunanistan'da İşsizlik

Yunanistan	Enflasyon (%)	İstihdam ve İşsizlik		
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	İşsizlik (%)	Çalışan (1000 kişi)	Nüfus (1000 kişi)
2011	3,12	17,85	4,05	11,123
2012	1,03	24,42	3,69	11,086
2013	-0,85	27,47	3,51	11,004
2014	-1,394	26,5	3,54	10,927
2015	-1,09	24,9	3,61	10,858
2016	0,01	23,76	3,63	10,851
2017	1,27	21,89	3,71	10,845

Kaynak: Uluslararası Para Fonu, **Seçilmiş Ülkeler ve Konular İçin Rapor**, (Yazar tarafından derlenmiştir.) http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/weorept.aspx?sy=2011&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=42&pr1.y=12&c=174&s=NGDP_R%2CNGDP%2CPCPI%2CPCPIPCH%2CTM_RPCH%2CLUR%2CLE%2CLP&grp=0&a=. (Erişim: 25.02.2018).

Yunanistan'daki durgunluk 2011-2013 yılları arasında enflasyonda ve GSYH'de azalışa neden olmuştur. 2011 yılında %3 oranında olan enflasyon değeri 2012 yılı içerisinde %1 seviyelerine kadar düşüş göstermiş işsizlik oranında ise %7'lik bir artış gerçekleşerek, %17 iken %24 seviyelerine yükselmiştir. 2013 yılında ilk kez -%0,8 oranında deflasyon gerçekleşmiş işsizlik oranı ise %3'lük bir artış daha göstermiş ve %27 seviyelerine ulaşmıştır.

Bu artışın temel nedeni alınan mali ve yapısal tedbirlerdir. Çünkü alınan tedbirler sonucunda şirketler derin bir durgunluğa girmiş, birçok şirket iflas etmiş ve işten çıkarmalar başlamıştır (Yurdakul ve Öneren, 2018:98). Yunanistan'da yaşanan istihdam kaybının çoğu yerel ve esnek işgücü piyasasına sahip olan işletmelerde gerçekleşmiştir. Bu dönemde Orta ve büyük işletmelerdeki iş kayıpları küçük işletmelerde gerçekleşen kayıpların yarısı kadardır (Ioannides ve Pissarides, 2015:365).

Öyle ki; bu süreçte bazı büyük ölçekli işletmeler krizi etkilenmeye başladığı andan itibaren, yatırım aşamasında olan projelerini durdurmuş, borçlanmayı en düşük düzeyde tutmuş, uygulayacakları son tercih olan işten çıkarmalara başvurmadan önce çalışanların ücretlerinde düzenleme gerçekleşmiş, üretimdeki ham maddeleri yerli malı olarak tercih etmiş ve daha düşük maliyetlerle üretilen ürün odaklı olarak satışlarda yaşanan düşüşleri telafi etmeye çalışmışlardır. Bir çok işletmenin kapanarak, işçi çıkardığı bu süreçte,

büyük işletmelerde dahi alınan önlemler problemi tamamen çözememiş sadece en aza indirmişdir (Yurdakul ve Öneren, 2018:99).

2014 yılında deflasyon da artış görülmüş olmasına rağmen işsizlikte hafif düşüş görülmektedir (Tablo 10). Çünkü Yunanistan'ın Avrupa Birliğine üye olmasından dolayı, ekonomisinde meydana gelebilen sorunlar konusunda, AB tarafından ayrıca yardımlar sağlanmaktadır. Ancak Mayıs 2014 tarihinden sonra işsizlik oranlarında düşüş eğilimi gözlenmesine rağmen, Yunanistan'ın işsizlik oranları halen oldukça yüksektir (Anonim, 2017:14). 2015 yılında deflasyon devam etmiş, işsizlikte ki azalış sürmüştür. 2016 ve 2017 yıllarında ülke eksi enflasyondan kurtulmuş ve işsizlikteki azalış devam etmiştir.

Yunanistan'ın işsizliğini önlemek ve azaltmak amacıyla, AB ve Yunanistan tarafından kriz öncesi ve kriz döneminde alınan önlemler elbette söz konusu olmuştur. Bu önlemleri kısaca açıklarsak; İzlanda, Liechtenstein, İsviçre, Norveç ve Avrupa Birliğine üye olan ülkelerinin iş gücü dolaşımını ve iş arayanlar ile işverenler arasındaki iletişimi kolaylaştırmak amacıyla iş gücü piyasasına yönelik 1993 yılında Avrupa Komisyonu yönetimi tarafından "EURES" örgütü kurulmuştur. "EURES" iş gücü piyasasına yönelik bir Avrupa bilgi servisidir; ulusal düzeyde ise bu görevleri kamu istihdam hizmetleri (PES) yürütmektedir (Özdemir, 2011:14-15).

2012 yılında somut adımlar atılarak, Avrupa Komisyonu 29 Haziran 2012 tarihinde genç işsizliğin azaltılmasına yönelik Avrupa Sosyal Fonundan (ASF) üye devletlerin mali destek almasını onayladı ve üye devletlerin bu fon aracılığıyla istihdam sübvansiyonlarını finanse edebilmelerine olanak sağladı. Aralık 2012 tarihinde Avrupa Komisyonu "Gençlik İstihdam Paketi" içeren bir teklif sundu ve Nisan 2013'te ise Konsey tarafından üye devletlere sunulacak olan bu destek paketi kabul edildi (Escudero ve Mourelo, 2017:3).

Uzun vadeli işsizliğin Avrupa Birliği içerisinde üye ülkelerin potansiyel büyümeyi engellemesi, Sosyal dışlanma sorununu meydana getirmesi, yoksulluk ve eşitsizlik riskini arttırmışından dolayı, 22 Nisan 2013 yılında kabul edilmiş olan "Gençlik

Garantisi”, üye devletlerarasında yeni bir yöntem olarak ortaklık içinde çalışmalarını gerektirmektedir (Dam, 2016:1-3).

Kamu istihdam hizmetleri (PES) 17 Haziran 2014 tarihinde AB’ye üye ülkelerin iş gücü piyasasını kolaylaştırmak ve istihdamı arttırmak amacıyla kurulmuştur (Kourkoulas Ve Schulz, 2014:4). Yunanistan’da 2014 yılında deflasyonda artış gerçekleşmiş, enflasyon seviyesi -%1,5 düzeyinde olmasına rağmen işsizlik oranında %1 azalış gerçekleşmiştir.

Uzun yıllar süren düşük büyüme ve düşük iş olanakları sonrası 2014 yılında uzun süreli işsizlik 12 milyondan fazla çalışanı etkilemiş ve uzun süreli işsiz kalan her beş kişiden biri iş arama çabalarının olumlu sonuçlanamaması nedeniyle cesaretleri kırılmakta bu yüzden istihdam edilebilmeleri için önlerinde bulunan engellerin kaldırılmasına yönelik iş entegrasyonu sözleşmesi uygulanmaktadır (Dam, 2016:1).

Avrupa Birliği’ne üye olan ülkelerde girişimcilik konusunda ilk adımı atan gençlere yönelik ülkeden ülkeye farklılık gösteren mali destekler sağlanmakta, Fransa gibi ekonomik anlamda güçlü ülkelere ilk olarak ödenen tutar 450€ iken Yunanistan gibi ekonomik sorunlar yaşayan ülkelere 29.000€ olarak gerçekleşmektedir (OECD, 2012:16)

Avrupa Birliği tarafından istihdamı arttırmaya yönelik politikalara ek olarak Yunanistan’da, OAED İş gücü İstihdam Kurumu da harekete geçmiş ve işsizlik yardımları gerçekleştirmeye devam etmiştir. OAED tarafından, 30 yaş üstü kişilere eğitim verilmiş, ASF’den 4,363 milyar Euro’luk finansman sağlayan Yunanistan’a kişi başı olarak 350 Euro düşmektedir. Yunanistan’ın 2007-2013 dönemi için uygulamaya geçirmeye çalıştığı aktif politikalarının %71,6’sı ASF tarafından finanse edilmektedir (Gençler, 2011:18).

Yunanistan’da gerçekleşen bu kadar yardım ve uyguladığı istihdama yönelik politikalar, 2014 yılı sonrası enflasyon seviyesinde gerçekleşen artışa bağlı olarak, etkisini göstermeye başlamış ve işsizlikte azalış göstermiştir (Tablo 2). Ancak Yunanistan’ın işsizlik sorunu devam etmektedir çünkü küçük işletmelerin var olması

zayıf talep ve kayıt dışı istihdamın yüksek bir orana sahip olması Aktif işgücü piyasası politikası gibi önlemlerin etkisini azaltmaktadır (European Parliament, 2015:8). Durgunlukla beraber sadece Yunanistan'da değil Avrupa Birliğine üye ülkelerdeki işsizlik oranı, krizin ardından yüksek bir seviye göstermiş ve alınan önlemler sonrası düşüş gerçekleşmiştir, buna rağmen uzun vadeli işsizlik hala çok yüksek seviyelerdedir (Dam, 2016:1).

3.3. Yunanistan'da Ücretler

1974 sonrası demokratik yapının oluşması ve 1981 yılında AB'ye katılım sayesinde Yunanistan 1990'larda Balkanlarda istikrarlı bir yapıya sahip tek ülke konumuna gelmiştir. Yunanistan'da geniş tarımsal sektörün, küçük-orta büyüklükte işletmelerin ve geniş kayıt dışı ekonominin varlığı, ucuz iş gücüne ihtiyaç doğmasını sağlamıştır (Yavuz, 2014:78-79).

Yunanistan'da özellikle ekonomide gerçekleşen ciddi ve uzun bir daralma, tüketimdeki keskin düşüş nedeniyle ekonomik durgunluk ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak iş gücü piyasası da kötüleşmiş, işsizlik oranları rekor seviyelere yükselirken istihdamda da aynı şekilde düşüş gerçekleşmiştir (Karantinos, 2013:6). Ayrıca yoksulluk veya sosyal dışlanma riski olan kişilerin sayısı da çarpıcı biçimde artmıştır ki; 2012 yılında, öncelikli olarak gençleri etkileyen işsizlik oranı %24,2 seviyelerine ulaşmıştır. 2010-2012 yılları döneminde hükümet, özellikle istihdamı koruma, ücret belirleme ve sosyal işler alanında önemli reformlar başlatmıştır (Karantinos, 2013:6).

Yunanistan'da 2010 yılından sonra geniş kapsamlı bir dizi yasal değişiklikler meydana getirilmiştir. Yeni işler için deneme sürelerinin bir yıla kadar uzatılması, asgari ücretlerin %22, gençler için %32 azaltılması gibi gerçekleştirilen bu yasal düzenlemeler bir yandan işletmelerin uluslararası rekabet gücünü artırırken, diğer yandan tek gelire sahip hane halkı gelirlerindeki düşüşten dolayı iç talebin daha azalmasına yol açmıştır (Karantinos, 2012:14).

2010 yılında uygulamaya konulan kemer sıkma politikası sadece asgari ücret üzerinde gerçekleştirilmemiştir. Kemer sıkma politikasıyla birlikte kamu sektöründe ücretler %20, kamu işletmelerinde ise %30 düşürülmüş, 30.000 memura normal ücretin sadece %60'lık kısmı ödenmiş 1.000 Euro'nun üzerinde emekli maaşlarında yüzde %20 kesinti ve 55 yaş altındaki emeklilerin aynı düzeylerindeki maaşlarında ise %40 kesinti gerçekleştirilmiştir. Tüm bu politikalarda, 19-20 Ekim 2011 tarihlerinde gerçekleşen grev ile birlikte hayatı olumsuz etkiledi (Petrol-İş Sendikası, 2011:3).

Tablo 12: Yunanistan'da Yıllık Ortalama Ücretler

Yunanistan	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Yıllık Ortalama Ücretler (\$)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları		
2011	3,12	17,85	21.274,00
2012	1,03	24,42	20.270,00
2013	-0,85	27,47	18.983,00
2014	-1,394	26,5	19.160,00
2015	-1,09	24,9	18.880,00
2016	0,01	23,76	19.189,00

Kaynak: OECD, **Ortalama Ücretler**, https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=AV_AN_WAGE#, (Erişim: 08.03.2018).

Yunanistan'da, uygulanan kemer sıkma politikası sebebiyle 2010-2013 yılına kadar iç talebin önüne geçilerek dezenflasyon yaşanmış, enflasyonda küçülme görülmüştür. Yaşanan dezenflasyonun ve deflasyonun ücretler üzerindeki etkisini incelediğinde, 2011-2012 yılları arasında ortalama ücretlerde %5 düzeyinde düşüş gerçekleşmiş, 2012-2013 yılları arasında ise 2011 yılı baz alındığında düşüş oranı %11'e çıkmıştır. 2014 yılı içerisinde ortalama ücretler %1 oranında artış göstermiştir (Tablo 12).

Yunanistan'a birçok yardım yapılmış 2012 ve 2013 yılları içerisinde işsizlik oranı düşürülmesine yönelik yardım paketleri Avrupa Birliği tarafından kabul edilmiştir. 2014 yılında ücretler artmış, işsizlik ise azalmıştır. 2015 yılında işsizlik düşürülmüş, ücretler istikrarını koruyamayarak düşüş göstermiş olsa bile, 2016 yılında ülke ilk kez ılımlı enflasyona kavuşmasıyla, işsizlik oranındaki düşüş ile birlikte yıllık ortalama ücretlerde de artış gerçekleşmiş 2014 yılındaki seviyesine döndürülmüştür. Ancak 2016 yılında yıllık ortalama ücretler 2011 yılına göre hala düşük seviyededir.

Tablo 13: Yunanistan’da Asgari Ücretler

Yunanistan	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Asgari Ücretler (\$)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları		
2011	3,12	17,85	14.140,00
2012	1,03	24,42	11.309,20
2013	-0,85	27,47	11.052,20
2014	-1,394	26,5	11.199,30
2015	-1,09	24,9	11.397,20
2016	0,01	23,76	11.492,10

Kaynak: OECD, **Asgari Ücretler**, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=RMW>, (Erişim:08.03.2018).

Ülke ekonomisinde asgari ücret incelendiğinde ise, 2011-2012 yılları arasında kemer sıkma tedbirlerine bağlı olarak asgari ücretlerde %20’lik bir düşüş gerçekleşmiştir. 2013 yılında %20’lik azalışa ek olarak %2’lik oranında bir azalış daha söz konusu olmuş, ülke 2013 yılında ilk kez düşük düzeyde deflasyon yaşamış, 2014 yılında ise deflasyon oranı artış göstermiştir.

AMB tarafından deflasyonun olumsuz etkisinden kurtulabilmek için Haziran 2014 sonrası 2014 yılı içerisinde 3 defa faiz oranları düşürülmüş ve 2015 yılı içerisinde faiz indirimlerinin yeterli olmamasından dolayı parasal genişleme ile genişletici politikalar sürdürülmüştür. Faiz oranlarının düşürülmesi, ücretler ve gelirlerde artışa neden olmuş olsa da ekonomik büyümeyi sağlayamamıştır (Tablo 1 ve Mavridis, 2018:1). Yunanistan’daki firmaların karlılığında ve ücretlerde gerçekleşen iyileşme, işsizlik oranının kademeli olarak düşmesi kısaca öngörülen ekonomik büyüme, özel kesim tüketiminin hafif bir artışına dayanmaktadır (Monokroussos ve Diğ., 2017:2).

Yani Mavridis ve Monokroussos’e göre, talepteki artışa bağlı olarak ücret ve gelirlerde artışın meydana gelmesi, ekonomideki durgunluğun ücretleri olumsuz etkilediğini desteklemektedir. Bu durumda hükümet tarafından alınan önlemlerle ülke içerisinde iç talep daraltılmış, ücretler düşürülmüştür; ancak 2014 yılı itibariyle faiz oranlarının indirilmesi (Tablo 1), iç talep ile ithalat ve ihracatta artışa neden olmuş (Tablo 3 ve Tablo 4), ücretleri olumlu etkilemiş, işsizlik ise azalma göstermiştir.

2015 yılında AMB'nin parasal genişlemeye devam etmesine bağlı olarak 2016 yılında iç talebin artış göstermesi sonucu (Tablo 3; Tablo 4) asgari ve ortalama ücretlerin artmasına ve işsizliğin azalmasına (Tablo 2) olumlu olarak yansımıştır. Oysa ülkede pozitif arz şoku nedeniyle arzı karşılayabilecek talebin olamaması düşünüldüğünde ve/veya negatif talebin faiz oranlarının indirilmesine rağmen sürmesi ücret ve gelirleri olumsuz etkileyebilecektir.

Öyle ki; 2010 yılı itibariyle hayata geçirilen kemer sıkma politikası ile gerçekleşen durgunluk, Yunan halkının fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemekle birlikte yoksulluk ve gelir eşitsizliği gibi tüm önemli sosyal faktörleri ciddi derece bozdu (Mavridis, 2018:7).

Asgari ücretlerde 2011 yılı baz alındığında 2016 yılında gerçekleşen düşüş oranının ortalaması %4'e yakın iken, bu oran yıllık ortalama ücretlerde kamu çalışanlarının, memurların ve emeklilik maaşlarında yaşanan kesintinin olmasına rağmen %2 düzeyindedir. Asgari ücrette gerçekleşen ortalama %4'lük düşüşün, ortalama ücretlere olan etkisi düşünüldüğünde kesin olmamakla beraber belirli grupların bu sonuçtan etkilenmediği ve belirli grupları ise önemli derecede etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca işsizlik oranının 2011 yılından sonra yüksek seviyelerde olması ve 2011 yılındaki seviyesine indirilememiş olması bu görüşü desteklemektedir (Tablo 2).

3.4. Yunanistan'da Kayıt Dışı Ekonomi

Yunanistan'daki kayıt dışı ekonomide genel olarak serbest meslek sahipleri başta olmak üzere orta ve küçük işletmelerin payının büyük olduğu görülmektedir. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, Yunanistan ekonomisine hâkim olmakla birlikte, Yunanistan, Avrupa'daki serbest meslek sahiplerinin en yüksek yüzdesine sahiptir (Katrougalos ve Koller, 2016:24). En fazla dokuz çalışanı olan küçük ölçekli işletmeler, Yunanistan'daki tüm işletmelerin %96'sını, toplam işgücünün %55'ini istihdam etmektedir. Yunan ekonomisinin bu yapısal özelliği, kayıt dışı çalışmanın yaygınlığını anlamaya yardımcı olmaktadır (Katrougalos ve Koller, 2016:24).

Yunanistan'daki kayıt dışı ekonomi 2001 yılında Euro'ya ilk geçtiği dönemlerde de ülke ekonomisine hâkim olan bir sorundur. Yunanistan ekonomisinde Euro'nun başlangıcında kayıt dışı ekonomi büyük yer tutmaktaydı. Kayıt dışılıktaki bu fazlalık ise vergi gelirlerini azaltmaktadır (Yavuz ve diğ., 2013:139). Üretmeden tüketmeye geçip AB'den gelecek yardımlara dayamanın yanında Yunanistan'ın en büyük sorunlarından bir tanesi de artık normal ve sistematik hale gelmiş olan "Yolsuzluktur"(Akhan, 2012).

Bunu kadrolaşma ve rüşvet izlemektedir. Yolsuzluk sorunu, yeni başkan olduğunda Yunanistan Başbakanı tarafından bile dile getirilmekle kalmamış Almanya merkezli Transperancy İnternational adlı bir sivil toplum örgütü yolsuzluğun Yunan devletinin bir kültürü haline geldiğini tespit etmiştir (Akhan, 2012).

2000'li yıllarda yaşanan yapay toplumsal refahtan dolayı iktidara gelen hükümetin kamu açıklarını gizlemesi ve yapısal mali reformları ertelemeleri yüzünden çıkan krizi, ülkede artarak devam eden yolsuzluklar ve kayıt dışı ekonominin varlığı da iyice derinleştirmiştir (Ünay ve diğ., 2016:18). Ayrıca sosyal katkıların Yunanistan'da GSMH oranı bakımından sürekli EU16 ortalamasının gerisinde olduğu görülmektedir. Bütün bunlar gerek kayıt dışı istihdamdan, gerekse vergi toplanmasında yaşanan sorunlardan dolayı ülkedeki kayıt dışı ekonominin büyük olduğunu düşündürmektedir (Dağdelen, 2011:8).

OECD'nin yayınladığı 2009 tarihli raporun bulguları bu düşünceyi doğrular özelliindedir. Bu rapora göre vergi toplanmasında yaşanan sorunların başında yolsuzluk ve vergi kaçakları yatmaktadır. Vergi kaçağı ise daha ziyade vergi denetimlerinin yetersizliği gibi benzeri nedenlerle kayıt dışı ekonominin büyük bir boyuta sahip olmasından meydana gelmektedir (Dağdelen, 2011:8).

Gögebakan'a göre (2014:68-69); Son yıllarda kullanılan dijital sistemle 12 milyar vergi cezası tahsil edilmiş, aralarında eski bir bakanında olduğu 10'u aşkın ünlü kişi, vergi borçları ve yolsuzluk yüzünden ceza evine konulmuştur. Vergi uzmanı ve Yunanistan ticaret bakanı olan Antonis Mouzakis: vergi kaçaklığı ile mücadele eden makamların hem borçlar hem de resesyona uğradığı kısır döngüyü kırmak zorunda olduğunu belirtiyor. 2008 yılından beri işletmelerin cirosunun düşmesi ve çoğunun zarar

etmesi yüzünden vergi borçlarını ödeyemiyorlar. Özellikle son yıllarda küçük işletmeler üzerinde artan vergi yükü yüzünden vergisini ödemekle ailesinin geçimini sağlamak arasında kalan kişiler vergisini yatırmamakta ve 2013 yılında da benzer durum ağırlıklı olarak görülmektedir. Yunan halkı vergileri haraci (haraç) olarak görerek yatırmak istememektedir.

Vergi kaçakları, devletin vergi gelirlerini olumsuz olarak etkileyen bir faktör olup, devletin yapacağı harcamaları da olumsuz olarak etkilemektedir. Devlet harcamalarının, artan bütçe açıkları nedeniyle olumsuz olarak etkilenmesi de sosyal harcamaların olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır. Yunan Hükümeti, yasallığı sağlamak için güçlü bir irade göstermiş, aynı zamanda Avrupa Birliği Konseyi Başkanlığının önceliklerinden biri olan kayıt dışı çalışmayla da mücadele etmiştir (Anonim, 2015:5).

Yunanistan'daki kayıt dışı ekonominin üstesinden gelmek için, kayıt dışı ekonominin yaygınlığına yol açan makro düzeydeki ekonomik ve sosyal koşulları değiştirmeye ihtiyaç vardır (ILO, 2016:39). Bunlar kişi başına düşen GSYH'deki düşüşün telafi edilmesi, Yönetişimin iyileştirilmesi, kamu sektöründeki yolsuzluğun azaltılması ve işgücü piyasasına müdahalelerine yönelik harcama düzeylerini korumak iyileştirmek ve en savunmasız gruplara yardım etmek, sosyal harcamaların artmasını sağlamak, Yunan toplumu için giderek artan maddi yoksulluk etkisini azaltarak daha etkili sosyal transfer sistemleri geliştirmektir (ILO, 2016:39).

Bu nedenle ilgili bakanlıklar⁸ çeşitli görevler üstlenmiştir. Çalışma Sosyal Güvenlik ve Dayanışma Bakanlığı kayıt dışı istihdam ile mücadele kapsamında 1955 yılında İş müfettişliği (SEPE) kurumunu kurmuştur (Katrougalos ve Koller, 2016:41-42)⁹. SEPE, İşsizlik ödeneğini yasadışı yollardan alan işçilerin kayıt dışı istihdamı ile mücadele etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle işsizlik ücreti alırken çalışan işçi başına 3.000€,

---

⁸ Çalışma Sosyal Güvenlik ve Dayanışma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sosyal Sigorta Kurumları ve diğer bakanlıklar

⁹ İş mevzuatındaki iş kazaları, güvenliği ve işçi sağlığı gibi hükümlerin işletmelerde uygulanması, Kayıt dışı istihdam ve sigortasız işçilerin soruşturmalarının yürütülmesi, İstihdamın etkinliğinin artırılarak, korunabilmesine ilişkin bilgi ve önerilerin sağlanmasının yürütülmesi, ayrıca bu faaliyetleri yürütürken istedikleri işletmeyi özgür bir şekilde denetleyebilmektedir (Katrougalos ve Koller, 2016:41-42).

işsizlik ücreti alırken aynı işveren tarafından yeniden çalıştırılması karşılığında ise 5.000£ işçi başına ceza kesilmektedir (European Commission, 2017:5).

İşverenleri kayıt dışı çalışanları işe almaya teşvik etmek amacıyla getirilen (4554/2018 sayılı) kanun ile, işveren 10 iş günü içinde kayıt dışı çalışanları, en az 3 aylık bir süre için tam zamanlı bir iş sözleşmesi kapsamında tutması halinde, uygulanan para cezası üzerinden indirim sağlamaktadır (Papakonstantinou ve Zacharakis, 2018:2). Yine aynı kanun ile, İş teftiş otoriteleri tarafından yapılan teftiş sonrası tespit edilen, beyan edilmeyen her bir çalışan için 10.500£ ceza sonrası, 3 yıl içerisinde beyan edilmeyen çalışanın tekrar tespit edilmesi halinde %100, müteakip her ihlalde %200 oranında ceza arttırılmaktadır (Papakonstantinou ve Zacharakis, 2018:2). Yunanistan kayıt dışılık konusunda aldığı önlemler ile her geçen yıl kayıt dışılığı düşürebilmekte, ancak ülke ekonomisinde kayıt dışılık hala yüksek seviyelerdedir.

Tablo 14: Yunanistan’da Devlet Vergi Gelirlerinin/GSYH

Yunanistan	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Sosyal koruma harcamaları (€)	Devlet Vergi Gelirleri GSYH (%)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları			
2011	3,12	17,85	56.533,44	22,07
2012	1,03	24,42	53.538,85	23,6
2013	-0,85	27,47	47.578,46	23,74
2014	-1,39	26,50	46.578,46	24,38
2015	-1,09	24,90	46.394,59	24,94
2016	0,01	23,76	46.541,66	26,69

Kaynak: Dünya Bankası, **Devlet Vergi Gelirlerinin/GSYH’ye oranı**, <https://data.worldbank.org/indicator/GC.TAX.TOTL.GD.ZS?end=2016&locations=GR&start=2011>, (Erişim: 10.02.2018).

Yunanistan’da 2011 yılı sonrası enflasyon oranı 2016 yılına kadar azalış göstermiş, Devlet vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı da 2011 yılından sonra 2016 yılına kadar artış göstermiştir. 2011-2014 yılı arasında sosyal koruma harcamalarında ise ciddi azalış meydana gelmiştir. 2011 yılında 56 Bin Euro olan sosyal harcamalar, 2014 yılına gelindiğinde 46 Bin Euro olarak gerçekleşmiştir. Ülkenin 2012 yılı sonrası gelir dağılımı bozulmuş, 2011 yılında %34,8 olan gini katsayısı 2014 yılında %35,8 olarak gerçekleşmiştir.

Yunanistan ekonomisi, kamu kesimi borçlarını ve geniş bütçe açıklarını azaltabilecek etkin bir vergi sistemine sahip değildir. Özellikle serbest meslek sahiplerinden elde edilen vergi kazançları oldukça yetersizdir. Yunanistan'da hükümetler vergi gelirlerini arttırmak için KDV oranını yükseltmiştir. Bu durum vergi gelirlerinin GSMH'a oranını yeterli düzeyde olmasa da artırmıştır. (Erarslan ve Timurtaş, 2015:33). Yunanistan'da vergi gelirlerinin artırılması ekonominin fazlasıyla daraltılmasına yol açmaktadır, oysa ekonominin canlanabilmesi için genişletici maliye politikası ile vergi gelirleri azaltılmalı, sosyal koruma harcamaları ise arttırılmalıdır (Tablo 14, Tablo 15).

Deflasyon sorununun nedeni, likidite yetersizliği ve talep düşüklüğüne bağlı ise çıkış noktası para basmak ve talebi artırmaktır. Avrupa Birliği, Yunanistan'a kemer sıkma politikasına zorlayarak bunun tam tersini yapmaktadır. Daralmış bir ekonomiyi daha da daraltmaktadır (Bakan, 2015)¹⁰. Çünkü Yunanistan'da kriz öncesinde kapsamlı bir ekonomik reform paketinin yürürlüğe konulmaması ve kamu borç stokları ile bütçe açıklarını düşürmeye dönük daraltıcı maliye ve para politikalarının uygulanmaması sonucunda, 2009 yılında söz konusu borç ve açıkların yerel kaynaklarla çevrilme şansı kalmamıştı (Erarslan ve Timurtaş, 2015:32).

Yunanistan'da Euro'ya geçiş ile birlikte harcama disiplininin bozulması, düşük faiz oranları ile borçlanma olanağı karşılına sorun olarak çıkmıştır. Yunanistan'da yıllardır sürdürülen genişlemeci maliye politikaları, mali ve makroekonomik dengesizlikleri de beraberinde getirmiştir (Yılmaz, 2013:59). Avro Alanı'nda gerek özel sektör gerekse kamu sektöründe aşırı borç düzeyi devam ederken, özellikle çevre ülkeler kemer sıkma (mali konsolidasyon) politikalarına devam etmektedir. Avro Alanı'nda PIIGS ülkelerini borç deflasyonu konusunda ayrıcalıklı kılan neden ise mali konsolidasyonla ilgilidir kemer sıkma politikası uygulayan ülkelerin GSYH'da en fazla daralmayı yaşadığı sonucuna ulaşmışlardır. Mali konsolidasyon ve GSYH'deki daralma açısından Yunanistan başı çeken ülke olmuştur (Ulusoy ve Diğ., 2015:22).

---

¹⁰ Mali tuzak olgusu, ekonominin durgunluk dönemlerinde meydana gelen ve özellikle bu dönemlerde uygulanan vergi artışları sebebiyle ekonomideki gerilemenin daha da kronik bir hal aldığı durumu ortaya koymaktadır (Gergerlioğlu, 2017:335).

Nihai olarak Yunanistan’da daralmış ekonominin daha fazla daraltılması, kamu borç yükünün fazla olması nedeniyle oluşan yüksek kamu bütçe açıklarının azaltılmasıdır. Yüksek borçlanma kamu bütçe açığının azaltılması için uygulanan kemer sıkma (mali konsolidasyon) politikası mali tuzak olgusunun meydana gelmesine yol açmış ve Yunanistan mali tuzak içerisine girmiştir. Bu durum Büyük Buhranı hatırlatmakta ve daralmış ekonominin daha fazla daraltılması ekonomiyi durma noktasına getirerek ciddi sorunlara yol açmaktadır.

3.5.Yunanistan’da Sosyal Koruma Harcamaları

Yunanistan’da, 20.YY’nin başından 1940’lı yılların sonlarına kadar sosyal koruma ve gelir dağılımına yönelik politikalar, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası Sosyo-Ekonomik gelişmelerle yakından bağlantılıdır. Savaştan yakın zamanda çıkmış bir ülke olarak zaten birçok sosyal ve ekonomik zorlukla karşılaşan Yunanistan bir de 1946-1949 yılları arasında iç savaş yaşamış; iç savaş sonrası ise ABD’den aldığı Truman ve Marshall yardımları ile ekonomik olarak toparlanmaya çalışırken Sosyal politikaları ikinci planda tutmuştur (Günel, 2009:68-69).

Ülkede “Sosyal Yardım” kavramı yakın zamana kadar, mülteciler ve depremzedeler gibi gruplara yönelik acil toptan koruma programlarına işaret etmekteydi. Anlık krizlere karşı daha sürekliliği olan yardım programları geliştirilmiş ve ilk olarak 1960 yılında yasalaşan, yetim tek ebeveynli, özürlü risk altında veya yoksul çocuklara yardım götürmeyi amaçlayan “korumasız çocuklar programı”dır. 1973’te ise 57 numaralı KHK ile düşük gelirli gruplardaki kişiler de tıbbi harcamalarının karşılanmasından yararlanabilme konumu edinmişlerdir (Kaya, 2009:55).

Vergi konusunda yapılan yardımlar ve diğer destekler Avrupa ülkelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Yunanistan’ında içerisinde olduğu dokuz AB üyesi ülkelerde hem aileler için vergi indirimi hem de ailelere yönelik diğer maddi yardımları sağlamaktadır (Tosunoğlu, 2014:159).

Ancak Yunanistan 2010 başında borçlarını ödeyemez duruma geldiğinde, Euro bölgesinin krizini derinleştirdi. Bunun üzerine Avrupa Komisyonu Yunanistan'ın kamu giderlerini azaltıp kamu gelirlerini arttırarak 2012'de bütçe açığı oranını %32'ye çekmesini istedi (Uçar ve Ay, 2015:24). Böylece Yunanistan sağlık ve bakıma ilişkin harcamalardan tasarruf önlemi alarak azaltmış, sosyal fayda ve kamu yatırımlarında kesinti gerçekleştirmiştir (Beken, 2016:100).

Yunanistan'ında içerisinde olduğu AB'de, ekonomik kriz sonucu artan işsizlik ve düşük gelirler sonucunda eğitimde kamusal desteğe olan talep artarken, arz tarafında eğitimin finansmanı meydana gelen bütçe açıkları nedeniyle kamu bütçesine ağır bir yük olmaya başlamıştır. Üye ülkelerin bütçe açıklarını azaltma çabaları eğitime yönelik harcamalar üzerinde önemli baskılar yaratmış ve Avrupa Birliği'nde kriz sonrası öğretmen sayıları düşmüş, öğretmen maaşlarında da azaltmalara gidilmiştir (Tosunoğlu, 2014:171).

Tablo 15: Yunanistan'da Sosyal Koruma Harcamaları

Yunanistan	Enflasyon (%)	İşsizlik (%)	Sosyal koruma harcamaları (€)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları		
2011	3,12	17,85	56.533,44
2012	1,03	24,42	53.538,85
2013	-0,85	27,47	47.578,46
2014	-1,394	26,5	46.578,46
2015	-1,09	24,9	46.394,59
2016	0,01	23,76	46.541,66

Kaynak: OECD, **Sosyal Koruma Harcamalar**, (Yazar tarafından derlenmiştir.), https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=SOCX_AGG#, (Erişim: 08.03.2018).

Yunanistan'da sosyal koruma harcamaları 2011 sonrası enflasyonda yaşanan düşüşe rağmen azalış göstermiştir. 2011 yılında 56 Bin Euro olan sosyal koruma harcamaları, 2016 yılına gelindiğinde 46 Bin Euro olarak gerçekleşmiştir. Devlet vergi gelirlerinin GSYH'ye oranı ise istikrarlı bir artış yaşanmıştır (Tablo 15).

Yunanistan'ın artan kamu borcu yükü nedeniyle devlet gelirlerinin finansmanı için vergi gelirleri artırılmış, sosyal koruma harcamalarında mecburi bir azalma gerçekleştirilerek daraltıcı politikalar uygulamak zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Mevcut

kriz ile birlikte Yunanistan'ın sosyal koruma harcamaları için yapılan ödemelerin GSYH'ye oranı Euro bölgesi ortalamasından önemli ölçüde düşmüştür. Bunun nedeni ise, refah devleti kapsamının zayıf olmasıdır (Monokroussos, 2017:2). Deflasyon boyunca uygulanan politikalar, daralan ekonominin daha fazla daraltılması ile ülke ekonomisinde mali tuzak yaşanmıştır.

Yunanistan'ın 2008 küresel finansal krizinden sonra izlediği mali politikalar nedeniyle mali tuzak sürecine girmesi ve bu durumdan çıkamaması, mali tuzak olgusunun iktisat literatüründe kendisini yer bulmasına neden olmuştur. 2008 finansal krizi ile birlikte Yunanistan, kamu borçlarını çevirebilme başarısını devam ettirememiş, bu durum 2008 ve 2009 yıllarında olumsuz etkilere neden olmuştur (Gergerlioğlu, 2017:338).

Yunanistan'da 2010 yılından itibaren uygulanan sıkı maliye politikaları kısa vadede önemli siyasi ve sosyal maliyetler doğurmuştur. Alınan tedbirlerin ekonomik sorunların çözümüne yönelik olumlu etkileri henüz görülmemiş olmakla birlikte artan işsizlik, sosyal hak ve gelir kayıpları nedeniyle geniş halk kesimleri bu süreçten olumsuz etkilenmiş ve kemer sıkma tedbirlerinin yol açtığı işsizlik ile refah ve sosyal güvence kayıpları ülkede sokak gösterileri ve grevlere yol açarak toplumsal huzursuzluğu artırmıştır (Uçar, 2012:13).

Kriz ile birlikte ortaya çıkan durgunluk 2012 yılına gelindiğinde, hem yoksullukta hem de eşitsizlikte, işsizlikteki artışa bağlı olarak önemli ölçüde artış göstermiştir. Krize tepki olarak uygulanan kemer sıkma politikası derinleşen durgunluğu önleyemeyerek, aslında eşitsizliği artıran etkiyi güçlendirdi (Matsaganis, 2013:13).

Yunanistan'da yoksulluk oranı %10'nun üzerinde olup AB içerisinde görece yoksulluk oranının en yüksek seviyelerde olan ülkeler içerisinde yer almaktadır (Solmaz ve Avcı, 2017:58). Sosyal refah harcamaları, sosyal sigortaya nispeten daha az fon sağlamak ve Yunanistan'ın sosyal refah sistemi, yoksulluğun azaltılmasında sınırlı bir rol oynamaktadır, ayrıca ülkenin en savunmasız kesimine çok fazla sosyal güvenlik sağlayamamaktadır (Sundaram ve Umapathi, 2016:8).

Krizin etkisiyle Avrupa Birliğine üye ülkelerde sağlık harcamaları da olumsuz etkilenmiş 2009-2015 yılları arasında sadece %0,7 seviyesinde bir artış görülmüş, Yunanistan'da ise ciddi azalış gerçekleşmiştir (Aysu ve Bakırtaş, 2016:89). Kriz sonrası kendi parasını basabilen ABD, İngiltere, Kanada, Japonya gibi ülkelerle, bağımsız para politikası izleyemeyen, kendi parasını basamayan AB ülkelerinde yaşanan mali tuzak süreçlerinin farklı olduğu açıktır. Kendi parasını basabilen ülkelerde basit mali tuzak büyük mali tuzağa dönüşmemektedir (Göker, 2014:111). Çünkü bu ülkeler (esnek döviz kuru geçerliken) açık piyasa işlemleri yoluyla kısa dönem faiz oranlarında istikrar sağlayabilmekte, uzun dönem faiz hedeflerini tutturabilmekte ve büyük mali tuzaktan kaçınabilmektedirler (Göker, 2014:111). Kendi parasını basamayan Yunanistan'da ise durum farklılık göstermiştir.

Özellikle AB'de mali dengeye verilen değerin çoğu şeyden üstün tutulması, enflasyon hedefli ve rekabet artırıcı politikaların kabul edilerek emek piyasasının temel hedef haline getirilmesi meydana gelen basit mali tuzağın büyük mali tuzağa dönüşmesine yol açmıştır (Kahraman, 2016:95). Böylece Yunanistan'daki basit mali tuzak uygulanan sıkı politikalarla Büyük mali tuzağa dönüşmüş ve ülkede sosyal refah iyice düşmüştür.

3.6. Yunanistan'da Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Yunanistan önceleri yabancı sermayenin çok az olduğu bir ülkedir. Yunanistan'a yabancı sermaye ilgisinin az olmasına; AB'nin büyük pazarlarına coğrafi uzaklığı, ulaşım ağının yetersizliği, pazarın küçük olması, işgücü maliyetleri, bürokratik işlemlerin uzun sürmesi, sendikaların gücü ve son olarak stratejik olarak adlandırdıkları sektörlerde korumacı yaklaşımları neden olarak gösterilebilir (Apak ve Pırıldak, t.y.:2).

Yunanistan'da yatırımın gerçekleşmesi ve büyütülmesi için ön şart bulunmamakla birlikte bir yatırımcı, yatırım ve/veya vergi teşviki talebinde bulunduğu performansına ilişkin veriler aranmaktadır. Yerel katkı, ihracata dönük, ithal ikamesi olması ve teknoloji transferi gibi kriterler Yunan Hükümet yetkilileri tarafından değerlendirilerek yatırım teşvikleri verilmektedir. Ayrıca, yatırım teşviklerinin

verilmesinden sonra verimliliği sağlayamayan firmaların aldıkları teşviklerin iadesi veya kaldırılması mümkün olabilmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2018).

Yunanistan'da geçerli olan ve ağırlıklı olarak AB kaynaklarından sağlanan yatırım teşvikleri yatırımcılara yönelik olağanüstü kolaylık ve imkânlar sağlamakta olup, mevcut teşviklerin büyük bir oranı hibe şeklinde temin edilen sübvansiyonları içermektedir. Yunanistan, AB ile mutabakat çerçevesinde belirlenmiş olan gelişmişlik durumuna göre bölgelere ayrılmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2018). Mevcut alt yapı, kişi başına düşen milli gelir, beşeri ve doğal kaynakların varlığı gibi benzeri somut kriterlere göre ülke altı bölgeye ayrılmıştır. Yatırım teşviklerinde yabancı ve yerli ayrımı yapılmayıp her türlü yatırımcıya benzer imkânlar sunulmaktadır (Ticaret Bakanlığı, 2018).

Küresel finansal krizin ilk etkilerinin ortaya çıktığı 2007 yılında Avrupa Birliği ve Euro Alanı'nda yabancılara ait sermayenin yoğun olarak geldiği gözlenmektedir. Bu dönemde gelişmiş ülkelerde yabancı sermayeli yatırımların azaldığı, gelişmekte olan ülkelerde ise yabancı sermayenin arttığı görülmektedir (Saruç ve Yılmaz, 2016:544). Bölgesel olarak bakıldığında AB ilk sırada yer almaktadır. AB'ye en fazla yatırım yapan ülkeler ise Amerika, İsviçre, Kanada, Japonya olarak sıralanmaktadır. Dolayısıyla finansal krizin ilk aşamasında doğrudan yabancı sermayenin, gelişmiş ülkelere AB'ye yöneldiğini söylemek mümkündür (Saruç ve Yılmaz, 2016:544).

Yunanistan, Portekiz ve İtalya'da ise yıllardır süregelen yüksek kamu borç stoku ve finansal istikrarsızlık gibi nedenlerle doğrudan yabancı sermaye hareketlerinin genel olarak azalma eğilimi içinde olduğu görülmektedir (Saruç ve Yılmaz, 2016:544). Küresel krizin ilk etkilerinin görüldüğü 2007 döneminde AB ülkelerinde doğrudan yabancı sermaye/GSYH oranında artış olduğu görülebilmektedir. 2008 ve 2009 dönemlerinde doğrudan yabancı sermaye/GSYH oranı nispeten azalmıştır. Küresel krizin Avrupa Birliği'nde 2010 döneminde borç krizi olarak gerçekleşmesiyle doğrudan yabancı sermaye çıkışı/GSYH oranının arttığı görülmektedir (Saruç ve Yılmaz, 2016:544).

Durgunluk dönemlerinde faiz oranlarının düşürülmesi ülkeye DYY girişini artırabilen bir faktördür; ancak ülke içerisinde yeterli talebin olmaması işletme faaliyetlerini olumsuz etkileyerek, DYY girişlerini azaltması muhtemeldir. Bu noktada özellikle Hazine müsteşarlığının UDY raporu (2002-2015)'na göre, Yunanistan'dan 2006 yılına kadar Türkiye'ye yatırım girişi olmayıp, yine bu yıllar arasında Türkiye'ye en çok yatırım yapan 8.ülke olmuştur (Felek, 2016:89).

Tablo 16: Yunanistan'da Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Net Çıkışlar

Yunanistan	Enflasyon (%)	Doğrudan Yabancı Yatırımları,
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	Net Çıkışları (€)
2010	4,70	1.697,00
2011	3,12	1.817,00
2012	1,03	679,00
2013	-0,85	-698,00
2014	-1,39	3.015,00
2015	-1,09	1.582,00
2016	0,01	-1.577,00

Kaynak : Dünya Bankası, **Doğrudan Yabancı Yatırımları, Net Çıkışları,**

<https://data.worldbank.org/indicator/BM.KLT.DINV.CD.WD?end=2016&locations=GR&start=2010>,
(Erişim: 01.04.2018).

Yunanistan'da gerçekleşen ithalat 2008-2014 yılları arasında negatif olarak gerçekleşmiş ancak; 2010 yılı sonrası ihracatta pozitif büyüme sağlamıştır (OECD, 2017:2). Yunanistan'da Doğrudan Yabancı Yatırımlar 2006 ve 2008 yılları arasında giriş yapmış, 2010 yılında kriz nedeniyle azalış göstermiştir (Pantelidis ve Effosyni, 2016:1). AB ülkeleri, Yunanistan'ın Doğrudan Yabancı Yatırım girişlerinin %80'inden fazlasının kaynağıydı. 2010 yılı içerisinde sadece Lüksemburg toplam DYY'nin %21'ine sahiptir. Diğer önemli ülkeleri sıralayacak olursak Hollanda, Almanya, Fransa ve Kıbrıs'tır (Unctad, 2012:1).

3908/2011 sayılı Yeni Yatırım Teşvikleri Kanunu ile Yunanistan bugünkü yatırımcının ihtiyaçlarına yönelik belirlemiş olduğu hedefler ve paralel olarak ileriye dönük bir yatırım ortamı yaratmayı amaçlamıştır. Ayrıca kendisini küresel ekonomiye yönelttiği için dışa dönük politikalar kurarak hem yerli hem de yabancı yatırımcılara bu kanun ile yeni ve açık bir yatırım ortamı hedeflenmiştir (Starupgreece, 2011). Yatırım

teşvik kanunu ile 2011 yılı sonrası DYY çıkışlarında azalma gerçekleşmiş ve 2013 yılı da dâhil doğrudan yabancı yatırım çıkışlarında azalış görülmüştür (Tablo 16),

Kriz sonrasında, öncesinde olduğu gibi yatırım sıralamasında Almanya ilk sırayı alırken, ABD ve İsviçre DYY yatırımlarını iki katına çıkarmıştır (İnal, 2017:16). Kriz sonrası İsviçre, ABD ve Almanya gibi ülkelerin doğrudan yabancı yatırımlarını artırmış, 2015 ve 2016 yılları arasında doğrudan yabancı yatırım çıkışı azalış göstermiştir. Yine de Yunanistan'a yapılan doğrudan yatırımlar 2008 krizi sonrası altı yıllık dönemde önceki altı yıllık döneme kıyasla %38,7 azalmıştır (İnal, 2017:16).

2014 yılına kadar iç talepteki durgunluk sürmüş, deflasyon oranı -%1,39 olarak en yüksek değerini yaşamış, DYY çıkışlarında ise, 2013 yılında çıkış olmamasına karşın, 2014 yılında DYY çıkışları 3.01 Milyar\$ değerine ulaşarak en yüksek düzeyde artış görülmüştür. Yunanistan ekonomisi aşırı borçlanma sebebiyle 2009 yılı sonrası daraltıcı politikalar uygulamış ve AMB'nin 2014 yılında faizleri düşürmesiyle ülkenin ücret ve gelirlerinde pozitif etki yaratmış, 2016 yılında iç talepte meydana gelen artış sonucu enflasyonda da gerçekleşen artış ile beraber DYY çıkışlarında azalış gerçekleşmiş, 2015 yılında -%1.1 değerinde olan enflasyon %0,01 değerinde artış yaşanmış, 1.582 Milyar\$ olan DYY çıkışları ise azalış göstererek 1.577 Milyar\$ değerine ulaşarak ülkeye çıkıştan çok DYY girişi olmuştur.

3.7. Yunanistan'da Portföy Yatırımları

Atina Borsası'nın tarihi 1800'lü yılların sonuna dayanmaktadır. 1876 yılında düzenleyici bir kurum olarak Atina Menkul Kıymetler Borsası (Athens Stock Exchange-ASE) kurulmuştur. 1918 yılında Borsa bir kamu kurumu olmuştur. 1995 yılına gelindiğinde ise Borsa, anonim şirket yapısına kavuşmuş tek hissedarı Yunanistan Hükümeti olmuştur (Çikot, 2008:25-26).

2000 yılı mart ayında Hellenic Exchange (HELEX) adı altında bir holding şirketi olarak faaliyetini sürdürmektedir, Helex grubu Atina Borsası, Selanik Borsa Merkezi ve Atina Borsası Takas Kurumu olarak faaliyetini sürdürmektedir. Helex Grubunun

gelirleri 2009 yılında 56 Milyon dolar iken 2010 yılı içerisinde 46 Milyon dolara gerilemiş; Piyasa değeri ise 21 Ağustos 2000 tarihinde 814 Milyon dolar iken, 2010 sonunda şirketin toplam piyasa değeri 428 Milyon dolara inmiştir (Fıkırkoca, 2011:16-17).

2010 yılı sonrası Yunanistan'ın borç krizine kalıcı bir çözüm bulamaması, Yunan bankalarından mevduat çıkışına neden olmuştur. Özellikle son haftalarda artan çıkışlar nedeniyle bankalardaki mevduatların hızla eridiği görülmektedir (Vakıfbank, 2015:3). Yunanistan'da gerçekleşen bu çıkışlar krizin etkisini daha fazla arttırmıştır.

Euro Bölgesinde kamu borçlarının azaltılmasına yönelik uygulanan kemer sıkma (mali konsolidasyon/uyum) politikası ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Eğer, finansal sistem sağlıklı bir şekilde işliyor ve ekonomi büyük dengesizliklerle kemer sıkma politikalarını uygulamaya başlamadıysa, Almanya gibi mali açıkların azaltılmasında başarıya ulaşılabilir (Beken, 2016:103). Ancak Yunanistan örneğindeki gibi normal piyasa finansmanına erişimi kaybetmiş, yüksek bir risk primine sahip olan ülkeler harcamalarını azaltmak zorundadır ya da uluslararası kuruluşlardan finansman sağlanmalıdır ki; buradaki en büyük sorun, ödünç verenlerin mevcut harcama düzeyi nedeniyle gelecekte tehlikeye girmesi olası bir ülkeyi finanse etmek gibi bir nedenlerinin olmamasıdır (Beken, 2016:103).

Bu nedenle Yunanistan'ı borç krizine düşüren kamunun bütçe açığı dışında bir diğer önemli nedende uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının verdikleri kötü notlar ve kredi spread'lerindeki artışlar olmuştur. Böylece finansal piyasalarda çok büyük spekülasyon baskıları oluşmuştur. Yunanistan'ın ekonomik verilerinin 2009 itibariyle kötüleşmesi üzerine uluslararası kredi derecelendirme kuruluşları, bu ülkenin kredi notlarını düşürmüşlerdir. Böylece Yunanistan finans piyasalarındaki belirsizlikler daha da artarak, hükümetin borçlanma imkânlarının azalması sonucunda finansal kriz başlamıştır (Türk ve Eraslan, 2016:288-289).

Tablo 17: Yunanistan’da Portföy Yatırımları

Yunanistan	Enflasyon (%)	Portföy Yatırımları (€)
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	
2010	4,70	26.872,00
2011	3,12	26.574,00
2012	1,03	128.315,00
2013	-0,85	7.663,00
2014	-1,39	8.074,00
2015	-1,09	8.863,00
2016	0,01	10.449,00

Kaynak: Dünya Bankası, **Net Portföy Yatırımları**, (Yazar tarafından derlenmiştir.)

<https://data.worldbank.org/indicator/BN.KLT.PTXL.CD?end=2017&locations=GR&start=2010>,

(Erişim: 01.05.2018).

Yunanistan’a 2010-2011 yılları arasında ülkenin içinde bulunduğu kriz ortamından dolayı portföy yatırımlarında ciddi artış gerçekleşmemiştir. 2012 yılında Portföy yatırımları ciddi bir artış göstermiştir. Sermayenin uluslararasılaşmasıyla bollaşan fon arzının bulunduğu ortamda Yunanistan piyasalardan kolaylıkla fon temin ederek cari açığı kapatabilmiştir (Akçay, 2013:18). Elbette bunda AB gibi güçlü bir ekonomik blokun üyesi olmasının etkisi büyüktür, Ülkenin ihraç ettiği devlet tahvillerinin %60’ını aşan kısmının¹¹, kriz öncesi dönemde AB üyesi ülkeler tarafından alınmış olması bu durumun bir göstergesidir (Akçay, 2013:18).

Ancak küresel krizin başlangıcından itibaren Yunanistan’ın da içerisinde olduğu PIIGS ülkelerinin borsa endekslerinin, bir anlamda da borsada işlem gören menkul kıymet fiyatlarının düştüğü görülmektedir (Ulusoy ve Diğ., 2015:19). Özellikle Yunanistan’ın kredi derecelendirme kuruluşları tarafından kredi notları ciddi derecede düşürülmüş ve Yunan devlet tahvilleri değersiz derecesine kadar getirilmiş ve mevcut krizi tırmandırmıştır (Yavuz ve diğ., 2013:137).

2013 yılında da portföy yatırımlarında azalış gerçekleşmiştir. 2013 yılı mayıs ayında ABD merkez bankası FED’in varlık alımlarını azaltabileceği yönündeki açıklamasının ardından belirsizlik artarken, küresel finansal piyasalarda yeniden oynaklığın artmasına

¹¹ (Yunanistan tarafından ihraç edilen devlet tahvillerinin 2009 yılı sonu itibarıyla, %24,9’u Almanya, %14,3 Fransa, %4,1’i İngiltere ve %18,8’i diğer Euro alanı ülkeleri tarafından alınmıştır.)

yol açmıştır (TSPB, 2016:7). Ülke 2014 yılında -%1,39 düzeyinde deflasyon yaşamış, ve AMB tarafından 5 Haziran'da faiz oranları düşürülmüştür. İlave olarak 2014 yılında yapısal kırılmanın devam etmesine bağlı Atina Borsası %37,6 değer kaybetmiştir (TSPB, 2016:13).

2015 yılında deflasyonda iyileşme görülmüş, portföy yatırımlarında ise çok küçük oranda artış yaşanmış, 2016 yılında Yunanistan deflasyondan kurtulmuş ve enflasyon oranı %0,01 düzeyine yükselmiş, bir önceki yılda 8.863 Milyar\$ olan portföy yatırımları da 10.449Milyar\$ seviyesine yükselmiştir.

3.8. Yunanistan'da Gelir Dağılımı

Yunanistan, yüksek borçlanma sonrası Troyka yardımı karşılığında kemer sıkma politikası uygulamak zorunda kalmış, uygulanan kemer sıkma politikası, ülke ekonomisinde borç deflasyonuna yol açmıştır. Borç deflasyonu, ülkedeki işsizliğin artış göstermesine neden olmuştur. Resesyonun dördüncü yılına girecek olan Yunanistan, kendisine dikte edilen sıkı tasarruf politikasını uygulamakta kararlı oldu. Bu yönde atılan adımlar ülkeyi Latin Amerika ve Güneydoğu Asya ekonomileri düzeyine geriletmiş bulunuyor (Dura, 2012).

Bazılarına göre Yunanistan 2013 sonunda Avro Bölgesi'nden çıkabileceği söz konusu olmuştur. Profesör Nouriel Roubini'e göre; *“Atina sokaklarında 20 bin evsiz var, işsizlik yüzde 22, genç nüfusta yüzde 50. Yunanistan hala borcunu çeviremez durumda. 10 yılda yüzde 120'ye ineceği umulan “borç/milli gelir oranı” için kötü senaryo yüzde 160. Bu da yeniden borç yapılandırması demek”* (Dura, 2012).

Bakan'a göre ise (2015), *“Yunanistan'da işsizlik seviyesinin %25 seviyelerinde olması ve kişi başına düşen gelirin 18.4 bin dolar oluşu ülke içerisinde dengesiz gelir dağılımının, sistemin koruduğu avantajlı ve öncelikli grupların varlığına işaret ediyor. Bu noktada Yunanistan'ın genç işsizlik oranının %50'ye yaklaştığını ve bunun dehşet verici olduğunu da paylaşmakta fayda var. Belli ki kamu borçlarının önemli bir kısmı şişmiş kamu kadrolarına ve emeklilik maaşlarına gidiyor ve bu da kişi başına düşen geliri üretmeden arttırıyor”*.

Tablo 18: Yunanistan’da Gelir Dağılımı (Gini Katsayısı)

Yunanistan	Enflasyon (%)	Gelir Dağılımı
Yıllar	Ort. Tüketici Fiyatları	Gini Katsayısı (%)
2010	4,7	34,1
2011	3,12	34,8
2012	1,03	36,2
2013	-0,85	36,1
2014	-1,39	35,8
2015	-1,09	36

Kaynak: Dünya Bankası, **Gini Katsayısı**, (Yazar tarafından derlenmiştir.)

<https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?end=2015&locations=GR&start=2010>. (Erişim: 01.05.2018).

Yunanistan tablo 10’da görüldüğü üzere 2011 yılında enflasyon düzeyi düşme eğilimi içerisine girmiş, ilk kez 2013 yılında deflasyon yaşayarak 2014 yılında en yüksek deflasyon seviyesine ulaşmıştır. 2014 yılının ortalarında AMB tarafından faiz oranları düşürülmüş, mal ve hizmet ithalat ve ihracatı arttırılmış, tablo 12 ve tablo 13’te görüldüğü gibi ücretleri pozitif etkilemiştir. 2015 yılında deflasyon oranında düşme gerçekleşmiş ve 2016 yılı itibariyle ılımlı enflasyon düzeyine ulaşmayı başarmıştır.

Yunanistan’da yoksulluk 2012 yılında artış göstermiş, 2013’te istikrarını korumuş, 2014 yılı itibariyle 2012 yılı seviyesinin altına düşürmeyi başarmıştır (Leventi ve Matsaganis, 2016:11). Yunanistan’ın yaşadığı uzun durgunluk, fiziksel ve ruhsal sağlığı etkilemiş, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan insanlar 2011 yılından 2014 yılına gelindiğinde en yüksek seviyeye ulaşmıştır (Mavridis, 2018:7).

Yunanistan’da yapılan reformlar ile birlikte reel ekonomi yıkılmış, vergi kaçırma oranı artmış ve yoksulluk endeksinde 2008 yılında 57.sırada iken 2016 yılında 69.Sıraya yükselmiştir (Mavridis, 2018:10). İntihar vakaları 2011 yılı dikkate alındığında 2016 yılında iki katına yakın artış göstermiştir (Mavridis, 2018:8). Küresel Finans Krizi’nin arkasından Avrupa’yı kasıp kavuran kemer sıkma politikası ekonomik zayıflığın süresini uzatacak ve gereksiz bir şekilde işsiz ve yoksul ailelerin acısını yıllarca arttıracak olan gelir adaletsizliğini körüklemektedir (Ünay ve diğ. 2016:20).

3.9. Genel Değerlendirme

Yunanistan’da uygulanması gereken mali konsolidasyon uygulanmayarak, ithalata dayalı tüketimin sürdürülmesiyle kamu borcu ülkenin en büyük sorunu olmuştur. 2009 yılında iktidarın değişerek kamu borcunun bilinenin aksine yüksek olmasının açıklanmasıyla, ülkede borç krizi gündeme gelerek AB ve IMF tarafından ülkeye yönelik yardımlar kaçınılmaz hale gelmiştir. Yapılan yardımlarla ülkenin kemer sıkma (Mali uyum) politikası kapsamında vergi oranlarının artırılması, ücretlerin düşürülmesi, istihdamın azaltılması gibi politikaların uygulanması istenmiş ve kemer sıkma politikası tüketimin azalmasına yol açmıştır. 2009 yılı sonrası ülkede uygulanan daraltıcı politikalar nedeniyle 2010-2012 yılları arasında dezenflasyonu meydana getirmiştir. 2012 yılı sonrası devam eden negatif talebin etkisiyle 2016 yılına kadar deflasyonun meydana gelmesine yol açmıştır.

Yunanistan’ın Maastricht kriterlerine sahip olmasından dolayı, deflasyon ile mücadeleye yönelik para birimini devalüe etme gibi politikalar uygulayamamış ve AB’deki farklı beklentilerden dolayı AMB faiz oranlarındaki indirimi gecikmeli olarak gerçekleştirmiştir. Bu yüzden ülke ekonomisinde kemer sıkma politikası ile basit mali tuzak, büyük mali tuzığa dönüşmüştür. Ülke mali tuzak sürecinden olumsuz olarak etkilenmiş, Yunanistan’da borç deflasyonu ülkenin ciddi sorununa dönüşmüş ve deflasyon sonucu birçok kurum iflas etmiş, işsizlik ve ülkede ciddi sorun olan kayıt dışı ekonomi artış göstermiş, özellikle artırılması gereken sosyal harcamalarının kamu borcu yüzünden kısılarak, vergi gelirlerinin artırılması mali tuzak kavramının gündeme gelmesinin nedeni olmuştur. Uygulanan kemer sıkma (mali uyum) politikası ülke ekonomisinde yoksulluğu artırarak, kamu borcunda beklenen iyileşmeyi sağlayamamış ve kamu borcu artış göstermiştir.

AB ülkelerine yapılan yatırımlar kriz öncesinde artış gösterirken, borç kriz ile Yunanistan’la birlikte tüm ülkelere yapılan yatırımları olumsuz etkilemiş, ancak Yunanistan’a, Liechtenstein ve İsviçre gibi AB ülkeleri tarafından yatırımlar kriz öncesinde olduğu gibi, kriz sonrasında da sürdürülmüştür. Yunanistan’a kriz sonrası AB ülkeleri tarafından doğrudan yabancı yatırımların sürdürülmesine rağmen 2008

öncesindeki 6 yıllık döneme göre sonraki 6 yıllık dönemde %40'a yakın azalış göstermiştir. Böylece ülkede deflasyon ile doğrudan yabancı yatırımlar olumsuz etkilenmiştir. Yunanistan'da kriz ile birlikte portföy yatırımları da olumsuz etkilenmiş ve Yunanistan'daki borsanın değeri 2009 yılında 56 Milyon dolar iken, 2010 yılından 46 milyon dolara düşmüş, ülkenin borç krizine kalıcı çözüm bulamaması nedeniyle Yunanistan bankalarından hızlı bir şekilde mevduat çıkışı gerçekleşmiş ve krizin etkilerini daha fazla artırmıştır. Yunanistan'da gerçekleşen krizin etkilerinin artmasında, Yunanistan'ın mali uyum politikalarına gecikmeli olarak başlamasıyla ülkenin risk priminin artmasından dolayı girdiği mali tuzağın, uluslararası piyasalardan finansman erişimini kaybetmesi ve bu yüzden borçlanabilme kabiliyetini kaybetmiş olması etkili olmuştur. Deflasyon ile birlikte ülkenin gelir dağılımı bozulmuş, yoksulluk ciddi bir şekilde artış göstermiştir

SONUÇ

Fiyatların sürekli olarak düşmesine denilen deflasyon, işletme karlarının düşmesine yol açarak işsizliği artırmaktadır. İşsizliğin artması ve işletme karlarının düşmesi, Keynesyen “ücret katılığı“ görüşünün yerine Neo-klasik görüşü ön plana çıkarmaktadır. Böylece deflasyonist dönemlerde istihdam ve ücretler olumsuz etkilenebilmektedir.

Japonya’da deflasyon ile birlikte azalış gösteren işletme karları, devletin destekleyici politikaları ve ortalama ücretlerin düşüş göstermesi ile korunmaya çalışılmıştır. Yunanistan’da ise birçok işletme, karlılığını koruyamamasından iflas etmiş bazı büyük işletmeler ise düşen gelirlerin telafisi amacıyla yatırımlarını erteleyerek, çalışanlarının işsiz kalmaması amacıyla ücretleri düşürmüşlerdir.

Deflasyonun ücretleri olumsuz etkilemesi ile ücretlerin büyümemesi, işsizliğin çok fazla artmasını önlemesine rağmen, deflasyon işsizliğin artmasında önemli bir iktisadi sorun olmaktadır. Çünkü Japonya’nın iş gücü yetersizliğine rağmen deflasyonist süreçte işsizliği artarken, Yunanistan’da durgunluk ile birlikte işsizlik en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Bu olumsuz etkiler ekonomilerin mali alan büyüklüğüne bağlı gerçekleşen sosyal harcamalardaki artışla azaltılırken, ülke ekonomilerinde deflasyon sorunu istikrara kavuşamadığı takdirde kamu bütçesinde sorunlara yol açtığından, olumsuz etkileri ortadan kaldırılamamakla birlikte artan işsizlik ve düşen ücretler sonucu kayıt dışı ekonominin artmasının nedeni olmaktadır.

Japonya gelişmişlik düzeyinin ve vergi ahlakının yüksek olmasının dışında geniş mali alana sahip olması nedeniyle sosyal harcamaları artırabilmiş ve deflasyonun olumsuz etkileri geniş mali alana bağlı artan sosyal harcamalarla azaltılmıştır. Ancak sosyal harcamalardaki artışa rağmen kayıt dışı ekonomi artış göstermiş, Karoshi ve Karojisatsu sorunları yaşanmaya başlamıştır. Ülkede artan sosyal harcamalarla Japonya’nın borç düzeyi, Yunanistan ekonomisini durma noktasına getirerek borç krizine yol açan kamu borcuna kıyasla çok daha fazladır.

Deflasyonun olumsuz etkilerinden ve deflasyondan kurtulabilmek için ülkedeki yetkili otoriteler tarafından çeşitli önleyici politikalar uygulanmaktadır. Devlet genişletici maliye politikaları ile deflasyonu önlemeye çalışırken, bağımsızlığa sahip merkez bankaları genişletici para politikasını kullanarak fiyat istikrarını sağlamayı hedeflemektedir. Fiyat istikrarını hedefleyen ülkelerin, hem genişletici para politikasını hem de genişletici maliye politikasını aynı anda koordineli olarak uygulaması, bu dönemde zorunlu hale gelmektedir.

Özellikle deflasyondan kurtulabilmek için uygulanan genişletici maliye politikaları ile devlet vergi gelirlerinin azaltılması, sosyal harcamaların artırılması ve deflasyonun neden olduğu artan işsizlik, düşen ücretler ve meydana gelebilecek kayıt dışı ekonominin kamu bütçesine getirdiği yükler geniş bütçe açıklarına yol açmaktadır. Kamu bütçesinde meydana gelen açıklar uygulanması gereken politikaların etkinliğini azaltmakla birlikte uzun süren durgunluk boyunca sürekli artan bütçe açıkları genişletici maliye politikalarının uygulanabilirliğini kısıtlamaktadır.

Japonya 1990'lı yıllardan beri deflasyon ile mücadele etmektedir. Geniş mali alana sahip olan Japonya kamu maliyesinde meydana gelen bozulmalar nedeniyle ilk kez 1997 yılında daraltıcı politikalar uygulamış ve ülkede basit mali tuzak gerçekleşmiştir. Japonya mali alan büyüklüğüne bağlı 2009 krizi sonrası istikrarlı olarak sosyal koruma harcamalarını artırmış, ancak 2009 krizine kadar devlet vergi gelirlerinin /GSYH oranı %10 iken, 2009 yılında %8 düzeyinde gerçekleştirmiş, 2009 krizinin hemen ardından devlet vergi gelirleri artış göstermeye başlamıştır. Sosyal harcamalarda gerçekleşen istikrarlı artış, devlet vergi gelirlerinin artırılmasının nedeni olmuştur.

Yunanistan ise kamu bütçesinde yaşadığı sorunlar nedeniyle kamu borçlarının azaltılmasına yönelik daraltıcı politikalar uygulayarak ülkede deflasyona yol açmıştır. Ülkede deflasyonun gerçekleşmesine rağmen devlet vergi gelirleri istikrarlı olarak artırılırken, sosyal koruma harcamaları tam tersine azaltılmış, nihai olarak ülkede mali tuzak süreci sorun haline gelmiştir.

Bu nedenle uzun süreli deflasyonist dönemlerde meydana gelen bütçe açıkları devlet vergi gelirlerinin azaltılmasına engel olurken, sosyal harcamalar ülkelerin mali alan büyüklüğüne bağlı olarak tam anlamıyla artırılmamaktadır. Böylece ülkelerin kamu bütçesinde yaşadığı sorunlar yeterli mali alan büyüklüğüne sahip olamayan ülkelerde genişletici maliye politikasının uygulanamamasına, hatta durgunluk dönemlerinde bütçe açıklarının kapatılması amacıyla daraltıcı politikaların uygulanmasına yol açarak mali tuzak döngüsü sorununu da beraberinde getirmektedir.

Merkez bankalarının, fiyat istikrarı amacıyla uyguladığı genişletici para politikası ile parasal aktarım mekanizmaları içerisinde yer alan döviz kuru kanalını kullanması sonucu yerel parada gerçekleşen değer kaybı, ihracat ve ithalat maliyetlerini artırmasından dolayı fiyatlar üzerinde dengeleyici rol oynamaktadır.

Japonya 2009 yılında meydana gelen küresel durgunlukla beraber ihracatta meydana gelen azalışa rağmen dış ticaret dengesinde ihracat fazlası vermiş, ancak ülke deflasyondan kurtulamamıştır. Bu nedenle BoJ çeşitli genişleyici para politikası araçlarını kullanarak yerel paranın değerini düşürmeyi hedefleyerek ithalatı maliyetli hale getirerek, artan ihracat ile fiyat istikrarını sağlayabilmektedir.

AB’de farklı beklentilerin olması nedeniyle AMB’nin genişletici para politikasına gecikmeli olarak başlaması, Yunanistan ekonomisinde basit mali tuzak sürecini ileriye taşımış ve büyük mali tuzak döngüsü ülkenin en büyük sorunu olmuştur. Bu nedenle genişletici para politikası deflasyonist süreçte en az maliye politikası kadar önemli olduğu bir kez daha görülmüştür.

Ülke ekonomilerinde, deflasyondan kurtulmak amacıyla önemli politika olan genişletici para politikasıyla aşılmaya çalışılması ve buna ek olarak olumlu ekonomik beklentilerin oluşmamasından dolayı, finansal sorunlarda beraberinde gelmektedir. Genişletici para politikası ile para arzının artırılarak faiz oranlarının düşürülmesine bağlı ülkenin borçlanma araçlarının yatırımcılara sunduğu düşük getiri, uluslararası ve yerel yatırımların farklı ülkelere yönelmesine yol açarken, Tobin’in Q teorisi gereği işletme karlarının düşmesiyle, firmaların piyasa değerindeki düşüş ülkedeki işletmelere

yapılacak olan hisse senedi yatırımlarını da olumsuz etkileyerek, ÷lkeye yapılacak olan portföy yatırımlarının olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır.

Japonya’da uygulanan genişletici para politikası ile yatırım getirilerinin düşmesi ve deflasyon ile ÷lke ekonomisinde olumsuz beklentilerin olması, ÷lkeden 2009-2013 yılları arasında portföy yatırımlarının azalmasına yol açmıştır. Portföy yatırımlarında istikrarlı azalışın önüne geçebilmek ve yatırımcılara güven verebilmek amacıyla BoJ varlık alımları kanalıyla yüklü varlık alımları gerçekleştirmiş ve 2013 yılı sonrası istikrarlı olarak varlık alımlarını sürdürmüştür.

Yunanistan ekonomisinde AB tarafından çeşitli yatırımlar gerçekleşmiş, yaşanan borç krizi ile olumsuz beklentilerin oluşması, ÷lke ekonomisindeki portföy yatırımlarını düşürmüştür. Öyle ki; 2009 yılından 2010 yılına kadar borsa gelirleri 10 milyon dolar azalmış, 2000-2010 yılları arasında borsa değeri yarı yarıya düşüş göstermiştir. Kriz ile birlikte Yunan tahvilleri ciddi boyutta değer kaybetmiştir.

Deflasyonun neden olduğu işletme karlarının düşmesi ve satışlarının azalması ile ekonomik faaliyetlerin sürdürülememesi firmaların piyasa değerini olumsuz etkilemesi sonucu azalan üretime yönelik yatırımlar, ekonomik büyüme de sorunlara yol açmaktadır. Ülke ekonomisindeki bu olumsuz süreç yatırımcıları karlılığı yüksek, fiyat istikrarının olduğu ekonomilere yönlendirmekte ve deflasyon ile doğrudan yabancı yatırımların çıkışına yol açarak küreselleşmenin hız kazanmasının da nedeni olmaktadır.

Yunanistan’da yaşanan deflasyon ile ÷lkeye yapılan doğrudan yabancı yatırımlar azalış gösterirken, 1990 yılından bu yana deflasyondan kurtulamayan Japonya’da yatırımcıların yurtdışına yönelik yatırımları ağırlık kazanmış, özellikle son zamanlarda Japonya’ya diğer ÷lkelerden yapılan yatırımlar ÷lkeyi terk etmeye başlamıştır. Böylece Japonya’da doğrudan yabancı yatırımlar istikrarlı çıkış göstermiştir.

Bu durumda artan küreselleşme ile gelir dağılımı ve yoksulluk sorunu meydana gelebilmektedir. Çünkü ÷lke ekonomisindeki işletmelerin karlarının düşmesi, artan işsizlik ve ücretlerin olumsuz etkilenmesi, düzenli ve düzensiz iş gücü piyasasının nedeni olmaktadır.

Uluslararası pazarlara yönelen işletmeler, yüksek karlılık oranına sahip dış ülkelere yönelerek gelirlerini korumayı amaçlaması ve bu işletmelerde nitelikli iş gücünün ön planda tutulması, uluslararası pazarlara erişim olanağının olmadığı işletmelerde karlılığın olumsuz etkilenmesiyle düşen ücretler sonucu, düzenli ve düzensiz iş gücü piyasasının daha da artmasına yol açmaktadır. Bu durumda bir tarafta uluslararası pazarlara erişim imkânı olan nitelikli işgücü, diğer tarafta küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin karlarının düşmesiyle düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalan nitelsiz işgücünün varlığı, düzensiz ve düzenli iş gücü piyasasının oluşmasına yol açarak yoksulluğu artırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Acar, İ. (2015). “Türkiye’de Gelir Dağılımı, Hak-İş”. *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* C.4. Sayı:8:42-59.
- Acar, F. ve Aydın, F. (2011). Vergi ve İstihdam Politikası Açısından Kayıt Dışı Ekonomi. Ankara:Türmob Yayınları.
- Afşar, M. Özdemir, B. K. ve Arslan, B. G. (2012) *Para Teorisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi
- Aizawa, T. Dekle, R. ve Helble, M. (2017) “Sources Of Income Inequality: A Comparison Of Japan And The United States”.
<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/228471/adbi-wp663.pdf>.
(Erişim: 20.07.2018).
- Akar, N. Ç. (2017). 2008 Krizi Sonrası Fed'in Faiz Artırımının Yükselen Piyasa Ekonomilerindeki Sermaye Hareketleri Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akçay, B. (2013) “Türkiye’de Cari Açığın Sürdürülebilirliği: Borç Krizindeki Yunanistan İle Bir Karşılaştırma”.
<https://www.ejmanager.com/mnstemps/94/94-1390663332.pdf?t=1540760202>,
(Erişim: 29.10.2018).
- Akhan, E. (2012). “Yunanistan’daki Ekonomik Krizin Nedenleri ve Genel Gidişatı”.
Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/4641/yunanistandaki_ekonomik_krizin_nedenleri_ve_genel_gidisati.
(Erişim: 07.11.2018).
- Akkemik, K. A. (2011). “Japonya (1991) ve ABD (2007-2009) Finans Krizlerinin Politik İktisat Perspektifinden Bir Değerlendirmesi”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi* C.12. S.1:171-186.

- Akkılıç, S. (2007). *Parasal Aktarım Mekanizması ve Türkiye’de Döviz Kuru Kanalı*. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akram, T. (2016) “Japan’s Liquidity Trap”. *Levy Economics Institute Working Paper No:862*.
http://www.levyinstitute.org/pubs/wp_862.pdf.
(Erişim: 15.05.2019).
- Akram, T. (2018) “The Japanese Economy: Stagnation, Recovery and Challenges”. *american economic association*. <https://www.aeaweb.org/conference/2019/preliminary/paper/7ST9Hi4A>.
(Erişim: 15.05.2019).
- Aksoy, C. N. (2018). *Merkez Bankası Para Politikası Araçlarının Banka Karlılık Performansları Üzerindeki Etkisi*. Doktora Tezi. T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, İstanbul.
- Akyol, S. (2014) “Finansal Kriz ve Maliye Politikası: AB Üyesi Balkan Ülkeleri Üzerine Bir Değerlendirme”.
<https://www.avekon.org/papers/951.pdf>.
(Erişim: 16.05.2018).
- Akyol, S. (2017). “Küresel Kriz ve Maliye Politikası: Batı Balkan Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme”. *Finans Politik & Ekonomik yorumlar C.54 S.634*.
http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/files/articles/152820006744_4.pdf.
(Erişim: 18.09.2018).
- Altuntaş, Ö. (2012). “Merkez Bankası Bağımsızlığı: Avrupa Merkez Bankası ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Karşılaştırması”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi S.12:73-84*.

- Anonim. (2011). “Yunanistan’da Yaşanan Siyasi ve Ekonomik Krizi Anlamak”. *Kadir Has Üniversitesi*.
[https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/PressReleaseGreekCrisisTurkish\(1\).pdf](https://www.khas.edu.tr/cms/cies/dosyalar/files/PressReleaseGreekCrisisTurkish(1).pdf).
(Erişim: 11.11.2018).
- Anonim. (2018). “Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü”. Ticaret Bakanlığı
<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/dogu-asya/japonya/ulke-profilu/dogrudan-yabanci-yatirimlar>.
(Erişim: 20.02.2019).
- Anonim. (2017). “İşgücü Piyasasındaki Gelişmelerin Makro Analizi”. *Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Dairesi*.
http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/%C4%B0%C5%9Fg%C3%BCc%C3%BC-Piyas%C4%B1ndaki-Geli%C5%9Fmelerin-Makro-Analizi_2017-I.pdf.
(Erişim: 06.11.2018).
- Anonim. (2011). “Felaketin Sonrasında Yenilenen Japonya, Global Ekonomik Düzeni Değiştirebilir”. *Okan Üniversitesi Finansal Riskleri Araştırma ve Uygulama Merkezi*
https://www.okan.edu.tr/uploads/pages/japonya-ozel-dosyasi-1/OKFRAM_Japonya.Dosyasi_.pdf.
(Erişim: 29.10.2018).
- Anonim. (2015). “Greece”. Contribution to the 2015 United Nations Economic And Social council.
<https://www.un.org/en/ecosoc/integration/2015/pdf/greece.pdf>.
(Erişim: 04.01.2019).
- Anonim. “Japonya Ülke Raporu”. *Eskişehir Ticaret ve Sanayi Odası*.
<http://www.etonet.org.tr/uploads/japonya.pdf>.

(Erişim: 16.11.2018).

Aoyagi, C. ve Ganelli, G. (2014). “How Does The Minimum Wage Affect The Average Wage İn Japan ?”. *Research İnstitute of Economy, Trade and Industry*
https://www.rieti.go.jp/en/columns/a01_0393.html.
(Erişim: 15.03.2018).

Aoyagi, C. ve Ganelli, G. (2014). “Tax İncentives for Companies Which Raise Wages”.
Research İnstitute of Economy, Trade and Industry.
https://www.rieti.go.jp/en/columns/a01_0393.html.
(Erişim: 15.03.2018).

Apak, S. ve Pırıldak, B. (t.y.). “Yunanistan Ekonomik Krizi ve Etkileri’ ne İlişkin Değerlendirme”.
<https://www.iav.org.tr/yonetim/dosya/makale/Sudi-Apak.pdf>.
(Erişim: 15.07.2019).

Arıcan, E. ve Okay, G. (2014). “Ekonomik İstikrarsızlık Ortamında Merkez Bankalarının Uyguladığı Para Politikaları Ve Türkiye Örneği”. *İktisat ve Araştırmalar Dergisi* C.1. S.1:1-50.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/14688>.
(Erişim: 18.12.2018).

Arslanalp, S. ve Botman, D. (2015). “Portfolio Rebalancing İn Japan: Constraints And İmplications For Quantitative Easing”. *İnternational Monetary Fund IMF Working Paper*.
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2015/wp15186.pdf>.
(Erişim: 17.02.2018).

Arslan, İ. (2003). Türkiye’de İktisadi İstikrarsızlığın Kaynakları: Fiyat İstikrarsızlığı- Üretim İlişkisi (1980-2000). Doktora Tezi. T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Ateş, M. Y. (2011). “Mucizeden Duraklamaya Japon Ekonomisi; Sonuçlar, Sebepler”

T.C. Dışişleri Bakanlığı.

http://www.mfa.gov.tr/mucizeden-duraklamaya-japon-ekonomisi_-sonuclar_-sebepler.tr.mfa.

(Erişim: 09.08.2018).

Atgür, M. ve Altay N. O. (2017) ”Parasal Aktarım Mekanizması Döviz Kuru Kanalinın VAR Modeli Yöntemine Göre Analizi: Türkiye, Meksika ve Endonezya Ülke Örnekleri” *Maliye ve Finans Yazıları* S.107:27-48.

<https://dergipark.org.tr/download/article-file/370407>.

(Erişim: 28.04.2019).

Ay, H. ve Uçar, Ö. (2015). “Üç Küresel Ekonomik Krizin Analizi”.

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. C.17. S.1:11-32.

Ayan, S. (2014). “G-20 Süreci ve Aktif İstihdam Politikaları: Uygulamaların

Değerlendirilmesi”. *T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurt Dışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. Ankara

<https://www.csqb.gov.tr/media/1781/selmanayan.pdf>.

(Erişim: 12.01.2018).

Aydın, Z. (2015). *Küresel Finansal Kriz Döneminde Türkiye Cumhuriyet Merkez*

Bankasının Başvurduğu Yeni Para Politikası Uygulamalarının Etkinliğinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Aydın, M. ve Erdoğan, M. M. (2008). “Mali Krizlerde Vergi Politikası: 1989 Sonrası

Türkiye Değerlendirmesi”. *Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* S.3-6:79-100.

- Aysu, A. ve Bakırtaş, D. (2016). “Eğitim, Sağlık ve Sosyal Koruma Harcamalarının Etkinlik Analizi: Türkiye Ve Diğer OECD Ülkeleri Değerlendirmesi”.*Maliye Dergisi*.
https://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/171/171-05.pdf,
(Erişim: 13.12.2017).
- Babadoğan Tarakcıoğlu, G. (2011). *Japonya Ülke Raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Dış ticaret müsteşarlığı İhracatı geliştirme etüd merkezi.
- Baydur, M. ve Süslü, B. (2011). ”Likidite Tuzağı Altında Para Ve Maliye Politikası: AB Ve Türkiye Deneyimi”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. C.16. S.2:13-34.
- Bayır, M. (2012). *2008 Finansal Krizinde Para Politikası Uygulamaları: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Beken, H. G. (2016). “Kemer Sıkma Politikaları: Krizden Çıkış Stratejisi mi?”. *Bulletin Of Economic Theory And Analysis*.
<http://betajournals.org/assets/files/issue1/Kemer%20S%20C4%B1kma%20Politikalar%20C4%B1%20Krizden%20C3%87%C4%B1k%C4%B1%20C5%9F%20Stratejisi%20mi.pdf>.
(Erişim: 21.05.2019).
- Besim, M. Mungan, Z. ve Gürpınar, A. ve Saydam, G. (2013). “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nde Kayıtdışı Ekonomi”. *Kıbrıs Türk Ticaret Odası*.
<http://www.ktto.net/dosyalar/eylemplani.pdf>.
(Erişim: 09.11.2018).

- Bilge, O. (2009). *Ekonomik Krizlerin Yoksulluk Üzerine Etkileri*. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. T. C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
<http://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/data/54291802369dc32358ee29ad/Ekonomik%20Krizlerin%20Yoksulluk%20%20C3%9Czerine%20Etkileri%20Orhan%20Bilge.pdf>.
(Erişim: 30.10.2017).
- Blair, L (2014). “Efficient Capital Markets And Portfolio Investment”. *U.S. Department Of State Diplomacy In Action*.
<https://www.state.gov/documents/organization/226825.pdf>.
(Erişim: 12.02.2018).
- Bloomberg. (2013). “Japonya deflasyona "fazla" alıştı”. *Bloomberg*.
<http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1286797-japonya-deflasyona-fazla-alisti>.
(Erişim: 24.07.2018).
- Bloomberg. (2012), “Tokyo ve Osaka Borsaları Birleşti”. *Bloomberg*.
<https://www.bloomberght.com/haberler/haber/1175995-tokyo-ve-osaka-borsalari-birlesti>,
(Erişim: 25.12.2018).
- Bozkurt, C. ve Karatay Gögül, P. (2010). “Para ve Maliye Politikalarının Koordinasyonu”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*. C.2 S.2:27-44.
- Bükey Miraç, A. (2016). *İktisadi Krizler Bağlamında Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği*
Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cambazoğlu, B. ve Karaalp, H. S. (2012). “Parasal Aktarım Mekanizması Döviz Kuru Kanalı: Türkiye Örneği”. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. C.19. S.2:53-66.

- Ceylan, E. (2010). *Para Politikası Amaçları, Araçları, Türkiye’de 1980 Sonrası İzlenen Para Politikası Uygulamaları ve 2000 Yılı Sonrası Türk Dış Ticaretindeki Gelişmeler*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Christensen, aktaran Öztürk M., Aras O. N. ve Kadı O. S. (2012). “AB Borç Krizi ve Bunun Türk Dış Ticaretine Olan Etkileri”. *Ekonomi Bilimler Dergisi*. C.4 N.1:77-89.
- Coface. (2014). “Japonya’da yaşanan 20 yıllık düşük enflasyon sürecinden ne dersler çıkarabiliriz?”. *Coface Basın Bülteni*.
<http://www.coface.com.tr/content/download/100549/1592529/file/PR+Lowflation+121214-TR+%281%29.docx>.
(Erişim: 03.09.2018).
- Çağlav, E. D. (2014). *Para Politikası Araçlarının Etkenliği Çerçevesinde Türkiye’deki Para Politikası Uygulamaları 1990-2012*. yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çakır, Z. (2012). *Türkiye’de Kredi Kanalıyla Parasal Aktarım Mekanizmasının İşleyişi*. Yüksek Lisans Tezi. Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Çaşkurlu, E. (2011). “Bağımsız Maliye Politikası Uygulama Olanağının Kısıtlanması: Mali Alan Daralması ve Etkileri”.
<https://www.ejmanager.com/mnstemps/94/94-1390688669.pdf?t=1552664600>.
(Erişim: 15.03.2019).
- Çetintaş, H. ve Vergil, H. (2003). “Türkiye’de Kayıtdışı Ekonominin Tahmini”. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. C.4. S.1:15-30.
- Çiçek, S. (2012). *Ücretler Üzerindeki Kamusal Yüklerin İncelenmesi ve Değerlendirilmesi (Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkeler Karşılaştırması)*. Doktora Tezi. T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Çikot, Ö. (2008). “Yunanistan Sermaye Piyasası”. *Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği Sermaye Piyasasında Gündem*, Sayı:73:24-37.
https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/07/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Aylik_Yayinlar_2008_gundem_200809.pdf,
(Erişim: 31.08.2018).
- Çöğürçü, İ. ve Çoban, O. (2011). “Dış Borç Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği (1980-2009)”. *Karaman Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi C.13.S.21:133-149*.
- Çukurçayır, S. (2014). “Türkiye Ekonomisinde Dış Borçların Sürdürülebilirliği: Eşbütünleşme Analizi” *Dergipark*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/197786>.
(Erişim: 10.04.2019).
- Dağdelen, İ. (2011). “Avrupa Bütünleşmesi sürecünde Yunanistan’ın Borç Krizi”. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi. C.10. No.2:1-26*.
- Dam, M. V. (2016). “Council Recommendation Of 15 February 2016 On The İntegration Of The Long-Term Unemployment In To The Labour Market”. *Official Journal Of The European Union*,
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0220\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0220(01)&from=EN).
(Erişim: 25.04.2018).
- Demir, G. (2011). *Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Son Dönem Borçlanma Politikaları ve Değerlendirmesi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Demir, Ö. (2013). *Ekonomik Kriz Dönemlerinde Uygulanan Vergi Politikaları*, Yüksek Lisans Tezi. T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Delon, Q. (2018). “Do deflation and loose monetary policy affect wealth inequality in Japan?”. *Evon explorer conference*.
https://nanopdf.com/download/5b0f3aea28853_pdf.
(Erişim: 03.03.2019).
- Dinçer, M. Z. (2018). “Genel Ekonomi”. *Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu*.
https://www.spl.com.tr/spl/eep/Specific/OEP/Upload/SINAV/CalismaNotlari/MKT_30%20Haziran%202018/1008-Genel%20Ekonomi_30062018.pdf.
(Erişim: 23.04.2019).
- Doğan, B. (2005). *Türkiye’de Para Politikalarının Etkinliği Açısından Likidite Etkisinin Ölçülmesi*. Doktora Tezi. T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler, Eskişehir.
- Doğru, B. (2012). *Merkez Bankası Politikalarının Fiyat İstikrarı ve Diğer İktisadi Olgular Açısından Değerlendirilmesi ve Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi Örneği*. Doktora Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DPT. (2001). “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi Ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu”. *Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.
www3.kalkinma.gov.tr/DocObjects/Download/3089/oik610.pdf
(Erişim: 09.05.2019).
- Emed, E. (2013). “Nüfus 75.6 Milyon, Genciz, Dinamiğiz, Ucuzuz, Hadi Japonya Gel bize Yatırım Yap”.
<https://japonyabulteni.com/2013/02/15/nufus-75-6-milyon-genciz-dinamigiz-ucuzuz-hadi-japonya-gel-bize-yatirim-yap/>.
(Erişim: 12.02.2018).
- Eğilmez, M. (2012). “Likidite Tuzağı”, *Kendime Yazılar*.
<http://www.mahfiegilmez.com/2012/12/likidite-tuzag.html>,

(Erişim: 27.04.2019).

Eğilmez, M. (2012). “Güncellenmiş Para Politikası Uygulamaları”, *Kendime Yazılar*.
<http://www.mahfiegilmez.com/2012/09/guncel-para-politikas.html>,
(Erişim: 26.04.2019).

Eğilmez, M. (2016). “Doğrudan yabancı Sermaye Yatırımları ve Türkiye”. *Kendime Yazılar*
<http://www.mahfiegilmez.com/2016/08/dogrudan-yabanc-sermaye-yatrimlar-ve.html>.
(Erişim: 04.02.2019).

Erarslan, C. ve Timurtaş, M. E. (2015). “Avrupa Borç Krizinin Seçilmiş Ülke Örnekleri Üzerindeki Etkileri”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*. C.1. S.2:17-54.

Erçevik, B. (2011). *Döviz Kuru ve Faiz Oranının Dış Ticaret Üzerine Etkisi: Türkiye Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Erdoğdu, S. (2010). “Küresel Krizin İstihdama Etkileri ve Kriz Karşıtı İşgücü Piyasası Önlemleri”. *Memleket Siyaset Yönetimi Dergisi*. C.5. S.12:142-167.

Ergeç, E. H. (2007). *Para Politikası şoklarının Asimetrik Etkileri: Türkiye Ekonomisinde Pozitif ve Negatif şok Asimetrisi*. Doktora Tezi. T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Ergün, İ. (2016). *Vergi Ahlakı: Uygulamalı Örnek (Tekirdağ Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi. T.C. Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.

Erkan, N. (2005). “Finansal Bütünleşme”. *Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu*,
<http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Yayin/YayinGoster/936>.
(Erişim: 03.02.2019).

Erol, S. I. (2013). “Gençlere Yönelik Aktif İstihdam Politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye Örnekleri”. *Tuhis İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. C.24 S.6:15-43. Mayıs-Ağustos-Kasım.

Ertong, G. (2005). *Kredi Çöküşü ve Türkiye’de Varlığının Araştırılması*.

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ersoy, H. ve Işıl G. (2016), “Küresel Kriz Sonrası Merkez Bankası Para Politikaları Ve Finansal Sistem Üzerine Etkileri”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi S.29:349-374*.

Escudero, V. ve Mourelo, E.L. (2017). “The European Youth Guarantee: A Systematic Review Of Its Implementation Across Countries”. *International Labour Office*.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_572465.pdf.

(Erişim: 13.11.2018).

European Commission. (T.Y.) “Factsheet On Underclared Work-Greece”. *European Commission*,

<https://ec.europa.eu/social/ajax/BlobServlet?docId=18164&langId=en>

(Erişim: 20.08.2018),

European parliament. (2015) “Youth unemployment in Greece: Situation before the government change”. *Employment And Social Affairs European Union*,

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/542220/IPOL_BRI\(2015\)542220_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/542220/IPOL_BRI(2015)542220_EN.pdf),

(Erişim: 13.05.2018).

Felek, Ş. (2016). *Türkiye’de AB Doğrudan yatırımları, Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Ekonometrik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler, Denizli.

- Fıkırkoca, E. (2011). “Dünyada Borsa Şirketleşmeleri, Satın Alma ve Birleşmeleri”.
Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği,
https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Borsa_Sirketlestirmeleri.pdf,
(Erişim: 31.08.2018).
- Frangakis, M. (2015), (Çev. Aydoğuş O.). “Yunanistan Ekonomisi ve Halk: Sırada Ne Var ?”. *İktisat ve Toplum Dergisi. Eylül Sayı:59*.
<http://www.iktisatvetoplum.com/wp-content/uploads/2017/10/marica-frangakis-59.pdf>, (Erişim: 02.06.2018).
- Gaygılı, A. K. (2007). *Finansal Açıklığın Para Politikasının Etkinliği Üzerine Yansımaları: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gedikli, A. (2011). “Çok Uluslu Şirketler ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülkelerin Kalkınması Üzerine Etkileri” *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi C.6 S.1:96-146*.
- Geoffrey, D. And Manollo, A. (2008), “Labour Shortage Responses İn Japan Korea Singapore Hong Kong And Malaysia: A Review And Evaluation”, *ILO Asian Regional Programme On Governance Of Labour Migration Working Paper No.2*,
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_099166.pdf,
(Erişim: 25.03.2018).
- Gençler, A. (2011) “Avrupa Birliği’nde Krizin İşsizliğe Etkisi ve İstihdam Teşvikleri”.
Çalışma İlişkileri Dergisi Temmuz, C.2. S.1:1-25.
- Gergerlioğlu, U. (2017). “Kemer Sıkma Politikalarındaki Büyük Risk: Mali Tuzak”.
Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. S.1:333-344.

Ghosheh, N. (2008). “Age Discrimination And Older Workers: Theory And Legislation in Comparative Context”, *ILO Conditions Of Work And Employment Series No.20*.

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---travail/documents/publication/wcms_travail_pub_19.pdf,
(Erişim: 26.05.2018).

Gögebakan, R. (2014). *Finansal Krizlerin Ekonomik Etkileri: Türkiye Ve Yunanistan Örneği*. Yüksek Lisans Tezi T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

<http://acikerisim.istanbul.edu.tr/bitstream/handle/123456789/33052/53015.pdf?sequence=1&isAllowed=y>,
(Erişim: 05.11.2018).

Gökbunar, A. R., Uğur, A. ve Duramaz, S. (2016). “Yaşlı Nüfusa Yönelik Sağlık Harcamalarının Azaltılmasında Kamusal Politikaların Önemi”. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*. C.12 S.1:109-122.

<http://iibfdergi.ibu.edu.tr/index.php/ijesr/article/view/901/1266>
(Erişim: 03.05.2019).

Gökdemir, S. (2018). *Türkiye’de Özelleştirmenin İstihdam Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Göker, Z. (2014), “Küresel Kriz Sonrası Maliye Politikalarında Değişim Ve Mali Tuzak Riski”. *Disk Birleşik Metal-İş Sendikası Çalışma ve Toplum Ekonomi ve Hukuk Dergisi*.

<http://calismatoplum.org/sayi40/goker.pdf>,
(Erişim: 24.01.2019).

Gökova, H. (2018). *Para Politikasının Merkez Bankası Sermaye Maliyetine Etkisi: Türkiye’deki Para Politikası Uygulamaları (1980-2017)*. Yüksek Lisans tezi T.C. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Gül, Y. K. (2006). *Türkiye 'de 1980 Sonrası Uygulanan Para Politikaları ve Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Günel, P. (2009). "Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye". *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*.
<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/4-avrupa-birligi-nin-sosyal-politikasi-cercevesinde-guney-avrupa-sosyal-devlet-modeli-ve-turkiye-pinar-gunal.pdf>,
(Erişim: 31.08.2018).
- Güngör, K. (2017). "Avrupa Birliği Ülkelerinde Borç Krizi ve Türkiye". *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*. C.5. S.4:259-273.
- Gürsoy, A. (2013). *1990 – 2000 ve 2001 – 2007 dönemleri para politikası uygulamalarının karşılaştırılması*, Yüksek Lisans tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ha, B., McInerney, C., Tobin S., ve Torres R. (2010). "Youth Employment İn Crisis". *International Insitute For Labour Studies Geneva*.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_192840.pdf,
(Erişim: 12.07.2018).
- Harmanşa, A. ve Abut, A. (2017). "Türkiye'de Kayıtdışı Ekonomi Gerçeği (Elazığ İl Örneği)". *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*. C.4.S.1,
<http://web.firat.edu.tr/harput/dergi/dergi8/7pdf.pdf>,
(Erişim: 10.11.2018).

- ILO. (2010), “Financial Crises, Deflation And Trade Union Responses: What Are The Lessons?”. *International Labour Office Geneva*.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_142719.pdf,
(Erişim: 20.08.2018).
- ILO. (2010). “G20 Japan Brief Japan’s Response to The Crisis”. *International Labour Office*.
https://www.dol.gov/ilab/diplomacy/G20_ministersmeeting/G20-japan-brief.pdf,
(Erişim: 19.04.2018).
- ILO. (2016). “Youth Employment Policy Summary Japan”. *International Labour Office*.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---sro-bangkok/documents/publication/wcms_534277.pdf,
(Erişim: 25.03.2018).
- Ioannides, Y. M. ve Pissarides, C. A. (2015). “Is the Greek Crisis One of Supply or Demand?”. *Brookings Papers on Economic Activity fall*.
<https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2015/09/IoannidesTextFall15BPEA.pdf>,
(Erişim: 06.05.2019).
- İnal, İ. (2017), “Yunanistan Ülke Raporu”. *Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası*.
http://www.cerkezkoytso.org.tr/uploads/docs/yunanistan_ulke_raporu.pdf,
(Erişim: 28.06.2018).
- İntegral Forex. (2015). “Avrupa Merkez Bankası(ECB) Parasal Genişleme Politikası”.
<https://www.integralforex.com.tr/avrupa-merkez-bankasi-ecb-parasal-genisleme-politikasi>,
(Erişim: 08.01.2018).

- Erol S. I. (2015). “Japon Çalışma Hayatının İki Büyük Problemi: Karoshi Ve Karojisatsu”. *Çalışma Dünyası*,
<http://www.calismadunyasi.gov.tr/sayi6.html>,
(Erişim: 09.10.2018).
- Işık, N. ve Acar, M. (2003). “Kayıtdışı Ekonomi: Ölçme Yöntemleri, Boyutları, Yarar ve Zararları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S. 21:117-136.
- Işık, S. (2015). *2008 Küresel Ekonomik Krizi Sonrası Türkiye’de Uygulanan Yeni Para Politikası Stratejisi ve Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Işkın, G. (2017). *Parasal Aktarım Mekanizması İçerisinde Varlık Fiyatları Kanalının İşleyişi: Türkiye Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskişehir.
- Kahraman, F. (2016). *Kriz Sonrası Euro Bölgesinde Çevre Ülkelerinin Uyguladığı Kemer Sıkma Politikalarının Yarattığı Tehlike: Mali Tuzak*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Kalaycı, C. (2016). *Türkiye’de Transfer Harcamalarının Gelişimi ve Ekonomik Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
<http://earsiv.odu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11489/482/10103901.pdf?sequence=1&isAllowed=y>,
(Erişim: 15.03.2018).
- Kaplan, H.F. (2019). *Türkiye’de Para Politikası Şoklarının Asimetrik Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi T.C. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Kapar, R. (2006). “Sosyal Adalet İçin Daha Fazla Sosyal Koruma”. *Disk*,
<http://www.sosyalkoruma.net/pdf/bildiri.pdf>,
(Erişim: 13.12.2018).

- Kara, S. (2010). *Ekonomik İstikrarın Sağlanmasında Enflasyon Hedeflemesi ve Türkiye'deki Başarısını Etkileyen Mali Faktörler*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kara, M. ve Duruel, M. (2005). "Türkiye'de Ekonomik Büyümenin İstihdam Yaratamama Sorunu" *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi* S.50:367-396.
- Kara, A.H. ve Orak, M.,(2008), "Enflasyon Hedeflemesi*". *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*.
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/6d56677c-1a8e-4a26-a4be-e4935b9a8533/kara_orak.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-6d56677c-1a8e-4a26-a4be-e4935b9a8533-m3fBal
(Erişim: 04.04.2019).
- Karabıyık, L. ve Anbar, A. (2010). "Küresel Ekonomik Krizin Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisi". *Dergipark*,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/426753>,
(Erişim: 24.10.2018).
- Karaca, O. (2010). *Para Politikası Aktarım Mekanizması Ve 2001 Krizi Sonrası Türkiye Uygulaması*. Yüksek Lisans Tezi. T. C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karahan, H. (2015). Faizden Talebe Giden Yol: Parasal Aktarım Mekanizması, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı Sayı:100*.
http://file.setav.org/Files/Pdf/20150511175229_faizden-talebe-giden-yol-pdf.
(Erişim: 04.04.2019).

- Karaş, Z. (2017). “2008 Küresel Krizi Sırasında Merkez Bankaları Tarafından Uygulanan Geleneksel Olmayan Para Politikaları”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi C.10. S.48*.
http://sosyalarastirmalar.com/cilt10/sayi48_pdf/6iksisat_kamu_isletme/karas_ze ynep.pdf,
(Erişim: 26.04.2019).
- Karantinos, D. (2013). “The Social And Employment Situation İn Greece”. *European Union*.
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/507491/IPOL-EMPL_NT\(2013\)507491_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2013/507491/IPOL-EMPL_NT(2013)507491_EN.pdf),
(Erişim: 20.08.2018).
- Karantinos, D. (2012). “The impact of the crisis on the Greek labour market”.
http://adapt.it/adapt-indice-a-z/wp-content/uploads/2014/08/karantinoss_2012.pdf.
(Erişim: 02.05.2019).
- Katı, E. (2014). *Parasal Aktarım Mekanizması Kanallarının İşleyişi ve Türkiye Örneği: Var Modeli Çerçevesinde Ampirik Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırklareli.
- Katrouglas, G. ve Koller, H. (2016). “Diagnostic Report On Undeclared Work In Greece”, *International Labour Office*.
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/documents/projectdocumentation/wcms_531548.pdf,
(Erişim: 09.04.2018).
- Kasal, S. (2017). *Mali Alan Ve Mali Kural İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Kaya, A. ve Öztürk, M. (2015). “Muhasebe Kârları İle Hisse Senedi Fiyatları Arasındaki İlişki: BİST Firmaları Üzerine Bir Uygulama”, *Dergipark*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/427675>.
(Erişim: 08.12.2018).
- Kaya, E. (2009), “Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli”, *T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü*.
<https://sosyalyardimlar.aile.gov.tr/uploads/pages/uzmanlik-tezleri/13-yoksullukla-mucadelede-avrupa-nin-ve-turkiye-nin-sosyal-yardim-modeli-ersin-kaya.pdf>,
(Erişim: 31.08.2018).
- Kaya, Z. ve Tokucu, E. (2014), “Son Finansal Kriz Öncesi ve Sonrası Para Politikalarında Gelişmeler ve Merkez Bankalarının Değişen Rolü”.
Uluslararası Avrupa Ekonomileri Konferansı.
<https://www.avekon.org/papers/899.pdf>,
(Erişim: 26.04.2019).
- Kaynar, Bilgin. (2011). “Türkiye’de Vergi Ahlakının Belirleyicileri”. *Akademik Araştırmalar indeksi*,
<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423909942.pdf>,
(Erişim: 03.12.2018).
- Kaymaz, V. (2018). “OECD Ülkelerinde Sosyal Harcamaların Belirleyicileri”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/480442>,
(Erişim: 03.12.2018).
- Kaytancı, B. G. (2005). *Merkez Bankası Para Politikası Tepki Fonksiyonu: Türkiye Uygulaması (1990-2003)*, Doktora Tezi. T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

- Kesici, M. R. ve Selamoğlu, A. (2005). “Genel Hatlarıyla Avrupa İstihdam Stratejisi ve Geçirdiği Dönüşüm”. *Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*. C.7. S.1:25-51.
- Keskin, N. (2018). “Küresel Kriz Sonrası Türkiye’de Yeni Para Politikası Yaklaşımının Benimsenmesinde Sermaye Akımlarının Rolü ve Sermaye Kontrollerine İlişkin Bir Değerlendirme”. *Yönetim Bilimleri Dergisi* C.16 S:31:161-195.
- (Mishkin 1997a). Aktaran Kılıçkan, Z. (2014). *Fiyat İstikrarı ve Enflasyon Hedeflemesi Stratejisinin Makroekonomik Etkileri: Türkiye Örneği*. Doktora Tezi, T.C. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Kılınç K., T.Y., “Deflasyon Nedir?”.
<https://kanberkilinc.com.tr/deflasyon-nedir.htm>,
(Erişim: 12.05.2019).
- KırşehirTSO. (2007). “Yunanistan”.
https://www.kirsehirtso.org.tr/Portals/84/ulke_raporlari/YUNAN%C4%B0STAN%20%C3%9CLKE%20RAPORU.pdf,
(Erişim: 11.01.2018).
- Koç, H. (2016). *Ekonomik Krizlerde Para Politikası Uygulamaları ve Etkinliği: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kourkoulas, D. Ve Schulz, M. (2014), “Decisions No573/2014/Eu Of The European Parliament And Of The Council On Enhanced Cooperation Between Public Employment Services(PES)”. *Official Journal Of The European Union*,
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/txt/?uri=uriserv%3aoj.l_2014.159.01.0032.01.eng#ntc2-l_2014159en.01003201-e0002 .
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/39b9949e-e637-11e3-8cd4-01aa75ed71a1>.
(Erişim: 11.05.2018).

- Korukçuoğlu, D. (2012). *Yoksulluk Sorunsalı Ekseninde Türkiye'deki İşgücü Piyasalarına Bakış ve "Çalışan Yoksul" Olgusunun Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kolliyev, B. (2013). *Fiyat İstikrarının Sağlanmasında Merkez Bankasının Rolü, 2001 Krizi Sonrası Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tecrübesi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Kök, R. ve Şapçı, O. (2006). "Kayıt dışı Ekonomi ve Türkiye Ekonomisi'ndeki Büyüklüğünün Tahmin Edilmesi". *Dokuz Eylül Bilgi İletişim Sistemleri*. http://debis.deu.edu.tr/userweb//recep.kok/kayitdisi_sapci.pdf, (Erişim: 09.05.2019).
- Kubar, Y. (2009). *Bir İktisat Politikası Amacı Olarak Gelir Dağılımı: Türkiye Örneği (1994-2007) Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Kuddo, A. ve Rutkowski, J. (2011). "The World Bank Policies to Reduce Informal Employment An International Survey". *The World Bank Technical Note for the Government of Ukrain*. <http://siteresources.worldbank.org/UKRAINE/UKRAINIANEXTN/Resources/455680-1310372404373/PoliciestoReduceInformalEmploymentEng.pdf>. (Erişim: 09.11.2018).
- Kutlu, M. (2018). *Gelir Dağılımı ve Belirleyicilerinin İncelenmesi: Tral Alt Bölgesi Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Lanara Z. (Çev: Aslı Odman). (2012). "Yunan Sendikaları ve Kriz Baskı Altında Önemli Bir Aktör". <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/tuerkei/12229.pdf>, (Erişim: 06.11.2018).

- Lane, E. (2017). “Fazla Mesainin Etkisi”. *BBC Türkçe*. 3 Haziran.
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40135173>.
(Erişim: 08.06.2019).
- Leventi, C. ve Matsaganis, M. (2016). “Estimating The Distributional Impact Of The Greek Crisis(2009 – 2014)”. *OECD Working Papers*.
https://www.researchgate.net/publication/305888808_Estimating_the_distributional_impact_of_the_Greek_crisis_2009-2014,
(Erişim: 11.12.2017).
- Macit, D. ve Durgun, Ö. (2019). “Parasal Aktarım Mekanizmasının Reel Ekonomi Üzerine Etkisi: Uluslararası Kredi Kanalına Yönelik Bir Literatür Araştırması”. *Namık Kemal Üniversitesi Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. C.8.S.15:7-87.
- Macit, D. (2018). *Bir Para Politikası Kanalı Olarak Uluslararası Kredi Kanalı*.
Doktora tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Masayoshi, H. (2010). “Social Protection In Japan : Current State And Challenges”. *School Of Public And International Policy And Graduate School Of Economics Hitotsubashi University*.
https://www.researchgate.net/publication/224048192_Social_protection_in_Japan_Current_state_and_challenges,
(Erişim: 26.05.2018).
- Matsaganis, M. (2013). “The Greek Crisis: Social Impact And Policy Responses”. *Friedrich-Ebert-Stiftung*.
<http://library.fes.de/pdf-files/id/10314.pdf>,
(Erişim: 16.04.2018).
- Mavridis, S. (2018). “Greece’s Economic And Social Transformation 2008 – 2017”. *Department Of Social Administration And Political Science, Democritus University Of Thrace*.
<http://www.mdpi.com/2076-0760/7/1/9>,
(Erişim: 10.04.2018).

Mayger, J. ve Dormido, H. (2017). “The Rich Are Getting Richer İn Abe’s Japan”.
Bloomberg.

<https://www.bloomberg.com/graphics/2017-japan-inequality/>.
(Erişim: 19.07.2018).

Mckinnon, R.I. (2007). “Japan’s Deflationary Hangover: Wage Stagnation And The
Syndrome Of The Ever-Weaker Yen”. *ADB Institute Discussion Paper No.74*.

<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/156713/adbi-dp74.pdf>,
(Erişim: 20.08.2018).

Mehrotra, S. ve Biggeri, M. (2002). “Social Protection in the Informal Economy: Home
Based Women Workers and Outsourced Manufacturing in Asia”. *UNICEF
Innocenti Research Centre and Department of Economics, University of
Florence*.

<https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp97.pdf>.
(Erişim: 05.11.2018).

Mirasedoğlu, M. U. (2015) “Aktarım Mekanizmasının Hisse Senedi Fiyatları Kanalının
Etkinliğine İlişkin Bir Analiz”. *T.C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal
Bilimler Dergisi, C.16. S.2:105-125*.

Monokroussos, P., vd.(2017). “Greece:2017 Economic Outlook”. *The London School
Of Economics And Political Science*.

[http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/CMS%20p
df/Publications/Greece-Macro-Monitor-Greece-2017-Economic-Outlook-1-
March-2017.pdf](http://www.lse.ac.uk/europeanInstitute/research/hellenicObservatory/CMS%20pdf/Publications/Greece-Macro-Monitor-Greece-2017-Economic-Outlook-1-March-2017.pdf),
(Erişim: 26.05.2018).

Mukhtarov, S. (2016). *Parasal Aktarım Mekanizmaları: Azerbaycan Üzerine Bir
İnceleme*, Doktora Tezi, T.C. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık
Enstitüsü, İstanbul.

Murat, S. (1992), “Japon Çalışma Hayatı”, *Dergipark*.

<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/9621>.

(Erişim: 27.10.2018).

Nakaso, H. (2017). “Evolving Monetary Policy – The Bank Of Japan’s Experience”.

Deputy Governor Of The Bank Of Japan at a Meeting With Business Leader Shime.

<https://www.bis.org/review/r131016e.pdf>.

(Erişim: 23.03.2018).

Nergiz, Ö. (2018). *Geleneksel Olmayan Para Politikaları ve Son Dönemdeki*

Uygulamaları. Yüksek Lisans tezi. T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

Nishimura, I. (2017). “Changes In The Wage System In Japan: Circumstances And Background”. *The Japan Institute For Labour Policy And Training*.

<http://www.jil.go.jp/english/jli/documents/2017/003-04.pdf>,

(Erişim: 19.08.2018).

OECD. (2012). “Policy Brief On Youth Entrepreneurship Entrepreneurial Activities In Europe”, *Publications Office Of The European Union*.

https://www.oecd.org/cfe/leed/Youth%20entrepreneurship%20policy%20brief%20EN_FINAL.pdf,

(Erişim: 13.12.2018).

OECD. (2017). “International Trade, Foreign Direct Investment And Global Value Chains”. *Trade And Investment Statistical Note*.

<http://www.oecd.org/investment/Greece-trade-investment-statistical-country-note.pdf>,

(Erişim: 20.04.2019).

- OECD. (2016). “Social Spending Stays At Historically High Levels In Many OECD Countries”, *Betters Policies For Better Lives*.
<http://www.oecd.org/els/soc/OECD2016-Social-Expenditure-Update.pdf>,
(Erişim: 26.05.2018).
- Ohta, H. (2017). “Economic Growth Through Distribution Of Income In Japan: Road to Stable Growth With Progressive Income Tax System”
http://www.ritsumei.ac.jp/acd/cg/ir/college/bulletin/Vol.30-1/30-1_03OHTA.pdf.
(Erişim: 19.07.2018).
- Ofluoğlu, G. ve Balcı, A. İ. (2016). “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve alışan Yoksullar”, *Dergipark*,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/263385>,
(Erişim: 09.02.2019).
- Olgun, A. (2018). *Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk: Bilecik İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Bilecik şeyh Edabali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Öner, S. (2015). *Geleneksel Olmayan Para Politikası Araçlarının Gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, İstanbul.
- Örnek, İ. (2009). “Türkiye’de Parasal Aktarım Mekanizması Kanallarının İşleyişi”
Maliye Dergisi Haziran. S.156:104.125.
- Öz Yalama, G. ve Gümüş, E. (2013). “Vergi Kaçırma Eğilimini Etkileyen Faktörler: Eskişehir’den Bulgular”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, C.9 S.20:77-98*.

- Özdemir, M. Ç. (2011). “Avrupa’da İşçilerin Serbest Dolaşımını Teşvik Aracı Olarak Eures ve Türkiye İşgücü Piyasalarına Uyumu”, *Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası*,
<http://www.ceis.org.tr/dergi/2011ocak/icindekiler.pdf>.
(Erişim: 19.04.2018).
- Özdemir, A.K. (2012). *Parasal Aktarım Mekanizmasında Banka Kredi Kanalının Yeri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme*. Doktora Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, N. ve Durgut, D. (2011). “Faiz Oranlarının Belirleyicileri: Türkiye İçin Ampirik Bir Analiz”. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. C.3 S.1:117-144.
- Öztürk, İ. ve Tuzcu, B. (2012). “Küresel Kriz ve İstihdam”, *Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği*,
http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20Raporlar%C4%B1/Kuresel_Kriz_ve_istihdam.pdf,
(Erişim: 15.05.2019).
- Pantelidis, P. ve Effrosyni, P. (2016). “Determinants Of Inward Foreign Direct Investment In Greece”. *Journal Of Economics Business And Management*. C.4.No.5.
<http://www.joebm.com/vol4/419-E009.pdf>,
(Erişim: 23.03.2018).
- Papakonstantinou, R. ve Zacharakis, M. (2018). “Recent Change In Greek Employment Law”. *Zepos & Yannapoulos*.
https://zeya.com/sites/default/files/docs/articles/Employment_Labour_Newsletter_25_July_2018_eng.pdf,
(Erişim: 15.11.2018).

Pınar, Ö. ve Uzunoğlu, H. (2013). “Dünyada Kur Savaşları Alarmı”.

İzmir Ticaret Odası.

http://www.izto.org.tr/portals/0/argebulten/ovgu_hande_kursavaslari.pdf.

(Erişim: 17.01.2019).

Petrol-iş Sendikası. (2011). “Yunanistan’da Kriz ve Sendikalar”.

<https://www.petrol-is.org.tr/sites/default/files/yunanistandosyasi.pdf>,

(Erişim: 27.06.2018).

Sağdıç, E. N. (2015). *Vergi Gelirlerini Belirleyen Faktörlerin Bölgesel Analizi: Türkiye Örneği*. Doktora Tezi, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Sandalcı, U. ve Sandalcı, İ. (2017). “Vergi Ahlakı ve Kayıt Dışı Ekonomi İlişkisi:

OECD Ülkeleri Özelinde Bir İnceleme”. *Sakarya İktisat Dergisi*. C.6. S.1:70-93.

Sarı, A. (2007). “Faiz Kanalı Yoluyla Türkiye’de Parasal Aktarım Mekanizmalarının

İşlerliği”. *Celal Bayar Üniversitesi Yönetim ve Ekonomi Dergisi*. C.5.S.8:15-21.

Sevçin, E. (2018). *Yönetimlerin Karar Alma Sürecinde Strateji ve Para Politikası*.

Yüksek Lisans tezi. T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sevgili, S. (2018). *Türkiye’de Maliye Politikası Aracı Olarak Teşvik Politikaları ve*

Şanlıurfa Örneği. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Sevinç, E. (2017). *Parasal Aktarım Mekanizması Kapsamında Para Miktarının Bist-30 Endeksinde İşlem Gören Menkul Kıymet Getirileri Üzerindeki Etkisinin Vektör Otoregresyon Modeli Kullanılarak Belirlenmesi*. Doktora Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Solmaz, E. ve Avcı, M. (2017). “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Koruma Harcamaları: Avrupa Birliği Ülkeleri Üzerine Bir İnceleme”. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*.
<http://eyad.mu.edu.tr/index.php/eyad/article/view/205>.
(Erişim: 23.05.2018).
- Startupgreece, 2011, “Investment Incentives Law 3908/2011”.
<https://startupgreece.gov.gr/content/investment-incentives-law-39082011>.
(Erişim: 29.06.2018).
- Steven Horwitz. (Çev: Kalkan B.). (2010), “Deflasyon: İyi, Kötü ve Çirkin”, *Liberal Düşünce Cilt:15, Sayı:59 - 60, Yaz-Güz SS. 123 – 129, S.126*.
<http://www.libertedownload.com/LD/arsiv/59/11-steven-horwitz-deflasyon-iyi-kotu-ve-cirkin.pdf>.
(Erişim: 14.12.2018).
- Sugeno, K. (2016). “Labor Situation in Japan and Its Analysis: General Overview 2015/2016”. The Japan Institute for Labour Policy and Training.
<https://www.jil.go.jp/english/ljs/general/2015-2016/2015-2016.pdf>.
(Erişim: 17.05.2019).
- Sugözü, İ. H. (2009). “Türkiye’de İç Borçlanma Ödenebilirliği ve Tahkimler (1990 – 2000)”. *Karaman Mehmetbey Üniversitesi İİBF dergisi*. S.17:69-83.
- Sundaram, R. ve Umapathi, N. (2016). “Greece Social Welfare Review Weathering The Crisis: Reducing The Gaps In Social Protection In Greece”. *Social Protection And Labor Global Practice The World Bank*.
https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2017/11/world_bank.pdf,
(Erişim. 28.02.2018).
- Sügün, T. (2002). *Ekonomik İstikrar Politikaları Açısından Kamu finansman Dengesi ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Syzdykova, A. (2015). *Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Kazakistan Ekonomisi Üzerindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şahin, G. ve Kalaycı, İ. (2015). “Niceliksel Gevşeme Para Politikası Üzerine Bir İnceleme: Japonya Örneği”. *T.C. Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. C.33.S.3:99-130).
- Şahin, S. (2018), *Ekonomik İstikrarı Sağlama Aracı Olarak Harcama Kuralları: Ab Ülkeleriyle Karşılaştırmalı Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Şahin, Ö. I. (2012). *Küresel Finansal Kriz ve Sermaye Hareketleri Analizi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Saruç, N.T. ve Yılmaz, C. (2016). “Borç Krizinde Kemer Sıkma Politikaları Ne kadar Başarılı”. *Avrasya Ekonomiler Uluslararası Konferansı*.
<https://www.avekon.org/papers/1680.pdf>,
(Erişim: 11.03.2018).
- Şen, A. (2006). “Asimetrik Bilgi- Finansal Kriz İlişkisi” *Dergipark*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/55349>.
(Erişim: 28.05.2019).
- Şen, H. ve Kaya, A. (2015). “Ekonomik Krizlerin Değişmeyen İmdatçısı: Maliye Politikası” *Sosyo-Ekonomi Dergisi*,
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/197807>.
(Erişim: 21.10.2018).
- Şerefoğlu, Ş. (2014). *Para Politikası Kararlarının Hisse Senedi Piyasası Üzerine Etkisi Bıst-100 Endeksine İlişkin Ampirik Bulgular*. Doktora Tezi. T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Sophia, L. (2018). "Real Wage Effects Of Japan's Monetary Policy". *Econstor*.
<https://www.econstor.eu/bitstream/10419/177758/1/101853878X.pdf>.
(Erişim: 15.05.2019).
- şölen, E. (2017). *Kayıtdışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetiminin Önemi*.
Yüksek Lisans tezi. T.C. Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Takanami, K. (2010). "Rising Income Inequality And Poverty In Japan". *San Diego State University In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Master Of Arts In Liberal Arts And Sciences*,
http://sdsu-dspace.calstate.edu/bitstream/handle/10211.10/613/Takanami_Keiko.pdf;sequence=2,
(Erişim. 19.07.2018).
- T.C. Ekonomi Bakanlığı. (2016). "Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2015 Yılı Raporu".
T.C. Ekonomi Bakanlığı Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü.
http://yoikk.gov.tr/upload/ydk/UDY2015_Rapor.pdf.
(Erişim: 03.05.2019).
- TCMB. (2013). "Avrupa Merkez Bankası(AMB) Ve Ekonomik Ve Parasal Birlik".
Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Avrupa Birliği İle İlişkiler Müdürlüğü Ulus Ankara.
http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/651890aa-23ae-484a-a5c9-d9e0ce944c3c/AMB_ve_EMU.pdf?MOD=AJPERES&CVID=&CACHE=NONE&CONTENTCACHE=NONE
(Erişim: 09.05.2018).
- TCMB. (2014). "Nicel Gevşeme Uygulamaları ve Çıkış Stratejileri". *Bülten Sayı:33*.
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/213a830b-7ed5-4ddc-93ed-c26f0545eb8d/Bulten33.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-213a830b-7ed5-4ddc-93ed-c26f0545eb8d-m3fB9EI>.
(Erişim: 01.09.2018).

- Teber, H. (2018). *Geleneksel Olmayan Para Politikası Araçları ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Teker, E. (2016). *Para Politikasının Endüstriyel Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Tekinarslan, Mehmet. (2011). *Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele*, Doktora Tezi. T.C. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/File.php?Doc_ID=6631
(Erişim: .09.07.2018).
- Tekpınar, T. (2013). *Transfer Harcamaları ve Gelir Dağılımı İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler, İstanbul.
- Ticaret Bakanlığı. (2018). “Doğrudan Yabancı Yatırımlar”. *Ticaret Bakanlığı*.
<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/yunanistan/ulke-profil/ekonomik-gorunum/dogrudan-yabanci-yatirimlar>
(Erişim: 24.05.2019).
- TİSK. (2015). “Siyasi ve Ekonomik Belirsizlikler Makro Dengeleri Olumsuz Etkiliyor”. *Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu*.
<https://www.tisk.org.tr/yayin/77-eb-TEMMUZ-2015.pdf>,
(Erişim: 04.05.2019).
- Topçu, M. (2010). *İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Analizi: G8 Ülkeleri Üzerine Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Tosun, E. (2010). *Bütçe Politikalarının Ekonomi Üzerindeki Etkisi ve 2000-2007 Dönemi Türkiye Uygulaması*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tosunoğlu, Ş. (2014). “Avrupa Birliği Ülkelerinde Kamu Eğitim Harcamaları”. *Sakarya İktisat Dergisi*. C.3 S.3:145-181.

- TSPB. (2016). “Finansal Piyasalardaki Gelişmeler”, *Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği*.
<https://www.tspb.org.tr/wp-content/uploads/2015/06/2-finansalpiyasalar-2016.pdf>.
(Erişim: 19.03.2018).
- Tufan, O. (2018). *Para Politikasının Sektörel Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi.
T.C. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler, Mersin.
- Tunalı, H. ve Yalçınkaya, Y. (2016). “Geleneksel Olmayan Para Politikası Uygulamasında Enflasyon İle Döviz Kuru Arasındaki Nedensellik İlişkisinin Analizi”. *İktisat Fakültesi Mecmuası*. C.66. S.2:61-112.
- Tuz, A. (2010). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devletin Dönüşümü ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tüm K. (2006). “Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları: Devlet, Özel Sektör ve Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü”. *Ç.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. C.10.S.2:60-94.
- Türk, A. ve Eraslan, C. (2016). “Yunanistan Borç Krizinin Nedenleri ve Sonuçları: Yapay Sınır Ağları ile Bir Analiz”. *Dergipark*.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/223107>,
(Erişim: 21.05.2019).
- Türkiye İktisat Kongresi Büyüme Stratejileri Çalışma Grubu. (2003), “Büyüme Stratejileri”. *Türkiye Ekonomi Kurumu*.
http://www.tek.org.tr/dosyalar/BS_Rapor.pdf,
(Erişim: 12.04.2019).
- Türkiye İş Bankası, 2018, ” 2017 Yılında Japonya Ekonomisi %1,6 Büyüdü”.
Ekonomi İş Bankası,
https://ekonomi.isbank.com.tr/ContentManagement/Documents/dteg_201803.pdf,
(ET.25.05.2019).

- Türkiye Finans. (2016). “Daha fazla şerh koyan üyeye rağmen, Fed müzmin durgunluk nedeniyle halen güvercin duruş sergiliyor...”. *Türkiye Finans Haftalık Rapor Eylül S.31*.
<http://www.tfxtarget.com.tr/YayinlanacakDokumanlar/Haftalik%20Rapor%2023092016.pdf>.
(Erişim: 04.05.2019).
- Tüzün, O. ve Kahyaoğlu, H. (2015). “Makro İhtiyati Para Politikası Amacı Olarak Finansal İstikrar: Türkiye Üzerine Bir Uygulama”. *Finans Politik & Ekonomik yorumlar Dergisi*. C.52 S:603:25-45.
- Uçar, Ö. (2012). “Yunanistan’ın Euro Bölgesi’nden Ayrılmasının Olası Ekonomik Etkileri”. *Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Birliği Bakanlığı Ekonomik ve Mali Politikalar Başkanlığı, Ankara*.
https://www.ab.gov.tr/files/EMPB/grexit_impact_on_turkey_print_version.pdf.
(Erişim: 29.10.2018).
- Ulusoy, A., Karakurt, B. ve Akdemir, T. (2013). Küresel Kriz ve AB’nin Kriz Karşıtı Maliye Politikalarının Etkinliği: Mali Alan Açısından Bir Değerlendirme
http://www.maliyesempozyumu.org/wp-content/uploads/2017/10/Maliye-Sempozyumu_28_247_286.pdf.
(Erişim: 04.03.2019).
- Ulusoy, A., Karakurt, B., ve Ela M. (2015). “Borç Deflasyonu: Teorinin Gelişimi ve Avrupa’da Borç Deflasyonuna İlişkin Değerlendirmeler”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. C.11 S.26.
<http://ijmeb.org/index.php/zkesbe/article/view/889/pdf>.
(Erişim: 10.05.2019).
- Unctad. (2012). “Investment Country Profiles Greece”. *United Nations Conference on Trade And Development*.
http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/webdiaeia2012d9_en.pdf,
(Erişim: 23.03.2018).

- Ünal, S. (2015). *Kuramsal Görüşlere Göre Para Politikası, Politika Araçları ve Dünya Merkez Bankacılığı*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Ünay, S., Karahan, H., Gür, N., ve Dilek, Ş. (2016). “Yunanistan Krizinin Anatomisi”. Seta Ankara.
http://file.setav.org/Files/Pdf/20160628080302_yunanistan-krizinin-anatomisi-ozet.pdf.
(Erişim: 06.11.2018).
- Vakıfbank. (2015). “Yunanistan Çıkmazı”. *Haftalık Rapor*.
<https://www.vakifbank.com.tr/documents/earastirma/2015/30062015.pdf>.
(Erişim: 04.05.2019).
- Yalçın, E. (2018). *Küresel Kriz Sonrası Türkiye’de Parasal Aktarım Mekanizmasının Etkinliği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yaman, N. (2018). *Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi Döneminde Parasal Aktarım Mekanizmasının Etkinliği*. Yüksek Lisans Tezi. T.C. Bülent Ecevit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Yaşar, E. (2011). “Finansal Liberalizasyon Ve Doğrudan Yabancı Yatırımların Global Trendi”. Dergipark,
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/55674>.
(Erişim: 04.02.2019).
- Yavuz, A., Şataf, C. ve Kır, S. G. (2013). “Avrupa’da Borç Krizi ve Çözüm Arayışları”. *AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* C.9.S.2:131-154.

- Yavuz, Y. (2014). Yunanistan'ın Azınlıklara Yönelik Politikaları ve Uygulamaları. Uzmanlık Tezi. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
<https://www.ytb.gov.tr/uploads/resimler/thesis/yenel-yavuz-yunanistanin-azinliklara-yoenelik-politikalari-ve-uygulamalari.pdf>.
(Erişim: 03.12.2018).
- Yazgan, E. (2015). *Para Politikası: Bir Örnek Olarak Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının Tepki fonksiyonunun Tahmini*. Doktora Tezi. T.C. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, K. ve Özcan, S.E. (2011). “Bütçe Açıklarının Sürdürülebilirliği: 1970–2005 Türkiye Örneği”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* S.30:39-50.
- Yılmaz, B. E. ve Cural, M., (2009). “OECD Ülkelerinde Yoksulluk: 1980 Sonrası Gelişiminin Analizi”. Kocaeli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. S.7:69-90.
- Yılmaz, B. Elif. (2013). “Küresel Krizin PIIGS (Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) Ülkeleri ile Türkiye'nin Makroekonomik Değişkenlerine Yansımaları”. *Ankara Sanayi Odası*.
<http://www.aso.org.tr/b2b/asobilgi/sayilar/dosyakasimaralik2014.pdf>,
(Erişim: 04.05.2019).
- Yılmaz, H. H. (2007). “İstikrar Programlarında Mali Uyumda Kalite Sorunu: 2000 Sonrası Dönem Türkiye Deneyimi”. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (Tepav)*.
https://www.tepav.org.tr/upload/files/1297172964-5.1295967746_6.Istikrar_Programlarında_Mali_Uyumda_Kalite_Sorunu_2000_Sonrasi_Donem_Turkiye_Deneyimi.pdf.
(Erişim: 15.03.2019).

- Yiğit, Ö. ve Gökçe, A. (2012). “Türkiye’de Çekirdek Enflasyon: Ekonometrik Bir Yaklaşım”. *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası*.
<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/1ac87651-983e-43c6-ab40-24213dc10135/jan12-3.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-1ac87651-983e-43c6-ab40-24213dc10135-m3fB6Xi>,
(Erişim: 01.08.2018).
- Yurdakul, A. (2013). *Vergi Ahlâkı ve Vergi Ahlâkını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa ili Örneği*. Doktora tezi. T. C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Yurdakul, G. ve Öneren, M. (2018). “Yunanistan Ekonomik Krizinin İşletmeler Açısından Durumu”, *International Congress Of Business, Economics and Marketing Book of Proceedings*.
<http://ibems.org/ibems2018kievproceedings.pdf#page=105>.
(Erişim: 19.05.2019).
- Yüce, M. (2002). “Türkiye’de Gelir Dağılımı Bozukluğunun İzlenen Kamu Gelir ve Harcama Politikaları ile Bağlantısı”. *Bilgi Yesevi Güz 2002 Sayı:23:1-38*.
<http://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1258-published.pdf>.
(Erişim: 22.04.2019).